

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
KATEDRA OBORU OBČANSKÝ SEKTOR

**ROLE NEVLÁDNÍCH NEZISKOVÝCH
ORGANIZACÍ V PROCESU INTEGRACE
AZYLANTŮ V ČESKÉ REPUBLICE**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VYPRACOVALA: Bc. Gabriela Románková

Praha 2007

VEDOUCÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE: Mgr. Selma Muhič Dizdarevič

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím literatury uvedené v seznamu literatury.“

„Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.“

V Praze dne

.....

Podpis

Ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Selmě Muhič Dizdarevič, vedoucí mé diplomové práce a Mgr. Jiřímu Kocourkovi, vedoucího týmu Aplikovaná sociologie, kteří mi byli vždy ochotni pomoci s jakoukoliv konzultací a poskytli mi cenné rady při výzkumu. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům jak z řad azylantů, tak z řad zastupitelů nevládních organizací a státní správy, kteří mi poskytli informace a odborný materiál.

OBSAH

ABSTRAKT	6
SUMMARY	6
KLÍČOVÁ SLOVA	6
SEZNAM ZKRATEK:	7
1. ÚVOD	8
1.1. CÍL PRÁCE	10
1.2. METODY	10
1.3. STRUKTURA PRÁCE	10
2. TEORETICKÁ ČÁST	11
2.1. PROBLEMATIKA UPRCHLICTVÍ OBECNĚ	11
2.2. UPRCHLÍCI V ČR	12
2.2.1. STRUČNÝ NÁSTIN VÝVOJE PROBLEMATIKY V ČESKÝCH ZEMÍCH	12
2.2.2. POČET A PŮVOD UPRCHLÍKŮ PŘICHÁZEJÍCÍCH DO ČR	13
2.2.3. PŘÍSTUP K CIZINCŮM A AZYLANTŮM V ČR	16
2.3. AZYLOVÁ PROCEDURA V ČR	19
2.3.1. GESTOR ZA PROBLEMATIKU AZYLU V ČR	19
2.3.2. ŘÍZENÍ O UDĚLENÍ MEZINÁRODNÍ OCHRANY	19
2.3.3. AZYLOVÁ ZAŘÍZENÍ V ČR	21
2.4. INTEGRACE AZYLANTŮ	23
2.4.1. POJEM INTEGRACE	24
2.4.2. VYMEZENÍ DEFINICE INTEGRACE PRO ÚČELY TĚTO PRÁCE	25
2.4.3. CHICAGSKÁ ŠKOLA	26
2.4.4. PROCES INTEGRACE AZYLANTŮ	26
2.4.5. MOŽNÉ VÝSLEDKY ADAPTAČNÍHO PROCESU	28
2.4.6. PODMÍNKY INTEGRACE AZYLANTŮ	30
2.5. INTEGRAČNÍ POLITIKA	31
2.5.1. TEORETICKÉ MODEL Y INTEGR AČNÍCH POLITIK	32
2.6. STÁTNÍ INTEGRAČNÍ PROGRAM (SIP)	35
3. EMPIRICKÁ ČÁST	37
3.1. METODOLOGIE	37
3.1.1. POPIS METOD PRŮZKUMU	37
3.1.2. POPIS A VÝBĚR VZORKU	38
3.1.2.1. Výběr vzorku pro obsahovou analýzu stanov	38
3.1.2.2. Výběr vzorku pro rozhovory se zaměstnanci státní správy	40
3.1.2.3. Výběr vzorku pro rozhovory se zástupci NNO	40
3.1.2.4. Výběr vzorku pro rozhovory s azylanty	41
3.2. VÝSLEDKY OBSAHOVÉ ANALÝZY STANOV	42
3.2.1. ANALÝZA VÝSLEDKŮ OBSAHOVÉ ANALÝZY STANOV	45
3.3. NNO ZABÝVAJÍCÍ SE INTEGRACÍ AZYLANTŮ V ČR	46
3.3.1. HLAVNÍ ČESKÉ NNO ZABÝVAJÍCÍ SE INTEGRACÍ AZYLANTŮ V ČR	47
3.3.1.1. Asociace uprchlíků v ČR	47
3.3.1.2. Centrum pro integraci cizinců	47
3.3.1.3. Diakonie Českobratrské církve evangelické	48
3.3.1.4. META o. s.	48
3.3.1.5. Organizace pro pomoc uprchlíkům	49
3.3.1.6. Poradna pro integraci	49
3.3.1.7. Charita Česká republika	49
3.3.1.8. Sdružení občanů zabývajících se emigranty	50
3.4. ROZHOVORY S AZYLANTY	51
3.5. ROZHOVORY SE ZÁSTUPCI STÁTNÍ SPRÁVY	63
3.6. ROZHOVORY SE ZÁSTUPCI NNO	82
3.7. ANALÝZA VÝSLEDKŮ ROZHOVORŮ	97
3.7.1. DEFINICE POJMU INTEGRACE A KÝŽENÝ VÝSLEDEK TOHOTO PROCESU	97
3.7.2. NNO ZABÝVAJÍCÍ SE INTEGRACÍ AZYLANTŮ V ČR	98
3.7.3. POSKYTOVANÉ INTEGRAČNÍ SLUŽBY	98
3.7.4. ÚSPĚŠNOST V PROVÁDĚNÍ INTEGRAČNÍCH ČINNOSTÍ A HLAVNÍ PROBLÉMY	101

3.7.5. REAKCE AZYLANTŮ NA ČINNOST STÁTU V OBLASTI INTEGRACE AZYLANTŮ	102
3.7.6. REAKCE AZYLANTŮ NA ČINNOST NNO V OBLASTI INTEGRACE AZYLANTŮ.....	103
3.7.7. VZÁJEMNÉ HODNOCENÍ ČINNOSTI STÁTU A NNO V OBLASTI INTEGRACE AZYLANTŮ	103
3.7.8. HLAVNÍ PROBLÉMY NA POLI INTEGRACE AZYLANTŮ	104
3.7.9. CHYBĚJÍCÍ AKTIVITY NA POLI INTEGRACE AZYLANTŮ	106
3.7.10. VÝVOJ NA POLI INTEGRACE AZYLANTŮ V ČR	108
3.7.11. PERSPEKTIVY BUDOUCÍHO VÝVOJE ČINNOSTI NNO V INTEGRACI AZYLANTŮ V ČR	109
3.8. CELKOVÉ SHRNTÍ VÝZKUMU.....	109
4. ZÁVĚR:	113
5. BIBLIOGRAFIE:	115
6. PŘÍLOHY	119
6.1. SEZNAM PŘÍLOH	119
PŘÍLOHA Č.1: TABULKY VÝSLEDKŮ OBSAHOVÉ ANALÝZY STANOV NNO.....	122
PŘÍLOHA Č.2: TABULKY VÝSLEDKŮ ROZHovorŮ S AZYLANTY	127
PŘÍLOHA Č. 3: TABULKY VÝSLEDKŮ ROZHovorŮ SE ZÁSTUPCI STÁTNÍ SPRÁVY.....	135
PŘÍLOHA Č.4: TABULKY VÝSLEDKŮ ROZHovorŮ S PŘEDSTAVITELI NNO	142
PŘÍLOHA Č.5: CELKOVÝ SEZNAM PROVEDENÝCH ROZHovorŮ	151
PŘÍLOHA Č. 6: DOTAZNÍK POLOSTANDARDIZOVANÉHO ROZHovorU SE ZÁSTUPCI STÁTNÍ SPRÁVY S LEGENDOU	153
PŘÍLOHA Č.7: DOTAZNÍK POLOSTANDARDIZOVANÉHO ROZHovorU SE ZÁSTUPCI NNO S LEGENDOU	158
PŘÍLOHA Č. 8: DOTAZNÍK POLOSTANDARDIZOVANÉHO ROZHovorU S AZYLANTY	164
S LEGENDOU	164
7. O AUTORCE	169
8. SLOVNÍK DŮLEŽITÝCH POJMŮ	170

Abstrakt

Tato práce se zabývá problematikou integrace azylantů v ČR. Cílem práce je zmapovat NNO věnující se dané problematice a prozkoumat jejich roli v tomto procesu. Teoretická část definuje jednotlivé oblasti, které jsou součástí výzkumu, podává stručný popis azylové problematiky v ČR, definici pojmu integrace a přehled současných integračních teorií a přístupů, stručně popisuje průběh a možné výsledky integračního procesu, zabývá se současnou českou integrační politikou a koncepcí Státního integračního programu. Empirickou část tvoří základní informace o jednotlivých NNO, obsahová analýza vybraných NNO a analýza rozhovorů se zástupci NNO, státních institucí a azylantů a celkové shrnutí výzkumu. V závěru práce jsou shrnuty získané poznatky a zhodnoceny dosažené cíle.

Summary

This diploma work focuses on the role of NGOs in the process of integration of asylees in the Czech Republic. The main goal is to map NGOs engaged in the topic and to determine their role in this process. Theoretical part defines individual segments, which are part of the survey, briefly describes asylum problems and policy, introduces definition of integration and main integration concepts, describes the course and potential attainments. In the empirical part there are described basic information of individual NGOs, analyse of performed interviews with representatives of NGOs, state institutions and asylees and general summary. The discovered findings from the research and evaluated achieved aims are placed at the end of the work.

Klíčová slova

- Azyl
- Integrace
- Integrační azylové středisko
- Mezinárodní ochrana
- Migrace
- Nestátní nezisková organizace
- Státní integrační program
- Uprchlík

Seznam zkratek:

AI	Amnesty International
CIC	Centrum pro integraci cizinců
COM	Centrum pro otázky migrace
ČHV	Český helsinský výbor
DČCE	Diakonie Českobratrské církve evangelické
ECRE	Evropská rada pro uprchlíky a exulanty
ECRI	Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti
EU	Evropská Unie
CHČR	Charita Česká republika
IAS	Integrační azylová střediska
ICN	Informační centrum neziskových organizací
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration)
MKC	Multikulturní centrum
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
NNO	Nestátní nezisková organizace
NROS	Nadace rozvoje občanské společnosti
NS	Neziskový sektor
OPIM	Organizace pro podporu integrace menšin
OPU	Organizace pro pomoc uprchlíkům
OS	Občanská společnost
OSN	Organizace spojených národů
PPI	Poradna pro integraci
PPU	Poradna pro uprchlíky
SIP	Státní integrační program
SOZE	Sdružení občanů zabývajících se emigranty
SUZ	Správa uprchlických zařízení
UNHCR	Vysoký komisař Organizace spojených národů pro uprchlíky (United Nations High Commissioner for Refugees)

„Odešel, aby sdělil pravdu ostatním, kdož ji naštěstí dosud nepoznali. Přišel a zjistil, že je izolován hranicí tvořenou neschopností lidí vžít se, vcítit se a pochopit to, co zatím prožít nemuseli, což však je může potkat v době poměrně krátké. A tak se emigrant stává volajícím na poušti, člověkem, jehož ostatní litují a jemuž nerozumějí a ani se o to nesnaží. Zůstává a den ode dne se stává palčivější otázka: jak prolomit tuto bariéru? Jak splnit vlastní poslání a předsevzetí: varovat lidi a přimět je k zásadním činům proti bezpráví, násilí a agresi? Je to vůbec možné ve dvacátém století? Spějí lidé k sebezdokonalení nebo k sebezničení? V čem je tedy smysl života, když se lidé nemohou dorozumět?“ (Diamant, 1995:14).

1. Úvod

Nacistická okupace Československa a posléze čtyřicetiletá komunistická diktatura fatálně poznamenala současnou českou občanskou společnost, stejně jako přerušila tradici poskytování útočiště pronásledovaným. Občanské sebevědomí a pocit odpovědnosti za věci veřejné, pracně budované od poloviny 19. století v národním obrození vzaly zcela za své a na místo přijímání uprchlíků emigrovalo z Československé socialistické republiky během let 1948 - 1989 podle odhadů na 700 tisíc lidí, kteří odcházeli z obav před perzekucí nejrůznějšího typu, z politických, ekonomicko-sociálních důvodů, či ze strachu před pronásledováním svých blízkých. Jak institut azylu, tak občanská společnost v České republice znovu ožívají od roku 1989. Mnozí naši občané dnes již dodržování základních lidských práv a svobod považují za samozřejmost a vzpomínky na komunistickou diktaturu pomalu upadají v zapomnění, o čemž svědčí narůstající preference komunistické strany. V méně šťastných částech světa je ale ještě dnes, v 21. století mnoha lidem upíráno základní lidské právo na život v bezpečí, míru a beze strachu ve svých vlastních domovech. V důsledku vnitřních a skupinových konfliktů se hroubí státy, jejichž občané ztrácejí jakoukoliv účinnou ochranu. Jiné vlády pronásledují své odpůrce a trestají nevinné příslušníky menšinových skupin. Těmto lidem dnes Česká republika jako stabilní demokratická země, hlásící se k Ženevské konvenci a k institutu azylu, poskytuje útočiště.

Dosažením hranic bezpečné země a přiznáním statusu azylanta však útrapy těchto lidí nekončí. Začínají nový život v neznámé společnosti, která na ně nečeká s otevřenou náručí a ve které pro ně není jednoduché najít místo, kde by se cítili bezpečně. Jejich pobyt je po dlouhou dobu nejistý, stejně jako budoucnost. Musí se učit novému jazyku, zvykat si na

novou kulturu, orientovat se v nových pravidlech. Každá emigrace znamená vážný zásah do života člověka, který bývá přirovnáván například k těžké nemoci. Situace žadatelů o azyl a uprchlíků je v tomto ohledu ještě obtížnější v tom, že do nového prostředí přicházejí nedobrovolně, mnohdy naprosto nepřípraveni a bez jakýchkoliv osobních kontaktů a materiálních i finančních prostředků. Rovněž péče o uprchlíky a azylanty je pro danou imigrační zemi organizačně i finančně nejnáročnější.

Ve všech současných moderních ekonomikách zabezpečuje fungování ekonomických a společenských vztahů pestrý mix subjektů. Vedle veřejného sektoru a tradičních firem existuje široká škála aktivit vykonávaných organizacemi označovanými jako třetí či nestátní neziskový sektor. Bez těchto subjektů není skutečně demokratické, svobodné občanské společnosti, hrají nezastupitelnou roli jak v nabídce alternativy vůči sílícímu vlivu nadnárodního kapitálu, tak vůči snahám exekutivy posilovat represivní moc státu. Od sametové revoluce se na českém poli integrace azylantů etablovala řada NNO, které dnes ve své činnosti zaznamenávají značné úspěchy. O jejich roli v integraci azylantů pojednává tato práce.

Téma integrace azylantů jsem si zvolila na základě své účasti v projektu FHS UK Úloha organizací občanské společnosti v procesu integrace menšin, uprchlíků a migrantů. Cílem tohoto projektu, jehož řešitelkou je Mgr. Selma Muhič Dizdarevič, je přispět k teorii integrace v dimenzi úlohy organizací občanské společnosti a vytvořit teoretický rámec pro tvorbu politik vůči vymezeným skupinám. Na projektu jsem se podílela jako diplomant a pod laskavým vedením Mgr. Dizdarevič a sociologa Mgr. Jiřího Kocourka, vedoucího týmu Aplikovaná sociologie, jsem se zaměřila na oblast integrace azylantů.

1.1. Cíl práce

Cílem práce je vytipování NNO, jež se zabývají integrací azylantů v ČR, zmapování jejich činnosti na tomto poli a stanovení stávající role těchto organizací v procesu integrace azylantů v ČR. Práce bude zkoumat pojetí integrace jak ze strany představitelů NNO, tak ze strany zástupců státní správy i samotných azylantů; integrační aktivity vládních a nevládních subjektů; skutečnost, jakým způsobem a v jaké míře dochází v této oblasti ke spolupráci; případně oblasti, kde je nevyužitý potenciál NNO; na co by se mohly/měly zaměřit; jak by mohla spolupráce státu a NNO v této oblasti fungovat efektivněji. Pomocí provedeného výzkumu se budu snažit potvrdit následující hypotézy:

- 1) *Role NNO v procesu integrace azylantů je nezastupitelná.*
- 2) *Spolupráce státu a NNO umožňuje poskytování kvalitních integračních služeb azylantům.*

1.2. Metody

Výzkum bude prováděn polostandardizovanými rozhovory s představiteli vybraných NNO zabývajících se integrací azylantů v ČR, s představiteli státní správy a s azylanty. Dalším zdrojem dat budou dokumenty, stanovy NNO, u nichž bude provedena obsahová analýza, materiály o organizacích a institucích, jejich výroční zprávy a webové stránky.

1.3. Struktura práce

Před zahájením výzkumu je nezbytné pomocí odborné literatury a dostupných dokumentů přesně nadefinovat oblasti a pojmy, které jsou později zkoumány ve výzkumu. V teoretické části práce se zabývám pojmem a procesem integrace, základními teoretickými přístupy a modely integračních politik. Dále zde stručně nastiňuji problematiku uprchlictví a situaci v ČR a současnou českou integrační politiku.

Empirická část je rozdělena do osmi částí. V první části je popsána metodologie výzkumu, druhá část se zabývá obsahovou analýzou stanov vybraných organizací, třetí část předkládá základní informace o jednotlivých NNO, ve čtvrté, páté a šesté části jsou shrnuty výsledky rozhovorů s azylanty, s představiteli státní správy a NNO, v předposlední části provádím analýzu získaných rozhovorů a poslední část tvoří celkové shrnutí výzkumu.

Závěr práce shrnuje poznatky z provedeného výzkumu, hodnotí dosažené cíle a nastiňuje témata k dalšímu možnému šetření.

2. Teoretická část

2.1. Problematika uprchlictví obecně

Migrace a problematika uprchlictví tvoří nedílnou součást lidské historie od jejího samého počátku. Celé národy, skupiny lidí i jednotlivci byli nuceni v různých dobách a částech světa opouštět své domovy v důsledku válek, násilí, a pronásledování. Pokud hovoříme o uprchlících, můžeme mít na mysli obecně každého, kdy byl nucen z nejrůznějších příčin opustit svůj domov a uprchnout na jiné místo. Ženevská konvence z roku 1951 definuje uprchlíka následovně: *„Jakákoliv osoba, která se kvůli opodstatněnému strachu z pronásledování z důvodu rasy, náboženského přesvědčení, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické názory nachází mimo zemi své příslušnosti a která, vzhledem k tomuto strachu, nemůže nebo nechce využít ochrany této země; nebo osoba bez státní příslušnosti, která se nachází mimo zemi svého dřívějšího trvalého pobytu a v důsledku takových událostí kvůli tomuto strachu se nemůže nebo nechce vrátit“* (Úmluva o právním postavení uprchlíků, 1993). Pokud se takový člověk nachází mimo území svého státu a požádá o azyl, stává se žadatelem o azyl (mezinárodní ochranu formou azylu).

V uprchlické terminologii se užívá ještě jeden pojem, označující osoby, které jsou sice uprchlíky, ale v rámci území svého státu. Jedná se o tak zvané *vnitřně vysídlené osoby*. Podle odhadů Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky je dnes ve světě okolo 20 milionů vysídlených osob (UNHCR, 2006). Z této skupiny tvoří uprchlíci přibližně 40%. Větší část z nich se nachází ve třetím světě, často přímo v konfliktních oblastech. Jen některým z nich se podaří dostat do vyspělých zemí světa a ještě menšímu procentu získat v těchto zemích azyl. Odmítnutým žadatelům o azyl se dostává odpovědi, že jejich obavy jsou falešné nebo nadsazené. Zde velkou pomoc pro uprchlíky přinášejí NNO (například Amnesty International), které k obraně jejich práv využívají důkazy o porušování lidských práv v zemích původu uprchlíků.

Pravidelná roční zpráva UNHCR v posledních letech přináší pozitivní zprávy. Za rok 2005 dosáhl počet uprchlíků ve světě svého minima za posledních 26 let a je již pátým rokem za sebou, kdy celkový počet uprchlíků klesá. To lze přičítat nižšímu počtu ozbrojených konfliktů a návratům uprchlíků do domovských zemí. *„Globální počty*

uprchlíků poklesly od roku 2001 o 31 %, z 12,1 miliónu na 8,4 miliónu ke konci roku 2005“ (UNHCR, 2006). Bohužel počet vnitřně vysídlených osob se naopak zvyšuje.

Nejčastější zdrojové země uprchlíků za rok 2005 jsou Bhútán, Burundi, Demokratická republika Kongo, Irák, Libérie, Ruská federace, Rwanda, Středoafriická republika, Sýrie, Súdán, Togo a Uzbekistán (UNHCR, 2006). Počet žadatelů o azyl se odhaduje za rok 2005 na 668 000 osob ze 149 zemí. Více než polovina z nich požádala o azyl v Evropě. 80% těchto žadatelů směřuje do Velké Británie, Francie, Německa, Rakouska a Švédska (UNHCR, 2006). Procentuální úspěšnost žádostí o azyl se ve všech zemích Evropské unie ovšem rapidně snižuje. Evropa se přílivu imigrantů brání restriktivní imigrační politikou a zpřísnováním azylové procedury bez ohledu na důvody, které uprchlíky donutily opustit své domovy. Cílem této politiky je odradit uprchlíky od cesty do Evropy. Kvůli bezpečnostním opatřením však podle organizace Migreurop přišlo za posledních deset let o život přes 4 500 lidí (Amnesty, 2006).

2.2. Uprchlíci v ČR

2.2.1. Stručný nástin vývoje problematiky v českých zemích

Česká historie je spjata s osudy mnoha uprchlíků. V tolerantním období rudolfínské doby české země poskytovaly útočiště osobám pronásledovaným z náboženských důvodů, naopak v době pobělohorské z našeho území lidé před pronásledováním prchali. První větší příliv uprchlíků zažila naše země po ruské revoluci v roce 1917, kdy k nám směřovala řada běženců z Ruska. V předválečných letech patřilo Československo k posledním evropským zemím, které vstřícně přijímaly uprchlíky z nacistického Německa. Krátce na to však samo stalo zemí, kterou lidé opouštěli ve snaze zachránit si život před nastupujícím nacismem. Tradice poskytování útočiště pronásledovaným byla po druhé světové válce přerušena a naopak z komunistického Československa emigrovalo dle odhadů přes 200.000 Čechů a Slováků, jež získali azyl v zahraničí.

Po pádu železné opony přichází v roce 1990 první příliv uprchlíků do ČSFR. Do tohoto roku byl českému právnímu řádu pojem azyl či uprchlík naprosto neznámý. S koncem komunistického režimu a otevřením se světu se stala Česká republika ze země emigrační zemí zpočátku tranzitní a posléze i cílovou. S tím se naší země začala dotýkat problematika uprchlictví, imigrace a s tím souvisejících témat jako integrace,

multikulturalismus, ale i rasismus a xenofobie. Krátce po obnovení demokracie v naší zemi přijalo Federální shromáždění ČSFR zákon o uprchlících, jež vstoupil v platnost 1.1.1991. V lednu 1992 byla v Praze otevřena styčná kancelář Vysokého komisaře pro uprchlíky. Ministerstvem vnitra byl zřízen odbor pro uprchlíky, první uprchlické tábory a postupně další azylové zařízení a instituce. V reakci na novou situaci vznikají také první nevládní organizace věnující se této problematice. Při Českém helsinském výboru je otevřena Poradna pro uprchlíky, vzniká Organizace pro pomoc uprchlíkům, Sdružení občanů zabývajících se emigranty a v dané problematice se angažuje také Charita Česká republika.

Dnes je již Česká republika stabilní demokratickou zemí, v důsledku čehož dramaticky vzrostl i počet žadatelů o azyl na jejím území. Tím se mění problémy, kterým musí čelit česká imigrační politika. Je nutné pomoci azylantům nalézt samostatné ubytování, zaměstnání a odpovídající vzdělání pro jejich děti i pro azylanty samotné. Oproti ostatním „starým“ členským zemím Evropské unie, jež mají s imigrací, uprchlíky, azylanty a jejich integrací dlouhodobou zkušenost, je Česká republika v této oblasti teprve na počátku.

2.2.2. Počet a původ uprchlíků přicházejících do ČR

V této kapitole vycházím se statistických údajů ČSÚ (Datové údaje ČSÚ, 2006).

Žadatelé o azyl začali do Československa směřovat bezprostředně po demokratických změnách. První žádost o azyl byla zaznamenána v červnu roku 1990 a do konce tohoto roku bylo podáno celkem 1 602 žádostí o azyl. Valná většina žadatelů v tomto období pocházela z Evropy, zejména z nedalekých postkomunistických států. V letech 1991–1997 průměrný počet žadatelů o azyl činil 1 743 osob ročně. Po celé toto období byly nejdůležitějšími zdrojovými evropskými zeměmi **Rumunsko** a **Bulharsko**, z mimoevropských států zejména **Irák** a **Afghánistán**.

Prudký nárůst žádostí byl zaznamenán v letech 1998–1999, kdy azylové řízení zahájilo 8 169 žadatelů z Asie, převážně z **Afghánistánu**, **Indie** a **Srí Lanky**, v důsledku vnitropolitické situace v těchto státech. V následujících letech opět převládají evropští žadatelé. Mění se však jejich složení. Hlavní podíl evropských žadatelů o azyl v letech 2000 – 2001 tvořili žadatelé z **Ukrajiny** a **Moldávie**.

Počet zájemců o azyl v ČR graduje v roce 2001, kdy o azyl zažádalo 18 094 osob. K tomuto abnormálnímu nárůstu žádostí vedla kombinace nového zákona o azylu a novela zákona o zaměstnanosti. Tyto právní změny umožnily žadatelům o azyl legálně pracovat

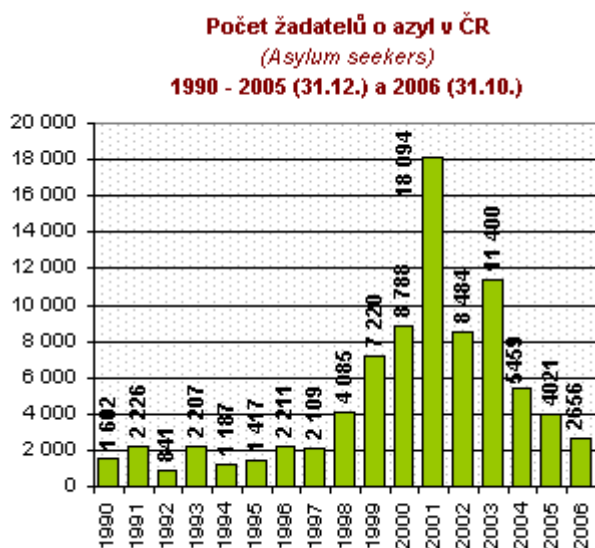
po dobu azylového řízení i bez pracovního povolení. Současně došlo k zavedení vízové povinnosti pro řadu států bývalého Sovětského svazu a zvýšila se ochrana trhu práce vůči pracovní migraci. Řada pracovních migrantů zejména ze zemí bývalého Sovětského svazu si v těchto podmínkách legalizovala pobyt a pracovní činnost podáním žádosti o azyl. Zvýšil se počet žadatelů o azyl především z již zmiňované **Ukrajiny** a **Moldávie**, ale též počet žadatelů z **Ruska** a **Rumunska**. V roce 2001 byla vypracována novela azylového zákona s úmyslem zabránit výše zmíněnému zneužívání azylového řízení k legalizaci zaměstnání, či s cílem vyhnout se vyhoštění a také vzhledem k potřebě harmonizace právní úpravy azylu s právem Evropské unie. Nová právní úprava omezuje žadatelům o azyl přístup na pracovní trh a omezuje jejich možnosti soukromého bydlení. V důsledku legislativních změn se od roku 2002 počet zájemců o azyl snižuje.

Kromě excessu v roce 2001 byl průměrný počet žadatelů o azyl v letech 1998 – 2003 přibližně osm tisíc žadatelů ročně (viz tab. č.1). V tomto období tvořili většinu žadatelů občané **Ukrajiny**, **Moldávie**, **Slovenska**, **Rumunska** a **Vietnamu**. Valnou většinu žadatelů z těchto zemí lze označit za ekonomické migranty. V roce 2003 do České republiky přicházejí početné skupiny **Čečenců**, často ze sousedního Polska, kde se rozšířily zvěsti o vyšším standardu péče v českých táborech a větší možnosti azyl získat.

V posledních 3 letech jsou nejčastěji žadateli občané **Ukrajiny**, **Ruska**, **Slovenska**, **Vietnamu**, **Číny**, **Indie**, **Běloruska**, **Gruzie**. Status v tomto období byl udělen nejčastěji žadatelům z **Ruska**, **Běloruska**, **Arménie**, **Ukrajiny**, **Afghánistánu** a **Kazachstánu**.

Od roku 2004 až dodnes počet žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice stejně jako v dalších státech EU prudce klesá, 3 016 žádostí v roce 2006 je nejnižší za posledních devět let. Hlavním z důvodů tohoto poklesu je vstup České republiky do EU, v rámci níž se naše republika zavázala dodržovat podmínky Dublinské dohody. Ta určuje, který členský stát unie bude vyřizovat podanou žádost o azyl. Podle této smlouvy má povinnost zabývat se podanou žádostí o azyl první členský stát, jehož hranice žadatel překročí, i v případě, že jde pouze o přejezd, nebo přestup na letišti. Dalším ustanovením je, že žádost projedná stát, na jehož území se nachází takový rodinný příslušník žadatele, kterému již byl přiznán status uprchlíka. Cílem Dublinské dohody je, aby v případě, kdy žadatel o azyl podal svou žádost ve více zemích, zkoumal tuto žádost vždy jen jeden stát. Dalším důvodem poklesu žádostí o azyl na našem území jsou negativní zkušenosti neúspěšných žadatelů. Jedná se zejména o náročnou administrativu spojenou s pobytem ale také přístup úřadů k žadatelům.

Tabulka 1. Vývoj počtu žadatelů o azyl v ČR

Zdroj: www.czso.cz, [cit. 21. ledna 2007]

Mezi žadateli o azyl výrazně převažují muži nad ženami – muži tvoří zhruba dvě třetiny žadatelů, necelá pětina pak připadá na děti do 17 let. Složení žadatelů o azyl a azylantů se z hlediska státní příslušnosti liší. Mezi nejčtenější žadatele za celé období existence instituce azylu v ČR patří občané **Ukrajiny, Ruska, Rumunska, Afghánistánu, Bulharska, Vietnamu, Moldavska, Indie, Slovenska a Iráku**. Azyl pak byl nejčastěji udělen žadatelům z **Rumunska, Ruska, Afghánistánu, Běloruska, Arménie, zemí bývalého Sovětského svazu a Vietnamu** (viz tab. č.2).

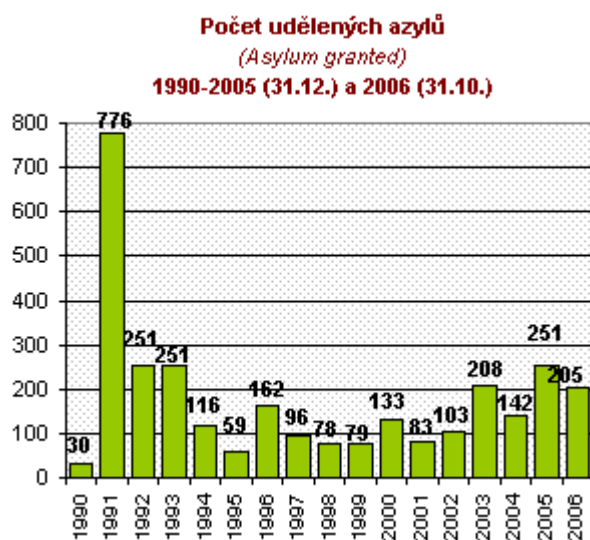
Tabulka č.2: Počet žadatelů a uznaných azylantů podle státního občanství (1990-2006)

Nejčastější země původu žadatelů o azyl v ČR	Nejčastější země původu osob s uděleným azylem
Ukrajina – 12 870 osob	Rumunsko – 474 osob
Rusko – 9 300 osob	Rusko – 325 osob
Rumunsko – 6 000 os.	Afghánistán – 279 os.
Afghánistán – 5 855 os.	Bělorusko – 254 os.
Bulharsko – 5 300 os.	Arménie – 196 osob
Vietnam – 4 500 os.	Země býv. SSSR – 175 os.
Moldavsko – 4 500 os.	Vietnam – 164 osob
Indie – 4 000 os.	Irák – 105 osob
Slovensko – 3 922 os.	Ukrajina – 104 osob
Arménie – 3 293 os.	Bulharsko – 73 os.
Irák – 2 100 os.	Kazachstán - 72 osob.

Zdroj: www.czso.cz, [cit. 23. ledna 2007]

Počet udělených azylů, byl nejnižší v roce 1990 (30 přidělených azylů). Od té doby se počty pohybují mezi 59 až 251 udělenými azyly za rok, s výjimkou roku 1991, kdy byl statut uprchlíka přiznán 776 žadatelům (viz Tab. 3).

Tabulka 3. Počet udělených azylů

Zdroj: www.czso.cz, [cit. 21. ledna 2007]

V letech 1990-2006 hledalo v ČR útočiště **84.367** osob, z nichž byl azyl přiznán **3.085** žadatelům. Úspěšnost je ve srovnání s ostatními státy EU velice nízká, ani ne 4%. Na tuto skutečnost poukazují mnohé NNO. Z udělených zhruba tří tisícovek azylů jich je dnes platných **1.887**. Úřady 209 lidem ochranu odňaly, 123 lidí ji z různých důvodů pozbylo. 756 cizincům azyl zanikl poté, co získali české občanství. 85 lidí se azylu vzdalo. Dalších 25 azylantů zemřelo nebo bylo prohlášeno za mrtvé (Lidové noviny, 2007). Počet dosud přiznaných azylů v ČR je velmi nízký, část azylantů naši zemi již opustila a v souladu s celoevropskými trendy se v budoucnu předpokládá další pokles přílivu uprchlíků. Počet každoročně udělených azylů u nás s největší pravděpodobností nepřekročí řády stovek. **Vzhledem k výše uvedeným číslům nepředstavují azylanté pro Českou republiku sociální či politický problém.**

2.2.3. Přístup k cizincům a azylantům v ČR

Evropa je odedávna kontinentem rozmanitosti a to nejen mezi státy, ale také uvnitř jednotlivých zemí, regionů i mezi skupinami obyvatel. „Evropské země a skupiny obyvatel chovají v úctě a lásce svoji identitu, kulturně-historické dědictví, hodnoty, tradice, jazyky a

způsob života – po staletí obohacovaný produkt lidské a kulturní výměny. Evropa si své rozmanitosti cení“ (Rada Evropy, 2001: 11). V dnešní době tuto rozmanitost zintenzivňuje globalizace s moderními komunikačními technologiemi a dopravními prostředky.

Od roku 1989 imigrace sílí také v ČR¹ a je zřejmé, že se tak bude dít i v budoucnu. Je to jednak výsledkem změny k demokratickým poměrům, mezinárodní pozice naší země a jejího členství v NATO a EU a s tím spojené bezpečnosti, volného pohybu osob, kvality životních podmínek a životního standardu. Systémové a institucionální transformace po pádu komunistického režimu máme dá se říci úspěšně za sebou, dohánění deficitu v oblasti vzdělání a kulturní otevřenosti je však záležitostí, se kterou se budeme muset potýkat ještě dlouho v budoucnu. Nepropustnost státních hranic v totalitním období a asimilativní prostředí tehdejšího Československa způsobily jednak minimální imigraci a v důsledku toho i nepřipravenost české společnosti přijímat nové, etnicky a kulturně odlišné obyvatelstvo. Po 40 letech izolace, etnické homogenizace společnosti a snahy o její kulturní i sociální uniformitu se česká společnost začíná učit soužití s cizinci. Otevírá se světu a s postupnou imigrací cizinců překonává svoje jazykové, vzdělanostní a kulturní zaostání. V současném světě s globalizujícím se hospodářstvím a zvýšenou mobilitou pracovních sil je i pro ČR nevyhnutelným důsledkem nárůst počtu přicházejících cizinců a vytváření etnicky, jazykově a kulturně různorodého prostředí v zemi. Tuto potřebu dále zesílil náš vstup do EU s požadavkem konkurenceschopnosti v otevřené konkurenci multinárodního společenství. „*V globální společnosti není rozmanitost překážkou, ale spíše potřebou společenského a individuálního vývoje“* (Rada Evropy, 2001:12). Příliv imigrantů je spatřován jako dočasné řešení současné demografické situace evropských zemí, ČR nevyjímaje. Dalším potenciálním přínosem imigrace je příliv vysoce kvalifikovaných pracovních sil, jež by mohl do jisté míry nahradit odliv profesionálů z naší země, k němuž docházelo před rokem 1989, ale též v současnosti, zejména do dalších zemí EU a do zámoří. Naše ekonomika migrující cizince potřebuje, a to jak na úrovni vysokých pracovních profesních odborných a manažerských pozic, tak také v oblasti nekvalifikované manuální práce, o kterou není mezi českou populací zájem. V dnešním světě už není možné zakládat integritu společnosti žijící v jednom státě na etnickém principu pokrevní příbuznosti. Vedle etnického a historického pojítka, které je v české společnosti stále živé, je třeba hledat nové hodnoty společné nám i cizincům. Pozitivní očekávání naznačují, že

¹ Přesto, že se statistické údaje o počtu cizinců přicházejících do ČR od roku 1989 na první pohled zdají vysoké, zatím se svým podílem 2,3% cizinců (Gabal, 2004), ještě ani neblížíme průměrným hodnotám západoevropských zemí. Například jen ve Švýcarsku je dnes podíl cizinců na celkovém počtu obyvatelstva desetinásobně vyšší (Haišman et al., 2001).

s postupující integrací do EU bude růst kulturní otevřenost a vzdělanost české společnosti a s tím i ochota integrovat cizince. Česká společnost dnes bohužel není příliš obeznámena s pozitivními důsledky imigrace. To má za následek zkreslené představy a xenofobní postoje vůči imigrantům, kteří jsou veřejností často považováni za konkurenty na pracovním trhu, hrozbu kulturním normám a národní identitě a za zdroj řady sociálních problémů. Tuto situaci se svou činností snaží napravit mnohé NNO (například SOZE, OPU, PPI), organizováním osvětových přednášek, výstav, seminářů a kulturních večerů, jejichž prostřednictvím se snaží odbourávat projevy xenofobie a posilovat povědomí o problematice uprchlictví a dodržování lidských práv.

Udělení azylu je jen částí pomoci potřebným. Je nezbytné podat uznaným uprchlíkům pomocnou ruku, poskytnout jim důstojné podmínky k životu a umožnit jim integraci do naší společnosti. Ta není možná, bez přijetí majoritní společností. Jaká je u nás situace pro uznané uprchlíky po této stránce? A jak na azylanty nahlíží česká populace? Počet azylantů u nás je zanedbatelný, počet žadatelů o azyl také není alarmující a ke všemu je většina z nich soustředěna v táborech. Majoritní společnost má tedy málo příležitostí se s uprchlíky setkávat a většina s nimi nemá osobní zkušenost. Svůj názor na ně si tvoří tedy z obrazu vytvářeného médií a ze svých zkušeností s pracovními migranty. *„Češi vcelku realisticky odhadují počet azylantů u nás, jejich představy o zemích původu azylantů jsou ale povrchní a nejasné. Obecně převažuje zdrženlivě vstřícný přístup k azylantům, většina respondentů je proti jejich okamžitému odeslání zpět do vlasti, ale jejich přítomnost v ČR je zvláště netěší a uvítali by, kdyby v naší zemi nezůstali na trvalo. Převažuje přístup pomoci, než se uklidní konflikt v jejich vlasti a poté je poslat zpět. Málokdo je ochoten snášet uprchlíky ve své blízkosti. Většina respondentů souhlasí s pomocí uprchlíkům v nezbytně nutné míře nebo v takové, která je nebude zatěžovat“* (STEM, 2002: 22).

Skutečnost, že přístup k cizincům a jednání s nimi je v ČR stále problémem dokládají ve svých studiích nejen NNO a další monitorovací organizace, ale i například ve své výroční zprávě za rok 2005 ombudsman Otakar Motejl (Veřejný ochránce práv, 2006), či Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti ve své zprávě o České republice z roku 2004 (ECRI, 2004). V této zprávě ECRI formuluje doporučení, zaměřená na zajištění práv žadatelů o azyl a migrantů a poukazuje na celou řadu problémů v této oblasti. Mezi nejzávažnější výtky patří: zadržování dětí; nesnášenlivé výroky o cizincích ze strany některých veřejných osobností a jejich další šíření médií; přísnost legislativy týkající se azylantů a její četné nedostatky; neúměrná délka azylového řízení; opatření zabraňující žadatelům hledat zaměstnání a omezení vyplácení pomoci těm, kdo přebývají

v soukromých bytech. Své nevalné mínění o úrovni českých úřadů k žadatelům o azyl vyjadřuje v rozhovoru pro deník PRÁVO Mouslim Sarajev, který před šesti lety opustil spolu se svými příbuznými Čechensko: „*Nemám dobré zkušenosti s přístupem vašich úřadů k cizincům. Azyl jsem dostal až po 3 letech. Stálo mě to hodně sil*“ (Beránková, 2006).

2.3. Azylová procedura v ČR

2.3.1. Gestor za problematiku azylu v ČR

Záležitosti týkající se azylové problematiky jak na úrovni legislativně-koncepční, tak i realizační spadají od roku 1990 do kompetence MV ČR na základě předpokladu, že jako problémy imigrační náleží do oblasti zabezpečení vnitřního pořádku a bezpečnosti státu. Počátky české azylové politiky spadají do období devadesátých let 20. století. Problematika uprchlictví byla po roce 1989 v tehdejší Československu zcela nová, chyběli odborníci i zkušenosti. Od devadesátých let se začala postupně budovat organizační struktura, jednotlivá zařízení a legislativa. Byl zřízen **Odbor pro uprchlíky**, který byl později rozdělen tak, aby byl oddělen výkon státní správy v oblasti azylové procedury a zabezpečování služeb žadatelům o azyl. Na základě tohoto rozhodnutí vznikla v roce 1996 jako organizační složka MV **Správa uprchlických zařízení (SUZ)**, která provozuje přijímací, pobytová a integrační azylová střediska; zatímco za výkon úkolů v oblasti azylu, uprchlictví, integrace cizinců a schengenské spolupráce zodpovídá **Odbor azylové a migrační politiky (OAMP)**.

2.3.2. Řízení o udělení mezinárodní ochrany

Azylová procedura začíná podáním žádosti o mezinárodní ochranu v přijímacím středisku. Podmínky přijetí uprchlíků jsou často nedůstojné, jak ovšem uvádí Martin Rozumek z OPU, česká zařízení jsou srovnatelná s podmínkami například v Rakousku a Německu, kde pokročila privatizace azylových zařízení na úkor životní úrovně žadatelů“ (Radioforum, 2006). Zákon stanovuje maximální dobu pobytu v těchto zařízeních, v nichž je omezena svoboda pohybu žadatelů, na 180 dní. I to je však velmi dlouhá doba, která může mít negativní vliv na psychiku člověka. Po dvou- až třítýdenním pobytu zde odchází žadatel do pobytového střediska, kde čeká na rozhodnutí ve věci své žádosti.

Nejtíživějším problémem českého azylového řízení je jeho pomalost. Podle azylového zákona by procedura udělování azylu neměla přesáhnout devadesát dní, v praxi

je to však vzhledem k odvoláním a zaneprázdněnosti soudů v průměru dva a půl roku. Po tuto dobu žijí žadatelé v nejistotě, nečinnosti a obavách, přičemž na konci většinu z nich čeká zamítnutí. Takováto délka, v kombinaci s izolací uchazečů o azyl, zhoršuje psychické a fyzické útrapy žadatelů a pro ty, jimž je nakonec azyl udělen, oddaluje integraci do české společnosti. Pozitivní zprávou je, že se za poslední roky situace zlepšuje, a to jak v délce řízení, tak v kvalitě poskytovaných služeb a podmínek, v nichž žadatelé v českých azylových zařízeních žijí. Podle Martina Rozumka se podmínky v azylových zařízeních podstatně zlepšily od doby, co je převzala SUZ. „*V otevřených pobytových střediscích je atmosféra a situace poměrně dobrá, žadatelé o azyl je mohou kdykoliv opustit a významně se zkrátila i doba řízení, což je dáno poklesem žadatelů o azyl u nás od našeho vstupu do EU*“ (Radioforum, 2006). Prodlevy se ale stále vyskytují v přezkumném řízení u soudů, zejména u Nejvyššího správního soudu.

V případě, že je žádosti vyhověno, žadatel o azyl se stává azylantem a je oprávněn k trvalému pobytu na území ČR. Vzhledem k dlouhé azylové proceduře a specifickým podmínkám, ve kterých žadatelé o azyl žijí, lze konstatovat, že uznaného azylanta charakterizuje velmi často psychická únava a pocit nejistoty. Práva azylanta souvisejí s trvalým pobytem na území ČR a zákonem o azylu nejsou nijak dotčena. Vyjma skutečností, že azylant nemá aktivní ani pasivní volební právo, má být brán naroveň občanovi ČR. Azylantům je po předání rozhodnutí o udělení azylu nabídnut vstup do Státního integračního programu (SIP). Uznaný azylant má právo na jednorázový finanční příspěvek ve výši životního minima (Ministerstvo vnitra, 2005). Azylant je povinen oznamovat MV skutečnosti významné pro zachování azylu, například udělení státního občanství ČR. Uznaný azylant obdrží průkaz povolení k pobytu azylanta a cestovní doklad, kterými je povinen příslušným orgánům prokazovat svou totožnost. Další povinností je oznamovat policii pobyt mimo území ČR delší než 365 dnů.

Přestože by osoba s uznaným statutem azylanta měla mít všechna práva občanů ČR, vyjma některých práv politických, azylanti se u nás běžně setkávají se systémovou diskriminací. „*Různé formy byrokratické šikany komplikují život i těm cizincům, kteří už kulturně, sociálně a pracovní zcela integrováni jsou a žádnou zvláštní integrační pomoc by nepotřebovali*“ (Jařab, 2004:7). Jako příklad bych uvedla nesnadný postup získání českého státního občanství. Přestoupit z kategorie „cizinec“ do kategorie „našinec“ není totiž vůbec jednoduché. „*Nejenže náš zákon stanoví vysoce restriktivní podmínky ve srovnání s vyspělejšími (a atraktivnějšími) zeměmi, a nejenže ani jejich splnění není žádnou zárukou získání občanství; splnění těchto podmínek není dokonce ani reálným*

přislíbem jeho získání... Formulace, že na občanství není právní nárok, je u nás úředníky vykládána jako premisa, že žadatel občanství nedostane, pokud ovšem není nějaký zvlášť dobrý důvod mu jej udělit“ (Jařab, 2004:7).

2.3.3. Azylová zařízení v ČR

SUZ provozuje 3 typy azylových zařízení. Řízení o udělení mezinárodní ochrany se začíná v **přijímacím středisku**, což je uzavřené zařízení, které z karanténních důvodů není dovoleno opouštět. Zde je provedena identifikace žadatele, lékařské prohlídky a jsou zjišťovány důvody žádosti. Absolvování této procedury je povinné, přijímacím střediskem musí projít každý žadatel. Po celou dobu procedury má žadatel možnost kontaktovat styčnou kancelář UNHCR a NNO. V přijímacích střediscích působí zejména PPU a OPU, poskytující právní a psychologickou pomoc, opatrovnictví osobám bez doprovodu zákonného zástupce a výuku češtiny. Dále zde působí CHČR, SOZE, jež poskytuje právní a psychologickou pomoc, Charita sv. Alexandra – nabízející právní poradenství, sklad šatstva a provozující řezbářskou dílnu a organizace ADRA, která zde organizuje volnočasové aktivity. Výše uvedené služby jsou poskytovány bezplatně.

Po skončení doby karantény, která v praxi trvá přibližně dva až tři týdny, je žadatel, pokud nevyužije práva na pobyt v soukromí, přemístěn do **pobytového střediska**. Zde jsou poskytovány obdobné služby jako v přijímacím středisku, na rozdíl od něj se však jeho obyvatelé mohou relativně volně pohybovat mimo areál střediska. K počátku roku 2006 žily v pobytových střediscích přibližně dvě třetiny všech žadatelů. Dnes je v provozu sedm pobytových středisek a to: Bělá pod Bezdězem, Červený Újezd, Zastávka u Brna, Kostelec nad Orlicí, Havířov, Stráž pod Ralskem a Zbýšov. Palčivým problémem těchto zařízení je jejich umístění, většinou se jedná o prostory bývalých sovětských kasáren daleko od měst, často se špatným dopravním spojením a minimem možností využití volného času. Žadatelé se sice mohou rozhodnout pro soukromé ubytování, často však nedisponují dostatečnými finančními prostředky a pracovní povolení je možné získat až po roce pobytu v ČR, a i to je spojeno s různými omezeními jak pro ně, tak pro zaměstnavatele.

„Přestože se jedná o zařízení, ze kterého je možné vycházet, pro adaptaci žadatele o azyl na nové podmínky, resp. integraci do prostředí cílové země, je podstatné, že se jedná o zařízení, jež se přibližuje popisu totální instituce, jak ji formuloval Erving Hoffman: „místo pobytu a práce, kde je velký počet umístěných jedinců na delší dobu odříznut od širší společnosti, společně veden a uzavřen a kde je oficiálně řízen jejich veškerý život“ (Goffman citován in Uherek, 2002:10). Jediným smyslem pobytu zde je čekání na

rozhodnutí o udělení azylu. Výše zmíněná uzavřenost, omezené možnosti a nejistota vedou obyvatele těchto zařízení k pasivitě a ztrátě pracovních návyků. SUZ i NNO organizují řadu jazykových kurzů a volnočasových aktivit s cílem umožnit žadatelům o azyl alespoň nějakou aktivní činnost. Jedná se zejména o kulturní a sportovní akce, rukodělné kroužky, skupinová sezení a podobně. Žadatelé mohou také vykonávat některé pomocné práce přímo pro SUZ (údržba prostředí tábora, úklid, zajištění některých aktivit a tak dále). Ne vždy jsou ale tyto možnosti využívány. „*I žadatelé, kteří se rozhodli setrvat až do skončení řízení o udělení azylu, často nevědí, jaký jazyk má v daném okamžiku smysl se učit. Jediná činnost, která má zjevně smysl, je jíst, spát a čekat. Pracovníci pobytových středisek konstatují, že žadatelé o azyl během pobytu přibírají na váze, ale přesto právě kolem jídla a stravování vzniká celá řada nedorozumění a stížností*“ (Uherek, 2002: 12).

Pobyt v těchto zařízení, kdy jsou lidé ubytováni po dvou či třech, s dalšími lidmi, které nikdy předtím neviděli, je psychicky náročný. Na žadatele k tomu nepříznivě působí nejistota doprovázející azylové řízení, těžce nesou ztrátu svých tradičních rolí, uvědomují si obtížnost současné situace nebo se vracejí k prožitým traumatům. V důsledku všech těchto procesů trpí často depresemi, apatií, bolestmi hlavy, žaludku nebo jinými somatickými obtížemi, někdy také může docházet k projevům agrese vůči sobě či ostatním.

Nejvýznamnější NNO, působící v pobytových střediscích jsou SOZE, PPU, OPU, občanské sdružení JOB, DČCE a CHČR. Tyto organizace poskytují právní, sociální a psychologické poradenství, materiální pomoc, vyučují český jazyk a pořádají volnočasové aktivity. NNO usilují o to, zpřístupnit obyvatelům táborů vnější svět a zabránit jejich vylučování ze společnosti, v níž platí širší sociálně politická práva.

Uspěje-li žadatel v řízení o udělení mezinárodní ochrany formou azylu, stává se azylantem a může využít nabídku dočasného ubytování v **integračních azylových střediscích**, která se od předchozích dvou zařízení liší jak svou velikostí, tak režimem. Jsou to menší zařízení, jejichž obyvatelé jsou de facto nájemníky a toto ubytování si hradí. Dostávají zde k užívání byt nebo pokoj, hospodaří samostatně, a pokud nemají zaměstnání, pobírají sociální dávky stejně jako občané ČR. Velmi často si právě v době pobytu v IAS vytváří hmotné zázemí k tomu, aby mohli v budoucnu začít žít zcela samostatně. Pobyt v IAS poskytuje více prostoru pro vlastní rozhodování a aktivity. Azylant se sám stravuje, šatí, hospodaří, sám si dovybavuje pokoj nebo byt, jež má k dispozici. Nutno říci, že vzhledem k životní úrovni a příjmům většiny azylantů zde žijících, se jedná o velmi skromné až neutěšené podmínky.

Předpokládá se, že po dobu pobytu v integračním středisku se azylanti budou věnovat hlavně absolvování jazykových, případně rekvalifikačních kurzů a aktivnímu vyhledávání vlastního bydlení. Jazykové kurzy jsou provozovány SOZE přímo v prostorách střediska. Sociální pracovníci IAS i jednotlivé NNO pomáhají azylantům psát žádosti na obce o integrační byty a snaží se jim pomoci postavit se na vlastní nohy.

Provozovatel IAS s azylanty uzavírá nájemní smlouvu, většinou na 6 měsíců. Po této době by se měl azylant vystěhovat. Buď si během uvedeného půl roku najde bydlení sám, nebo je mu Ministerstvem vnitra nabídnut integrační byt. Nabídka je jediná a azylant ji buď přijme, nebo si musí bydlení zabezpečit sám. Nabídka ovšem velmi často do šesti měsíců nepřichází a tak azylanté v IAS zůstávají mnohdy i více let. Od roku 2007 je však doba pobytu v IAS omezena na 18 měsíců. To je pro azylanty velice stresující a do budoucna hledí s obavami. Nabídky bytů nepřicházejí, případně se jedná o neatraktivní byty v malých městech, kde se pro imigranty nabízejí velmi omezené možnosti. Na druhou stranu azylanti nemají žádný počáteční kapitál ke koupi bytu, či alespoň zaplacení zálohy nájemného, ani reálnou šanci získat hypotéku. Pro mnohé se tato situace jeví jako beznadějná.

Po dobu pobytu v IAS spadá azylant pod SIP, jehož podmínky jsou zakotveny v hlavě IX zákona 325/1999 o azylu ve znění pozdějších předpisů. Hlavními nevládními partnery státu při zabezpečování SIP jsou SOZE, PPI, CHČR, DČCE, OPU a CIC.

SUZ v současnosti provozuje čtyři IAS, a to Předlice, Havířov, Jaroměř a Zastávka u Brna. Obcím, na jejichž území jsou azylová zařízení umístěna, vyplácí stát příspěvek k částečné úhradě nákladů spojených s jejich přítomností. IAS se stejně jako předchozí dva typy azylových zařízení nacházejí v okrajových částech se špatným dopravním spojením a působí nehostinným dojmem. Většinou staré, chátrající budovy, společné sociální zařízení a nedostatek financí na zútulnění zanechávají v návštěvnících depresivní dojem.

2.4. Integrace azylantů

Při sledování dosavadního migračního vývoje můžeme očekávat nejen větší příliv cizinců do naší země, ale také nárůst problémů, které imigraci provázejí. Je důležité připravit se na tuto situaci dopředu a díky zahraničním zkušenostem se snažit potíže předvídat a předcházet jim. Tedy usilovně pracovat na kvalitní migrační a integrační politice, s cílem udržet imigraci pod kontrolou a integrovat imigranty do většinové

společnosti. V oblasti imigrační politiky u nás zatím převažuje restriktivní přístup, ovšem v poslední době dochází k přehodnocování a výrazným změnám v imigračních politikách řady zemí, v souvislosti s rostoucí migrací a na druhé straně s ohledem na demografický vývoj, ČR nevyjímaje.

2.4.1. Pojem integrace

Pojem integrace, přestože je v českém diskurzu o migraci hodně používaný, je nejednoznačný a těžko uchopitelný. Obecně znamená sjednocení, splynutí, včlenění dílčí části ve vyšší celek. Společenská integrace je procesem postupného začleňování nově příchozích do stávajících vazeb a struktur společnosti. Dochází ke sblížení dvou kultur s dlouhodobou převahou kultury hostitelské země. Úspěšná integrace nově příchozích je nezbytná k zachování vyváženého a dále životaschopného společenského systému v dané zemi. Vnitřní soudržnost má vliv na úspěšnou realizaci společných aktivit, hraje roli při uskutečňování společných cílů. Úspěšná integrace, jež s sebou nese plnohodnotné zapojení cizinců jak na trh práce, tak do ostatních sfér společenského života může zabránit vzniku paralelních společností a xenofobních nálad a přispět k zachování společenské soudržnosti i za rostoucí imigrace a růstu podílu cizinců ve společnosti i na pracovním trhu. K tomu, aby stát mohl nadále fungovat jako doposud, je třeba, aby příchozí přijali za své ty principy, na nichž je země založena, v našem případě demokratické principy dané ústavou. Na druhé straně je nutné, aby ti, kteří získají české občanství, měli šanci cítit se zde jako doma a nezůstávali cizinci s úředním dokumentem o českém občanství. Míra integrace azylanta charakterizuje kvalitu jeho života v nové zemi.

Pojem integrace je interdisciplinární, zabývá se jím několik vědních oblastí od sociologie přes psychologii, pedagogiku, kulturní antropologii až po politické a další vědy. Samotný pojem integrace je velmi nový a sociologie jej zná spíše pod pojmy socializace či akulturace. Je velmi obtížné jej vymezit, neboť existuje mnoho různých pojetí a definic, jež se navzájem liší. Lze jej chápat jednak jako dlouhodobý, mnohdy celoživotní proces přizpůsobování, který je často úspěšně dokončen až ve druhé, nebo dokonce i třetí generaci azylantů, nebo naopak jako bod, v němž dochází k úspěšnému završení tohoto dlouhodobého procesu. Integrace může mít mnoho forem a variovat v několika podobách. *„Dokladem tohoto je na příklad pojem ‚asimilace‘ který v Evropě často označuje konečný stav fáze adaptace v imigrační společnosti – splynutí s majoritou, zatímco v americkém kontextu většinou vyjadřuje rozličné formy adaptace bez jejich bližší specifikace. Naopak pojem ‚integrace‘, hojně užívaný v Evropě, americká odborná veřejnost používá*

minimálně“ (Drbohlav, 2004). Některé definice integrace hraničí s pojmem asimilace a tak také bohužel stále většina evropských politiků a občanů integraci chápe. Jindy se setkáváme s překrýváním termínů integrace a multikulturalismus. Tato nejednoznačnost se odráží na stavu teorie integrace, která zatím není uceleně systémově propracována a přestože se o teorii integrace často hovoří, žádná skutečná teorie dosud neexistuje, což je dáno velkou komplexitou této problematiky. *„Existují spíše koncepty a nejrůznější ad hoc přístupy vycházející z primitivně sumarizovaných zkušeností a nahromaděných pravděpodobností“* (Drbohlav, 2006).

2.4.2. Vymezení definice integrace pro účely této práce

Pro potřeby této práce je integrace chápána podle definice Evropské rady pro uprchlíky a exulanty (ECRE), která definuje integraci jako *„...dynamický, obousměrný, dlouhodobý a multidimensionální proces, který klade nároky jak na přijímající společnost, tak na imigranta“* (ECRE, 1999).

- Dynamičnost v této definici vyjadřuje, že integrace není nikdy dokonalým ukončeným stavem, ale neustálým pohybem.
- Obousměrnost upozorňuje, že společenská integrace není jednostrannou záležitostí, ale procesem vzájemného přizpůsobování, k němuž dochází při interakci azylanta a členů společnosti, do které se integruje. K úspěšné integraci je zapotřebí jednak vůle samotných azylantů stát se součástí nové společnosti, ochota sdílet její základní společenské normy, hodnoty a cíle, na druhé straně je nezbytná ochota hostitelské země a především místní komunity přijmout azylanty. Je nezbytné, aby majoritní společnost přizpůsobila veřejné instituce změnám ve složení společnosti, přijala azylanty jako součást společnosti a přijala taková opatření, která jim usnadní přístup ke zdrojům a rozhodovacím procesům.
- Integrace je komplexní, dlouhodobý a mnohdy celoživotní proces. Začíná se příchodem uprchlíka do nové země a je úspěšně završena, stane-li se azylant aktivním členem společnosti z ekonomického, sociálně-právního a kulturního hlediska.
- Multidimensionální rovina znamená, že k úspěšné integraci je třeba vytvořit podmínky k tomu, aby se azylant mohl podílet na všech aspektech ekonomického, sociálního, kulturního, občanského a politického života hostitelské země.

2.4.3. Chicagská škola

Proces integrace jedinců do nového prostředí se stal předmětem studia celé řady antropologických a sociologických škol. Významně se této oblasti věnovala zejména **Chicagská škola**, jejíž představitelé studovali integraci imigrantů v americkém velkoměstě. Mezi nejvýznamnější představitele této školy, kteří studovali postavení imigranta a problémy, se kterými se vyrovnává, jsou řazeni Robert Ezra Park, Ernest Burgess a Louiz Wirth. Významným dílem v této oblasti je kniha *The City* Roberta Ezra Parka, ve které zkoumá vlivy různých institucí, lokálního a pracovního prostředí na život migrantů. Park definuje **základní potřeby imigranta** (Park citován in Uherek, 2002: 4):

- 1) **Místo, kde se cítí bezpečný**, domov; odkud může odcházet a kam se může vrátet.
- 2) **Získávat nové podněty**, mít prostor k odpočinku, k novým zážitkům, dojmům.
- 3) **Potřeba být uznáván**, patřit do nějaké společnosti, v níž má určitý status. Požadavkem uznání se zabývá také kanadský filozof Charles Taylor, který označuje touhu po uznání za základní lidskou potřebu. „... *Naše identita je z části charakterizována uznáním či neuznáním ze strany druhých, takže člověk nebo skupina lidí mohou utrpět skutečnou újmu, jestliže jejich okolí či společnost zrcadlí omezující, ponižující nebo znevažující obraz jich samých*“ (Taylor, 2001:41). Politika uznání deklaruje, že důstojnost náleží stejnou měrou všem občanům a směřuje k přizpůsobení a vyrovnání práv a nároků.
- 4) **Potřeba mít někoho nebo něco rád**, mít důvěrný vztah.

Státní instituce jsou schopné zajistit jen základní rámec k naplnění těchto potřeb imigranta. Jejich plné uspokojení závisí na místních institucích v jejichž okolí se imigrant pohybuje, tedy jeho přijetí místními lidmi, zapojení dětí ve škole, vztahy se spolupracovníky. Právě v integraci do lokální společnosti hrají NNO nezastupitelnou roli.

2.4.4. Proces integrace azylantů

Radikální změna dosavadního životního prostředí, jakým emigrace beze sporu je, znamená obrovský zásah do života člověka, který psychologové přirovnávají k těžké operaci. Skuteční žadatelé o azyl jsou vystaveni mnohonásobně vyššímu stresu než ostatní emigranti díky zážitkům, jež předcházely jejich útěku ze země a skutečnosti, že do nové země přicházejí často nedobrovolně, bez jakýchkoliv kontaktů a mnohdy i finančních prostředků. Azylant přerušil své staré svazky a musí vybudovávat nové, přizpůsobit se odlišnému prostředí, sžít se s novými lidmi, osvojit si nové postoje a vydobýt si postavení v nové společnosti. Postupně se seznamuje s kulturou, zvyky, jídlem, krajinou a historií

hostitelské země a učí se jejímu jazyku. Tento specifický proces sociálních a kulturních změn, které vznikají v důsledku kontaktu různých kultur je označován jako **akulturace**. Změna známého prostředí a příchod do nové, cizí a nepředvídatelné společnosti způsobuje kulturní šok, jež může mít za následek pocit úzkosti až vážný otřes jedincovy individuality. Akulturace má čtyři fáze (Logger, Paulsen, Rothfus, 2006: 20). První stádium je označováno jako **očekávání a překvapení**. V této fázi vidí imigrant mnoho příležitostí, dělá pokroky v jazyce hostitelské společnosti, místní lidé jsou milí, vše se zdá být pozitivní. Později se imigrant nevyhnutelně dostává do fáze **vystřízlivění**. Jazyk stává obtížnější, lidé se zdají být chladní a uzavření, nechápou imigrantovy potíže a na člověka padá tíha administrativních překážek. Tuto fázi charakterizuje vztek a zlost. Pro některé imigranty se tato fáze stane konečnou, což vede k separaci či marginalizaci, jiní se dostanou do fáze, která znamená skutečný průlom – fáze **smíření, obrody a vytrvalosti**. Imigrant si je vědom problémů, které ho stále provází, ale odhodlává se jim postavit a vytrvat. Čtvrtá fáze nastává, když se imigrant **úspěšně realizuje** v nové kultuře a oceňuje její prvky. *„Každý imigrant si více méně projde vztahem lásky a nenávisť k nové zemi. V jednu chvíli je tu všechno mnohem lepší než bylo tam a v další okamžik bývalý domov byl nebe na zemi a všechno tady je k ničemu“* (Logger, Paulsen, Rothfus, 2006: 20).

Proces integrace je postupný. Nezačíná až okamžikem přiznání statusu uprchlíka, či zahrnutím uznaného azylanta do Státního integračního programu, ale již příjezdem uprchlíka do cílové země. Právě počátky uprchlickova pobytu v hostitelské společnosti mohou být pro budoucí integraci určující. V tomto okamžiku získává první zkušenosti a dojmy z této společnosti. Jsou-li jeho počáteční zkušenosti v uprchlických zařízeních, při kontaktech cizineckou policií a dalšími institucemi převážně negativní, jen stěží bude v budoucnu tyto bariéry odstraňovat a jeho včlenění do společnosti tím bude poznamenáno a minimálně zpomaleno a znesnadněno.

Emigrace, přežití traumata a životní zvraty, jež azylant prožil představují obrovský nápor na jeho psychiku. Nejsou neobvyklé případy vyčerpání a deprese, které mohou vyústit až k sebevraždě. Adaptace na nové prostředí je nezbytná, má-li azylant v nové zemi přežít a vést spokojený život. Žádný univerzální recept zde neexistuje, vlastní cestu integrace si nakonec musí vytvořit každý sám. Proces adaptace se liší u jednotlivých migrujících skupin i v různých migračních oblastech. Je podmíněn mnoha faktory, zejména odlišností žebříčku hodnot imigranta od hodnot přijímající společnosti, motivací imigranta k integraci, charakterem bydlení, typem minulých a současných migračních pohybů daného etnika, geografickou polohou a tak dále. U každého člověka je schopnost

přizpůsobování odlišná. Tento proces je samozřejmě snadnější pro mladého člověka, který je schopný rychle se učit a kterého motivuje potřeba začlenit a uplatnit se v nové společnosti. Výzkumy také ukazují, že adaptace je snadnější pro ženy než pro muže. Situaci v tomto silně ovlivňuje tradiční rozdělení mužských a ženských rolí, kdy muž v nové zemi není schopen plnit úlohu živitele, jak tomu bylo v zemi původu.

Jiří Diamant (Diamant, 1995: 19-20) uvádí nejdůležitější aspekty, které usnadňují proces adaptace. Je to ovládnutí jazyka majoritní společnosti, poznání kultury, historie a politického dění v nové zemi. Překážkou je naopak vnitřní strnulost, nerozhodnost, návyky, pokles ve společenském či pracovním zařazení, ztráta možnosti uspokojovat některé potřeby a zájmy či ztráta kontaktu s přáteli a známými. Faktory, které významně ovlivňují míru stresu, který azylant v průběhu adaptace prožívá, záleží také na skutečnostech, zda má jedinec v budoucnu naději na návrat či alespoň návštěvu rodné vlasti a možnost opět vidět své příbuzné, jak svobodný byl výběr cílové země, kolik měl času na přípravu odchodu, jak velké jsou kulturní rozdíly oproti zemi původu a zda azylant přichází sám, či s partnerem.

K tomu, aby se člověk sžil s novým prostředím, je třeba vytvořit si k němu kladné citové vazby, snažit se s ním identifikovat. To samozřejmě neznamená, odcizit se své rodné vlasti. *„Adaptace není negace minulosti, je spíše jejím umocněním přítomností, syntézou s nově vzniklými životními podmínkami...Člověk si může uchovat určitou autonomii v novém prostředí v tom smyslu, že si zachová ze své minulosti to, co považuje za nejhodnotnější. Síla demokratické společnosti je právě v tom, že takovéto odlišnosti nejen připouští, nýbrž i respektuje“* (Diamant, 1995: 19-20). Odlišnost by však měla být v takových mezích, aby nebránila integraci.

2.4.5. Možné výsledky adaptačního procesu

Výsledek adaptačního procesu nabývá různé intenzity. Existuje celá škála možných výsledků od bezproblémového soužití, až po sociálněekonomickou marginalizaci, formování separujících se etnických enkláv, které jsou zároveň silně odmítané majoritní populací (segregace). Literatura uvádí čtyři kategorie, a to **integraci, asimilaci, separaci** či **marginalizaci**. Nelze se vědomě rozhodnout pro jednu z možností, jedná se o výsledek vnitřního psychologického procesu imigranta a jeho volba je často jen polovědomá a ovlivněná podmínkami hostitelské společnosti. Chtěným výsledkem adaptace by nikdy neměl být zánik kultury jako u asimilace, ale pouze částečné přizpůsobení kultury azylanta kultuře majoritní, kdy se azylant nevzdává svých hodnot, ale jen je adaptuje na nově

změněné podmínky. V zájmu hostitelské společnosti je, aby se jednalo o adaptaci oboustrannou, kdy dochází ke vzájemnému učení a povznesení obou kultur.

Z dlouhodobého hlediska se jako nejúspěšnější výsledek procesu adaptace jeví **integrace**, kdy dochází ke kombinaci původní kultury imigranta s kulturou hostitelské společnosti. *„Jedinec je novým prostředím akceptován a umí se v něm pohybovat. V procesu integrace se majoritní kultura s kulturou azylanta sbližují v integrovaný celek, obvykle s převahou kultury hostitelské společnosti“* (Kotasová, 2002: 11-12). Předpokladem úspěchu integrace je otevřenost společnosti, naopak negativní jevy jako xenofobie a rasismus tento proces brzdí až znemožňují. *„Stimulace integrace cizinců až do okamžiku jejich naturalizace, při udržení rovnováhy mezi kohezí společnosti a nutnou mírou respektu ke kulturní identitě imigrantů, musí nalézat prostor v otevřenosti majoritní společnosti. Patrně největším problémem je harmonizace obou procesů a jejich dynamiky v čase a v legislativním i správním smyslu“* (Gabal, 2004).

V souvislosti se skutečně multikulturálními a multietnickými státy jako jsou USA a Kanada, se objevuje termín „melting pot“. Tento pojem, u nás překládaný jako „tavící tyglík“ vyjadřuje neomezené mísení ras a etnik na určitém území. Příchozí imigranti obohacují kulturu a současně jsou obohacováni ostatními.

Zatímco termín „melting pot“ směřuje spíše k roztavování kulturních a dalších specifik jednotlivých imigrantů, skutečné integraci se blíží spíše koncept „salátové mísy“. Tento přístup označuje soužití etnických skupin a majority vedle sebe ve vzájemné komunikaci. Ideálním výsledkem je strukturální integrace, kdy jsou migranti rovnoprávní s majoritou a ponechávají si do jisté míry svá kulturní specifika. *„V současné realitě USA, ale např. i ve vyspělých západoevropských demokraciích, však zatím mnozí imigranti nedosáhli strukturální integrace, nýbrž pouze určitých dílčích integrací, což s sebou nese v některých směrech zatím více či méně diskriminační postavení“* (Drbohlav, 2004).

Protipólem integrace je **asimilace**. V tomto případě dochází k úplnému opuštění původní kultury a nadměrné a nekritické idealizaci kultury nové. Azylant se úplně přizpůsobuje dominantní skupině, přejímá její hodnoty a vzory v celém jejich rozsahu a plně se s nimi identifikuje. Jde o splynutí s majoritní společností. Tento proces vede k homogenizaci společenského prostředí. Dochází k jazykovým změnám, ke změnám chování, jednání i proměnám hodnotových orientací. K asimilaci dochází často u druhé generace a dospělých dětí uprchlíků, kteří mají silnou potřebu začlenění se do určité sociální skupiny. Často se stydí za svůj původ, rodiče, jazyk a kulturu. Na první pohled může asimilace vypadat jako dobré řešení, zejména pro rodilé Evropany, kteří ji často

zastávají a nazývají ji integrací. Asimilace však znamená popření vlastní minulosti a identity, což nevyhnutelně vede k disbalanci a po určité době k nejrůznějším psychosomatickým potížím imigranta.

Dalším možným výsledkem adaptačního procesu je **separace**. Azylant se uzavře kultuře hostitelské země a nadále si uchovává svoji původní kulturu. Typické je přehnané zdůrazňování své odlišnosti a idealizace země původu. K separaci přispívají negativní postoje majoritní populace, která neuznává identitu imigrantů, postrádá otevřenost a ochotu přijmout imigranty. Ti jsou pak odkázáni na své krajany a uzavírají se do etnických enkláv. Často vede k malé úctě pro kulturní normy hostitelského národa a k budování kulturních ghett, jež jsou spojena s mnoha negativními důsledky, jako je zvýšená kriminalita, prostituce a drogová problematika. Řešení těchto problémů je pro stát nejen finančně velice náročné, proto je třeba tomuto sociálnímu jevu včas předcházet (pozemková politika, různé formy regulace nájemného, vytváření podmínek pro hypotéky). K vytváření ghett mohou vést i pozitivně zamýšlené aktivity, považované původně za integrační, například hromadné výstavby integračních bytů pro azylanty v Německu, či Francii.

Vůbec nejnegativnějším výsledkem je **marginalizace**. Imigrant odmítá jak kulturu hostitelské společnosti, tak ztrácí kontakty se svou vlastní skupinou. Většinou se tak neděje ze svobodné volby, ale v důsledku traumatických poruch, mentálních nemocí, či drogových a jiných závislostí. Z marginalizace a separace pramení patrně nejzávažnější problém v oblasti integrace imigrantů, kterým je vznik paralelních společností, majoritní a vedle ní marginálních. Takovéto do sebe uzavřené enklávy se nesžívají s majoritní populací a jejími hodnotami a stávají se zázemím extremismu a pěstování agrese vůči hostitelské společnosti. Na druhé straně vyvolávají odmítavý postoj většinové společnosti k neintegrováným přistěhovalcům, čímž vytvářejí nebezpečný potenciál pro nárůst popularity pravicově extremistických stran a hnutí.

2.4.6. Podmínky integrace azylantů

Úspěšnost integračního procesu stojí z velké části na principech otevřenosti, spolupráce a ochotě společnosti přijímat imigranty. Zahrnuje celý komplex legislativních, ekonomických, sociálních a kulturních podmínek, které je nutné respektovat. Nejdůležitějšími oblastmi pro integraci azylantů jsou informovanost, znalost jazyka, zajištění bydlení, přístup na trh práce, orientace v novém prostředí a znalosti o systému.

ECRE definuje **9 klíčových principů integrace azylantů** (ECRE, 1999):

- ✓ Rozvoj tolerantní inklusivní společnosti, tolerance a nediskriminace.

- ✓ Úzká spolupráce sociálních aktérů zapojených v tématech azylantů napříč sektory. Zapojení médií, politických stran, místních samospráv, podnikatelů, policie, NNO a dalších.
- ✓ Klíčovou prioritou NS by měla být účast azylantů jako uživatelů služeb a zároveň spolupráce s azylanty na koncepci, rozvoji, organizaci a hodnocení integračních politik.
- ✓ Podpora aktivního zapojení azylantů ve společnosti, využívání jejich vlastních zdrojů, schopností pomáhat si navzájem a hájit své zájmy vzhledem k poskytovatelům služeb a zákonodárcům. Podpora svépomocných skupin a organizací azylantů.
- ✓ Individuální přístup.
- ✓ Školení a vzdělávání všech aktérů činných v oblasti integrace azylantů.
- ✓ Kompatibilita vládní politiky a financování integrace azylantů se systémem sociálního zabezpečení dané země.
- ✓ Zohlednění problematiky integrace azylantů a jejich handicapů v sociální politice.
- ✓ Zohlednění gender problematiky.

2.5. Integrační politika

Migrační a integrační politika je koncipována a realizována v kontextu společensko-hospodářských, politických a kulturních změn, které mají za následek složité procesy společenské desintegrace a reintegrace, a které se dotýkají života všech lidí ve společnosti. Integrační politika se záměrem včlenění imigrantů do společnosti ovlivňuje jejich zapojení v dané zemi, kvalitu jejich pobytu na území a jejich další osud vůbec. A především významně ovlivňuje fakt, do jaké míry bude migrace pro danou zemi představovat hrozbu nebo žádoucí řešení jiných problémů. Uznáním azylantům je třeba zajistit rovný přístup k hlavním institutům hostitelské společnosti. Tito lidé se nacházejí ve znevýhodněném postavení z hlediska jazykové vybavenosti, vzdělání, kvalifikace. Další překážkou v jejich začlenění do společnosti jsou rasistické a xenofobní diskriminace.

Udělením statusu mezinárodní ochrany péče o uprchlíky nekončí. Je třeba těmto osobám pomoci vykompenzovat výše zmíněné handicap a poskytnout jim dovednosti a nástroje, potřebné pro jejich integraci. Stát za tímto účelem provádí konkrétní opatření, přičemž velkou úlohu hrají NNO, které usilují o to, aby měli azylanté zajištěn přístup k celospolečenským výtěžkům. Debata mezi představiteli NNO a státních institucí se týká problematických aspektů integrace a vytváření mechanismů k odstraňování překážek integrace. NNO zdůrazňují přínos imigrantů pro společnost a upozorňují na skutečnost, že

azylanté mají různý původ a rozmanitou identitu. Jedním z hlavních požadavků NNO je důraz na individuální přístup.

2.5.1. Teoretické modely integračních politik

Příchod imigrantů do rozvinutých zemí západní Evropy nebyl v polovině minulého století považován za závažný problém. Naopak imigrační politika evropských zemí byla zejména vůči zahraničním náborovým pracovníkům velmi nakloněna. Do politické diskuse se imigrační politika dostala až s nástupem ekonomických krizí, kdy si obyvatelé hostitelských zemí přítomnost imigrantů začali více uvědomovat. V případě Francie a Velké Británie, stát v 80. letech minulého století téměř ztratil kontrolu nad oblastí sociální ochrany etnických minorit, což vedlo k postupně sílícím etnickým konfliktům. Od 80. a 90. let 20. století se odborná veřejnost intenzivně zamýšlí nad integračními strategiemi. ČR je dnes oproti tradičním evropským imigračním zemím jako je Holandsko, Německo, Francie či Velká Británie stále ještě nováčkem a nachází se v situaci, ve které byly tyto země před dvaceti a více lety. Máme tedy určitou výhodu, kdy můžeme sledovat kroky těch „neúspěšných“ a máme možnost se na určité situace připravit. Současný stav ukazuje, že v budoucnosti bude na nově příchozí vyvíjen mnohem větší tlak v oblasti akceptace pravidel přijímací země a již dnes se tak děje.

Existuje několik odlišných teoretických modelů integračních politik. Uplatňují se velmi liberální politiky i vysoce centralizované a řízené, existují integrační programy založené na komunitně-etnickém přístupu, s rozvinutou spoluprací s NNO a soukromým sektorem. Integrační politiky jednotlivých zemí vycházejí jak z historických tradic, tak ze současných zájmů té které země. *„Rozmanitost programů je dána odlišnou historickou zkušeností s imigrací (cílové státy USA, Kanada, Austrálie vs. zdrojové země na evropském kontinentu), rozdílným přístupem k původním domorodým obyvatelům a rozdílnými postoji k pojmům národnost, občanství, národ, stát“* (Barša, 2003: 10).

Literatura uvádí tři ideální modely² (Barša, 1999:10): **důsledný asimilacionismus, přechodná diferencovaná inkorporace a hierarchický kulturní pluralismus.**

² Tyto modely jsou ideální stavy, které se v realitě v čisté podobě nevyskytují. Skutečnost je mnohem komplexnější, modely se vzájemně prolínají. Imigrační a národnostně menšinové politiky se v jednotlivých státech vyvíjí a nezůstávají konstantními. Většinou však jedna z těchto tří základních filozofií převažuje.

1. **Důsledný asimilacionismus** stojí na jednostranném procesu rychlé a „jednoduché“ adaptace imigranta do nové společnosti. Očekává se, že za rychlé umožnění získání občanství, práv a povinností majoritní populace imigrant upustí od svého mateřského jazyka, svých specifických kulturních a sociálních rysů, což má vést k rychlé asimilaci do majoritní společnosti. Cizinci se tak zvaně administrativně naturalizují a přichází o svou vlastní kulturu. Nejblíže tomuto modelu je imigrační politika a praxe Francie, kde dnes tvoří 10% populace Muslimové. *„Jakobínská republikánská tradice předpokládá úplné rozpuštění skupinových zvláštností do jednoho homogenního tělesa svobodných a rovných občanů, přičemž zbytky jejich etnických a jiných partikulárních loajalit mají být důsledně vytěsněny do soukromí, a tedy zcela depolitizovány“* (Barša, 1999:10). Uplatňuje se zde občanský princip, všichni lidé jsou občané, Francouzi. Instituce, zákony a politiky rozeznávají pouze občany a neobčany a na příslušnost k menšinám neberou zřetel – má být čistě privátní záležitostí občanů bez jakéhokoliv veřejně politického významu. Vyučování ve škole ostentativně ignoruje skupinové zvláštnosti žáků a všichni si mají osvojit identitu jednoho a nedělitelného národa. Kultura, historie a jazyky jednotlivých skupin jsou vykázány do soukromí jako privátní záležitost a náboženské symboly se na veřejnosti nesmí projevovat (viz zákaz nošení šátků). Oproti USA či Velké Británii je samo zohledňování jednotlivých skupin chápáno jako projev etnické či rasové diskriminace.

2. **Diferencovaná inkorporace** představuje druhý extrém. Někteří autoři hovoří o **diskriminačním modelu** (Drbohlav, 2001). V tomto případě je etnicko-kulturní odlišnost považována za nepřekročitelnou překážku politické integrace. Principem je eliminovat konflikt minimalizováním styku mezi etnickými skupinami. Ekonomické zapojení imigrantů do společnosti je jasně odděleno od občansko-politického zapojení a od kulturní integrace. Typickým příkladem je Německo a jeho „gastarbeiteri“, jimž byla po dlouhou dobu explicitně odmítána kulturní integrace s vizí, že se menšina v budoucnu opět vrátí do své vlasti. Z tohoto důvodu stát podporoval udržení původní kultury imigrantů, zřizoval pro tuto skupinu zvláštní školy se studiem tureckých dějin, jazyka a podobně. Cílem nebyla podpora multikulturní společnosti, nýbrž usnadnění návratu imigrantů domů a ochrana německé kulturní homogenity. V tomto kontextu má zohledňování etnicko-kulturních rozdílů spíše segregační smysl. *„V praxi se projevuje restriktivní participace etnických minorit ve většinové společnosti, stát například financuje rozvoj paralelních vzdělávacích, kulturních a zdravotních institucí etnických menšin“* (Stýskalíková 2004: 1-13). Tento model se uplatňuje také v Rakousku, Švýcarsku a některých jihoevropských zemích.

3. Nejmladší z teorií o začlenění menšin je model **multikulturalismu**, který uznává legitimitu kulturní a sociální různorodosti etnických minorit. Multikulturalismus chápe společnost jako komplex různých regionálních či etnických skupin se svými zvláštními požadavky. Potlačení etnické příslušnosti imigrantů není podmínkou přijetí do společnosti, odlišnost jednotlivých skupin je tolerována. Model multikulturalismu stojí na začlenění a plné účasti jedinců a skupin na dění ve společnosti, aniž by se museli vzdát své socio-kulturní etnické identity. Předpokládá, že aktivní účast na společenském dění zabrání vzniku etnických konfliktů. Etnické a náboženské rozdíly jsou zohledněny v učebních programech škol, v kulturních a jiných veřejných institucích. Narozdíl od asimilačního a diskriminačního modelu stát aktivně vstupuje do integračního procesu a zaštiťuje restrukturalizaci státního aparátu, popřípadě ustavení paralelních institucí, které jsou integrální součástí společnosti. Státní instituce jsou modifikovány takovým způsobem, aby reflektovaly odlišný kulturní a sociální původ všech participantů. Pluralitní model je otevřen požadavkům speciální politiky zaměřené na sociální a politickou integraci různých skupin. Etnická příslušnost je brána v úvahu při sčítání lidu a jsou veřejně dostupné statistiky o etnických a rasových menšinách. V rámci boje proti etnické a rasové diskriminaci bývají různé skupiny symbolicky i institucionálně zohledňovány.

S modelem hierarchického kulturního pluralismu je tradičně asociována Velká Británie, „...*kteřá přes jednoznačnou převahu anglické kultury vždy nechávala místo – at již jakkoliv podřadné a omezené – i pro jiné kolektivní identifikace*“ (Barša, 1999:10). Přes tento pluralismus se monokulturalismus britského modelu projevuje v hierarchickém pojetí kultur, kdy je anglická kultura nadřazena ostatním.

Za průkopníky multikulturalismu jsou označovány Kanada a Austrálie, od 60. let se mu dostává značné pozornosti ve Spojených státech díky rozmáhajícím se hnutím za politické a občanské svobody rasových, etnických a sexuálních menšin a feministických skupin. Postupně dochází k přehodnocování integračních politik v mnoha evropských zemích, různé multikulturální skupiny jsou stále více uznávány jako obohacení. Od poloviny osmdesátých let se v zemích západní Evropy prosazuje interkulturní vzdělávání, jehož součástí je výchova k lidským právům, toleranci a demokracii. Za vrcholné období tohoto modelu jsou označována 70. a 80. léta 20. století, kdy se k multikulturalismu hlásí mimo jiné Nizozemí či Švédsko, jež se řadili k nejtolerantnějším evropským zemím a míra udělených občanství imigrantům patřila všeobecně k nejvyšším na kontinentě.

Tyto země však dnes své imigrační a integrační politiky radikálně přehodnocují a dříve tolik opěvovaná teorie multikulturalismu nabývá čtených trhlin. Hovoří se o úpadku

multikulturalismu v souvislosti s vývojem v tradičně tolerantním Nizozemí, kde situaci vyhrotilo zavraždění Pima Fortuyna, populistického vůdce strany s protiimigrační rétorikou, v roce 2002, či v roce 2004 vražda nizozemského režiséra Théo van Gogha, který proslul kritickými výroky na adresu muslimských zemí a následnou vlnou konfliktů a nepokojů. Tyto události spustily velkou debatu ohledně rozdílnosti kultur a náboženství imigrantů. Změny doprovázejí politické diskuse o potvrzení národní identity a o jádru společenských hodnot, jejichž respektování musí být po přistěhovalcích požadováno. Francie přijala zákon zakazující nošení nápadných náboženských symbolů na francouzských středních školách, jsou zaváděny povinné kurzy výuky jazyka a další legislativní úpravy, jež přijímá řada dalších imigračních zemí. V současnosti neexistuje žádný všeobecně platný a uznávaný přístup v integraci imigrantů, dá se říci, že všechny země stále tápají a hledají správnou cestu.

2.6. Státní integrační program (SIP)

Úkolem státní správy v oblasti integrace azylantů je především nastavení koncepčního rámce směřujícího k podpoře integrace těchto osob do české společnosti. Tímto koncepčním rámcem je v současné době SIP (Hlava IX., §§ 68-70 zákona č. 325/1999 Sb.), jehož realizace, stejně jako správa Evropského uprchlického fondu, je v gesci MV. Okrajově azylanté spadají také pod cílovou skupinu aktualizované Koncepce integrace cizinců, jejímž gestorem je MPSV. SIP je v současnosti jedinou komplexní státem aplikovanou integrační politikou u nás. První program integrace uznaných uprchlíků byl zpracován Ministerstvem vnitra a schválen vládou v roce 1993. Realizuje se od roku 1994 s cílem pomoci azylantům při jejich začleňování do české společnosti. Program je určen jen pro uznané azylanty, týká se přibližně 100 až 200 osob ročně. Na jeho realizaci se podílí vedle MV MŠMT, MPSV, NNO (zejména PPI, SOZE, CHČR, DČCE, OPU a CIC) a v neposlední řadě města, obce, majitelé domů a bytů a krajské úřady. Obdobné programy se aplikují prakticky ve všech zemích západní Evropy. V některých zemích se jedná o celostátní politiku, jinde o regionální. Největší rozdíl je však v tom, že zatímco západní země kladou hlavní důraz na linii jazyk, práce a často pouze okrajově bydlení, u nás je tomu přesně naopak. SIP je zaměřen na tři základní oblasti: **zajištění bydlení, bezplatnou výuku českého jazyka a pomoc při uplatnění na trhu práce.**

SIP je realizován na základě Konceptce integrace azylantů schválené vždy na konkrétní rok. Návrh Konceptce vypracovává Komise pro tvorbu nové konceptce integrace azylantů a přidělování integračních bytů, kterou zřídil ministr vnitra v roce 2002 jako svůj poradní orgán. Komise doporučuje ministru vnitra učinit určitá rozhodnutí a doporučuje přidělování integračních bytů. Komise má dále svou Subkomisi, která se zabývá přidělováním integračních bytů. Komise po projednání doporučí MV, aby byl konkrétní byt přidělen určitému azylantovi a dá pokyn aby stát uvolnil dotaci městu. V komisi jsou zastoupena ministerstva, orgány a instituce ČR, včetně NNO, které se na integraci azylantů podílejí. Složení Komise se stále mění, dále se rozšiřuje. V současnosti má 20 členů: MV, MŠMT, MPSV, MMR, MF, MZ, SMO (Svaz měst a obcí), AK (Asociace krajů ČR), SOZE, PPU, PPI, CHČR, DČCE, CCI, OPU, SUZ a AUČR. Subkomise má v současnosti 12 členů: 2 členy z MV, po jednom členovi z MPSV, MZ, SUZ, PPI, CIC, OPU, SOZE, CHČR, DČCE, SMO.

3. Empirická část

Cílem tohoto výzkumu je vytipování českých NNO, jež se zabývají integrací azylantů v ČR, zmapování jejich činnosti na tomto poli a stanovení stávající role těchto organizací v procesu integrace azylantů. Práce zkoumá pojetí integrace jak ze strany představitelů NNO, tak ze strany zástupců státní správy i samotných azylantů; integrační aktivity vládních a nevládních subjektů; skutečnost, jakým způsobem a v jaké míře dochází v této oblasti ke spolupráci; případně oblasti, kde zůstává potenciál NNO nevyužitý; na co by se mohly/měly zaměřit; jak by mohla spolupráce státu a NNO v této oblasti fungovat efektivněji.

Pomocí tohoto průzkumu se budu dále snažit potvrdit následující hypotézy:

- 1) *Role NNO v procesu integrace azylantů v České republice je nezastupitelná.*
- 2) *Spolupráce státu a NNO umožňuje poskytování kvalitních integračních služeb azylantům.*

3.1. Metodologie

Výchozím bodem výzkumu bylo provedení obsahové analýzy stanov vybraných NNO. Dále byly použity metody polostandardizovaného rozhovoru, studium materiálů jednotlivých organizací, výročních zpráv a webových stránek a studium materiálů státní zprávy. Data jsem získávala od zaměstnanců státní správy, zaměstnanců a členů jednotlivých NNO a v neposlední řadě od samotných azylantů.

Sběr dat jsem uskutečnila v období od dubna do září 2006. Po ukončení sběru dat jsem provedla třídění a vyhodnocení získaných dat z rozhovorů a dokumentů.

3.1.1. Popis metod průzkumu

Ve svém průzkumu jsem pro sběr dat využila tyto metody:

1) *Obsahová analýza stanov*

Výchozím bodem výzkumu bylo provedení obsahové analýzy stanov vybraných NNO. Obsahová analýza mi posloužila k základnímu přehledu o organizacích činných v dané oblasti, k seznámení se se strukturou a základní činností organizací a k získání základního přehledu o tom, jaké pole působnosti organizace pokrývají. Díky tomu jsem byla schopna

formulovat základní otázky pro sestavení později prováděných rozhovorů. Právě stanovami jsou totiž organizace právně omezeny, jejich činnost a tím i jejich možnosti.

2) *Polostandardizované rozhovory*

Celkem jsem provedla 54 rozhovorů. 16 rozhovorů se zástupci NS, 11 rozhovorů s představiteli státní správy a 27 rozhovorů s azylanty. Při sestavení otázek pro částečně strukturované rozhovory jsem vycházela z informací zjištěných pomocí obsahové analýzy stanov a z informací získaných z webových stránek státní správy, NNO, jejich výročních zpráv a dalších materiálů. Za účelem dosažení kombinace výpovědí z hlediska zástupce organizace i z perspektivy individua jako soukromé osoby jsem použila metodu kombinující prvky částečně standardizovaného rozhovoru, interview zaměřeného na problém a expertního interview, jež je formou aplikace částečně strukturovaného rozhovoru. Touto kombinací jsem se snažila o získání expertní znalosti respondentů a zároveň o získání jejich subjektivních pohledů a osobních zkušeností. Rozhovory jsem nahrávala a posléze přepsala. Rozhovory trvaly 40-90 minut.

3) *Studium materiálů o organizaci, výročních zpráv, webových stránek*

Zde jsem vycházela z materiálů, které mi poskytly jednotlivé NNO, zaměstnanci státní správy a které jsou dostupné na internetu. Většinou jsem měla k dispozici výroční zprávy za rok 2004 nebo 2005, ze kterých jsem vyčetla mnoho důležitých informací, které mi pomohly k doplnění závěrů z průzkumu. Přínosným zdrojem informací byly webové stránky NNO, kde jsem se dozvěděla více informací o činnosti organizací, poskytovaných službách a dalších aktivitách.

3.1.2. Popis a výběr vzorku

3.1.2.1. Výběr vzorku pro obsahovou analýzu stanov

Obsahovou analýzu stanov jsem provedla celkem u 23 NNO, jejichž aktivity a služby se vztahují k integraci azylantů ať již přímo jako hlavní cíl činnosti, či nepřímo, prostřednictvím činnosti zaměřené na ochranu, monitoring lidských práv, budování multikulturní společnosti, boj proti rasismu a xenofobii. Do výběru je zahrnuta také jedna zastřešující organizace, a to Konzorcium NNO spolupracujících s uprchlíky.

Výběr vzorku pro obsahovou analýzu stanov jsem prováděla na základě důkladného průzkumu na internetu a obsáhla jsem všechny významné organizace, nejen s vlastními webovými stránkami, ale i organizace zmiňované v souvislosti s integrací azylantů. Na základě premisy, že integrace začíná již vstupem do země, nikoli až po udělení statusu

azylanta, jsem do výběru zahrнула nejen organizace pracující s již uznanými azylanty, ale také NNO, jejichž klienty jsou uprchlíci a žadatelé o azyl. Zařazeny jsou všechny neaktivnější a nevlivnější organizace (viz Tab. 4).

Tabulka 4. Seznam organizací, u nichž byla provedena obsahová analýza stanov

Název organizace	Hlavní náplň činnosti	Sídlo	Webové stránky
ADRA	Humanitární a sociální pomoc v zahraničí a v ČR	Praha	www.adra.cz
Amnesty International	Kampaně za mezinárodně uznaná lidská práva	Praha	www.amnesty.cz
AUČR	Integrace uprchlíků do české společnosti	Praha	www.aucr.cz
CIC	Sociální poradenství a další aktivity směřující k bezproblémovému a oboustranně přínosnému soužití imigrantů a české společnosti	Praha	www.cicpraha.org
COM	Individuálnímu poradenství cizincům směřujícímu k jejich integraci do české společnosti	Praha	www.migrace.com
Člověk v tísni	Pomoc v krizových oblastech a podpora dodržování lidských práv ve světě	Praha	www.clovekvtisni.cz
Český červený kříž	Humanitární, sociální a zdravotní činnost	Praha	www.cck-cr.cz
Český helsinský výbor	Dodržování lidských práv	Praha	www.helcom.cz
DČCE	Sociální, zdravotní, vzdělávací a pastorační služby	Praha	www.diakoniecc.e.cz
CHČR	Sociální a zdravotní služby	Praha	www.charita.cz
Intermundia o.p.s.	Činnosti související s problematikou zahraniční migrace a integrace cizinců do společnosti	Ostrava	www.migrace.cz
IOM	Migrační programy užitečné a prospěšné pro ČR, migranty a relevantní osoby či entity	Praha	www.iom.cz
Konsorcium NO pracujících s uprchlíky	Sladění snah organizací poskytujících pomoc žadatelům o azyl a uznaným uprchlíkům v ČR	Praha	www.uprchlici.ecn.cz
MOST pro lidská práva	Integrace cizinců do české společnosti	Pardubice	www.mostlp.org
MKC Praha	Vzdělávací, kulturní a informační aktivity související s otázkami ohledně soužití lidí z různých kultur	Praha	www.mkc.cz
NROS	Podpora organizací občanské společnosti	Praha	www.nros.cz
Nesehnutí	Ochrana lidských práv a přírody	Brno	www.neshnuti.cz
OPIM	Podpora integrace cizinců do společnosti	Písek	www.opim.cz
OPU	Pomoc uprchlíkům a cizincům v ČR	Praha	www.opu.cz
PPI	Pomoc azylantům a cizincům v ČR	Praha	www.p-p-i.cz
PPU	Právní, sociální, psychologická pomoc osobám, jež byly nuceny opustit zemi původu a žádají ochranu v ČR	Praha	www.uprchlici.cz
SOZE	Pomoc uprchlíkům a dalším kategoriím cizinců v ČR	Brno	www.soze.cz
Svět dokořán o.s.	Integrace cizinců	Teplice	http://lifespring.euweb.cz/

Zdroj: vlastní výzkum

Výběr zahrnuje 5 nejvýznamnějších organizací, věnujících se integraci azylantů v ČR, a to PPU, OPU, SOZE, PPI a COM – členy Konzorcia organizací pracujících s uprchlíky. Všechny členské organizace mají dlouhotrvající vztah s regionální kanceláří UNHCR a s Evropskou radou pro uprchlíky a exulanty.

Dále jsou ve výběru obsaženy CHČR a DČCE, jež mají na poli integrace azylantů nezastupitelnou roli a nejširší pokrytí po celém území ČR.

Výběr zahrnuje všechny dnes fungující organizace dostupné na seznamu NNO věnujících se integraci uprchlíků ICN – www.neziskovky.cz. Tato databáze obsahuje údaje o NNO působících na území ČR, které přišly jakýmkoli způsobem do kontaktu s ICN a které měly o své uvedení na seznamu zájem. Od roku 2001 se mohou organizace registrovat do databáze samy. Databáze může postrádat ty organizace, jež o své uvedení v seznamu nemají zájem, či nikdy nepřišly s ICN do kontaktu. Jedná se pravděpodobně o menší a méně významné NNO, jejichž vynechání by na výzkum nemělo mít negativní vliv.

Dále jsou do výběru zahrnuty organizace spolupracující při integraci se státní správou, uvedené na webových stránkách MV. Výběr prováděný prostřednictvím internetu má své opodstatnění i z hlediska dostupnosti pro samotné uprchlíky.

3.1.2.2. Výběr vzorku pro rozhovory se zaměstnanci státní správy

Zaměstnance státní správy ve výzkumu reprezentuje vzorek jedenácti respondentů. Jako respondenti byli vybíráni zaměstnanci těch státních institucí, jež mají na starosti integraci azylantů nebo se při své činnosti s touto problematikou setkávají. Z MPSV byl rozhovor proveden se zaměstnancem Odboru migrace a integrace cizinců, z MV se dvěma zaměstnanci Odboru azylové a migrační politiky, dále byl rozhovor proveden se zaměstnancem Správy uprchlických zařízení, a se sociálními pracovníky integračních azylových středisek Zastávka u Brna, Předlice, Havířov (2 respondenti), a se zaměstnanci Úřadů práce Praha (3 respondenti).

3.1.2.3. Výběr vzorku pro rozhovory se zástupci NNO

K rozhovorům byly z technických důvodů vybrány již jen ty organizace, které se věnují uznaným azylantům. Rozhovory byly provedeny se zástupci hlavních organizací, věnujících se této problematice v ČR, a to AUČR, CIC, DČCE, MOST pro lidská práva, OPU, PPI, CHČR a SOZE. Tyto organizace byly vybrány na základě výsledků obsahové analýzy stanov, průzkumu na internetu, rozhovorů s představiteli NNO a se zástupci státní zprávy působících v oblasti integrace azylantů. Dále byli mezi respondenty zahrnuti

členové organizací COM a PPU, jež se zaměřují nikoli na uznané azylanty, nýbrž na migranty a uprchlíky, nicméně mají s integrací azylantů cenné zkušenosti. Všichni dotazovaní respondenti se s azylanty a problematikou jejich integrace denně setkávají při své práci a mají hluboký přehled o stávající situaci. Jedná se o profesionály ve svém oboru a jejich odpovědi a názory jsou pro výzkum velmi přínosné.

3.1.2.4. Výběr vzorku pro rozhovory s azylanty

Celkem bylo provedeno 27 rozhovorů s azylanty, a to jak s azylanty žijícími v integračních azylových střediscích, tak s azylanty, kteří již mají vlastní bydlení. Při výběru vzorku jsem vycházela z národnostní skladby azylantů v ČR, zastoupeny jsou všechny hlavní národnostní skupiny. Šest respondentů pochází z Běloruska, čtyři z Arménie, tři z Rumunska, tři z Afghánistánu, po dvou respondentech z Čečenska, Ruska, Súdánu a po jednom respondentovi z Iráku, Vietnamu, Etiopie, Senegalu a Srí Lanky, přičemž 12 respondentů byly ženy, 15 muži. Průměrný věk respondentů byl 35 let. 15 dotazovaných azylantů mělo vysokoškolské vzdělání, 9 středoškolské a 3 základní. To odpovídá vzdělanostní struktuře azylantů přicházejících do ČR, jež je naprosto odlišná od pracovních migrantů. Azylanti mají často středoškolské a vysokoškolské vzdělání a mívají ambicióznější plány ve své profesní kariéře.

Průměrná délka pobytu v ČR dotazovaných azylantů byla 7 let, dotazovaní azylanté tedy měli dlouhodobější zkušenosti s českým prostředím a integrací do něj. Tři rozhovory byly vedeny v angličtině, ostatní azylanti mluvili alespoň na základní úrovni česky.

Získat přesné informace o místním rozložení azylantů v ČR bohužel nebylo možné, vzorek jsem tedy vybrala pomocí informací a kontaktů získaných od zástupců NNO a státní správy a prostřednictvím osobních kontaktů. 11 respondentů pocházelo z IAS, a to Havířov, Předlice a Zastávka u Brna, šest respondentů pocházelo z Prahy, šest respondentů ze Středočeského kraje, tři z Královéhradeckého kraje a jeden z Pardubického kraje. Devět z respondentů bydlících mimo IAS žilo v obcích do 50 tisíc obyvatel.

Vzorek respondentů místní rozložení a národnostní skladbu azylantů v ČR reflektoval, ne však reprezentoval. To co údaje získané prostřednictvím kvalitativního výzkumu nabízejí, je reprezentace problému, hluboký vhled do dané problematiky z pohledu jejích aktérů. Nelze však uvažovat o tom, že by byl kvalitativní výzkum schopen předložit názory a zkušenosti azylantů s jejich integrací do české společnosti, které by reprezentovaly názory a zkušenosti celé cílové skupiny. Důvodem není pouze velikost vlastního vzorku zkoumaných osob, ale především to, že kvalitativní výzkum je ze své

podstaty vázán na jiný druh sociální teorie než výzkum kvantitativní. Nelze tedy uvažovat o tom, že by propojením kvalitativních metod s přístupy kvantitativními (např. plošným dotazníkovým šetřením) bylo dosaženo zpřesnění získaných výpovědí.

3.2. Výsledky obsahové analýzy stanov

A) Datum založení organizace

Naprostá většina organizací ve svých stanovách neuvádí datum založení, většina z nich však působí již od devadesátých let (viz Příloha č.1, tab. č.5). To umožňuje položit otázky zjišťující názor respondentů na vývoj dané problematiky během posledních pěti až deseti let, případně představu o budoucím vývoji.

B) Sídlo

18 ze zkoumaných organizací, tedy většina, sídlí v **Praze**, ale jsou zahrnuty také další organizace z ostatních měst ČR, jež významně působí v dané oblasti a proto nebylo možné je opominout (viz Příloha č.1, tab. č.6). 2 organizace sídlí v **Brně**, dále po 1 organizaci v **Olomouci**, v **Havířově**, v **Chrudimi**, v **Teplících** a v **Písku**.

C) Působnost

Naprostá většina zkoumaných organizací (23) **působí na území celé ČR**, pět organizací působí **též v zahraničí** a 3 organizace se zaměřují naopak jen na **vybraný region** (viz Příloha č.1, tab. č.7). 9 ze zkoumaných organizací zřizuje **pobočky**.

D) Partneři

Žádná z organizací ve stanovách bohužel neuvádí **partnery**, proto je třeba zjistit, zda a jaké partnery organizace mají, zda je partnerem organizací také státní správa, samospráva, vládní organizace a zkoumat míru podpory a spolupráce. Množství a rozsah podpory od parterů pomůže rovněž při posuzování síly a vlivu organizace.

E) Integrace

Žádná z organizací ve stanovách nedefinuje pojem integrace, ani jej nijak blíže nspecifikuje. Integrační aktivity lze vyčíst z popisu činnosti organizací, který je uveden níže. Pro nejednoznačnost a komplexnost pojmu integrace a jeho přesné definování v tomto výzkumu je však třeba položit představitelům organizací otázku, co pro ně pojem integrace znamená, v jaké míře a jakým způsobem by se podle nich měla provádět a zároveň tuto otázku položit představitelům státní správy a azylantům samotným a jejich představy srovnat.

F) Cíl činnosti

Cíle činnosti zkoumaných organizací lze rozdělit na dvě oblasti – jednak pomoc směřovaná přímo azylantům a uprchlíkům v ČR, a jednak působení na českou společnost směrem k otevřenosti, osvěta a boj proti rasismu a xenofobii. Organizace ve svých stanovách zdůrazňují oboustranný přínos soužití lidí přicházejících z jiných zemí a kultur s lidmi žijícími v ČR. Z toho vyplývá možná otázka, v čem konkrétně vidí přínos migrantů.

Nejčastěji uváděné cíle činnosti (viz Příloha č.1, tab. č.8 / I a tab.č.8/ II):

- pomoc dlouhodobě usazeným cizincům a azylantům na území ČR s integrací do naší společnosti (7 organizací)
- ochrana a monitoring LP a základních svobod (7 organizací)
- pomoc azylantům a cizincům na území ČR (5 organizací)
- sociální služby (4 organizace)
- humanitární pomoc (4 organizace)
- propagace tolerance a rasové snášenlivosti (2 organizace)
- obohacování české společnosti o jinou životní filosofii a nové hodnoty (2 organizace)
- charitativní činnost (2 organizace)
- předcházení a zmírňování lidského utrpení a ochrana lidského života (2 organizace)
- směřování emigrantů k návratu do vlasti (2 organizace)

G) Cílová skupina

Kromě AUČR se žádná ze zkoumaných organizací se nezaměřuje pouze na uznané azylanty v ČR, ale cílová skupina je vždy širší. Často zavádějící je označení „uprchlíci“, z něhož nelze jednoznačně vyvodit, zda se organizace zaměřuje na veškeré uprchlíky, žadatele nebo azylanty. V rozhovorech s představiteli jednotlivých NNO je tedy třeba zjistit, jak velká část jejich činnosti je směřována právě na integraci uznaných azylantů.

Nejčastěji uváděné cílové skupiny (viz Příloha č.1, tab. č.9):

- cizinci a migranti na území ČR (10 organizací)
- menšiny (7 organizací)
- uprchlíci v ČR (7 organizací)
- potřební / bližní v nouzi (7 organizací)
- děti a mládež (6 organizací)
- žadatelé o azyl (4 organizace)
- uznaní azylanty (3 organizace)
- oběti válek, mezinárodního terorismu, přírodních katastrof (2 organizace)
- jedinci požívající práva dočasné ochrany v ČR (1 organizace)

H) Popis činnosti

Spektrum integračních činností zkoumaných organizací je velmi široké a pokrývá mnoho oblastí. Lze je vymezit na dva typy – organizace zaměřené na pomoc azylantům přímo; a organizace zaměřené na ochranu lidských práv, bojující proti xenofobii a rasismu a přispívající k rozvoji tolerantní, otevřené společnosti. V některých případech se tyto činnosti prolínají.

Nejčastější činností organizací z první skupiny je poradenství (právní, sociální a ekonomické), sociální pomoc, poskytování informací o právech a povinnostech žadatelů o azyl a dalších migrantů, zřizování charitativních domovů a ústavů, psychologická pomoc, programy zaměřené na oblast integrace, materiální pomoc, spolupráce při zajišťování ubytování, rozvíjení národní identity jednotlivých skupin uprchlíků, zapojování uprchlíků do tvorby a připomínkování právních norem týkajících se integrace azylantů.

Organizace druhého typu se zaměřují na podporu a ochranu lidských a občanských práv; organizování přednášek a seminářů zaměřených na rozvoj tolerance a rasové snášenlivosti, působení na českou veřejnost směrem k otevřenosti a vstřícnosti vůči imigrantům a informovanost veřejnosti v oblasti cizinců a uprchlíků v ČR.

Z široké škály integračních činností uváděných ve stanovách vyplývá možnost srovnat tyto aktivity s aktivitami státu – u překrývajících se činností zjistit a porovnat efektivitu obou stran, zjistit, zda dochází ke vzájemné spolupráci, či nikoli a proč, zjistit, které činnosti vykonává jen stát, a které jen NO, případně najít nevyužitý potenciál NO. Dále by bylo velice zajímavé srovnat vzájemné hodnocení integračních aktivit státu a NO a jejich případné vize, jak by měla vypadat ideální role NO a státu v této oblasti.

Nejčastěji uváděný popis činnosti (viz Příloha č.1, tab. č.10 / I. a 10 / II.):

- sociální pomoc (8 organizací)
- poradenství (7 organizací)
- informovanost veřejnosti v oblasti cizinců, zejm. žadatelů o azyl v ČR (7 organizací)
- ochrana lidských práv (7 organizací)
- právní pomoc a poradenství (6 organizací)
- podpora aktivit směřujících k utváření společnosti respektující individuální občanská práva všech členů bez ohledu na etnický, kulturní či náboženský původ (6 organizací)
- informace o právech a povinnostech žadatelů o azyl a dalších migrantů (5 organizací)
- styky a spolupráci s orgány státní i místní správy (5 organizací)
- humanitární pomoc (5 organizací)
- sociální poradenství (5 organizací)

- přednášky a semináře zaměřené na rozvoj tolerance a rasové snášenlivosti (4 organizace)
- programy zaměřené na oblast integrace (4 organizace)
- materiální pomoc (4 organizace)
- organizování kampaní a aktivit na podporu ochrany LP (3 organizace)
- psychologická pomoc (3 organizace)
- působení na veřejnost k otevřenosti a vstřícnosti vůči imigrantům (3 organizace)
- spolupráce při zajišťování ubytování (2 organizace)
- zapojování uprchlíků do tvorby, připomínkování právních norem týkajících se integrace uprchlíků (2 organizace)
- rozvíjení národní identity jednotlivých skupin uprchlíků (2 organizace)
- volnočasové aktivity pro žadatele o azyl (1 organizace)
- výuka českého jazyka (1 organizace)
- pomoc s integrací v místě bydliště (1 organizace)
- ekonomické poradenství (1 organizace)
- platforma reprezentující všechny skupiny uprchlíků ze všech zemí původu (1 organizace)

3. 2. 1. Analýza výsledků obsahové analýzy stanov

Obsahová analýza stanov mi poskytla základní přehled o struktuře a činnosti jednotlivých NNO působících v oblasti integrace azylantů a nastínila možné otázky pro následující rozhovory. Je nutné brát v úvahu, že stanovy jakožto zkoumaný dokument, mají často jen formální charakter, jsou sestavovány nezdědka ledabyly a většinou nezachycují změny, probíhající v organizaci, ať se již jedná o změnu zaměření činnosti, struktury, případně vývoje organizace. Na tento fakt je nutné pamatovat při zvažování vypovídací hodnoty tohoto dokumentu. Stanovy také bohužel často neobsahují mnohé podstatné informace, jako například datum vzniku, partnery organizace, či vymezení pojmu integrace. Tyto a další informace byly zjištěny jednak v rozhovorech a jednak ze studia dokumentů, výročních zpráv a webových stránek jednotlivých organizací.

Problémem při obstarávání stanov vybraných organizací, na něž jsem narazila, byla jednak neochota několika organizací stanovy poskytnout (SOZE), přestože by se mělo jednat o veřejně přístupný dokument, stejně jako nepříliš vstřícný přístup na MV při žádosti o nahlédnutí do většího počtu stanov, zde uložených.

Z technických důvodů samozřejmě nebylo možné provést rozhovory se všemi organizacemi, u nichž jsem provedla obsahovou analýzu stanov. Proto jsem k rozhovorům a dalšímu výzkumu vybrala ty NNO, které se zabývají integrací uznaných azylantů a svou

činnost zaměřují zejména na tyto osoby. Jednalo se o následující organizace: AUČR, CIC, DČCE, MOST, OPU, PPI, CHČR a SOZE. Mezi respondenty jsme zahrnula i zástupce organizací PPU a COM, jež se orientují na migranty a uprchlíky, nicméně ve zkoumané problematice se velmi dobře orientují a byli schopni mi poskytnout cenné informace. Zástupci všech uvedených organizací byli ochotni provést rozhovor.

3.3. NNO zabývající se integrací azylantů v ČR

V ČR působí několik NNO zabývajících se problematikou integrace azylantů. Tyto organizace lze rozdělit na domovské organizace či sdružení založené v ČR a na pobočky mezinárodních organizací působících po celém světě. Výzkum se zabývá činností českých NNO, na jejich fungování mají ovšem svůj vliv také níže uvedené mezinárodní organizace.

Od roku 1992 působí na našem území **UNHCR**. Tato organizace celosvětově pomáhá lidem donuceným k opuštění své země, ať již materiální pomocí nebo právním a sociálním poradenstvím. UNHCR je de facto organizátorem této pomoci, jejíž realizaci deleguje na NNO pomocí finančních grantů. UNHCR stál u zrodu českých NNO věnujících se uprchlíkům a azylantům a dodnes je partnerem a sponzorem většiny těchto organizací.

Prostřednictvím členských NNO je v ČR činná **Evropská rada pro uprchlíky a exulanty (ECRE)**, zastřešující instituce pro NNO pracující s uprchlíky v EU a střední a východní Evropě. Cílem ECRE je vytvářet univerzálně přijatelné sjednocené podmínky v oblasti azylové politiky zemí Evropy. Za tímto účelem pořádá mezinárodní semináře a setkání, vyvíjí osvětovou a publikační činnost, lobbyisticky působí na vlády evropských zemí a poskytuje granty a příspěvky na projekty. Členství v ECRE zajišťuje organizacím klíčové informace o právním a institucionálním vývoji v EU a aktivitách dalších NNO.

Od roku 1998 působí v ČR **Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)**. Mise IOM v Praze si klade za cíl vykonávat migrační programy prospěšné pro ČR a migranty, kteří potřebují asistenci. Programy mají za úkol pokrývat potřeby migrujících osob, vyhnanců a vnitřních přesídlenců a dalších migrantů, kteří potřebují pomoc v zemi svého původu nebo v zemi hostitelské. IOM se zabývá také dobrovolnými asistovaným návraty.

3.3.1 Hlavní české NNO zabývající se integrací azylantů v ČR

Průzkumem internetu a pomocí šetření v terénu byly zjištěny následující hlavní NNO, zabývající se integrací azylantů v ČR (viz Tab. č.11):

Tabulka č.11: Hlavní NNO zabývající se integrací azylantů v ČR

Název organizace	Zkratka	Webové stránky
Asociace uprchlíků v ČR	AUČR	www.meta-os.cz
Centrum pro integraci cizinců	CIC	www.cicpraha.org
Diakonie českobratrské církve evangelické	DČCE	www.diakoniecce.cz
META – sdružení pro příležitosti mladých migrantů	META	www.meta-os.cz
Organizace pro pomoc uprchlíkům	OPU	www.opu.cz
Poradna pro integraci	PPI	www.p-p-i.cz
Charita Česká republika	CHČR	www.charita.cz
Sdružení občanů zabývajících se emigranty	SOZE	www.soze.cz

Zdroj: vlastní výzkum

3.3.1.1. Asociace uprchlíků v ČR

Organizace s mezinárodním prvkem. AUČR je NNO cizích státních příslušníků, kteří se věnují integraci azylantů, případně se sami nacházejí nebo nacházeli v tomto procesu. Cílem činnosti je podporovat integraci azylantů do české společnosti. Za tímto účelem se AUČR snaží azylanty aktivně zapojovat do procesu ovlivňování aktivit směřujících k integraci, podporovat vzdělávání a šíření informací v této oblasti, vyměňovat si zkušenosti s ostatními azylanty a organizacemi, zapojovat azylanty do tvorby a připomínkování právních norem a v neposlední řadě vytvořit platformu reprezentující azylanty ze všech zemí původu. AUČR spolupracuje s pražskou kanceláří UNHCR.

3.3.1.2. Centrum pro integraci cizinců

Občanské sdružení, které poskytuje pomoc azylantům a cizincům s dlouhodobým či trvalým pobytem na území ČR. Sdružení nabízí především sociální poradenství, pomoc při jednání s úřady, vzdělávacími, zdravotnickými a jinými zařízeními, pomoc při hledání vhodného bydlení a zaměstnání atd. Základní premisou práce je předpoklad, že vstřícné a nediskriminační prostředí pomůže u nás usazeným občanům jiných zemí snáze přijmout naše hodnoty a pravidla a být pro naši společnost nikoliv zátěží nebo „hrozbou“, ale naopak přínosem. To se týká především cizinců v produktivním věku, kteří mohou své schopnosti, často vysokou kvalifikaci a životní zkušenosti využít i k obecnému prospěchu.

Kromě běžného poradenství a zprostředkování informací a služeb se CIC věnuje vzdělávacím a sociokulturním programům – vývoji a poskytování výuky českého jazyka, uplatnění cizích státních příslušníků na trhu práce a využití a podpoře jejich předpokladů. Na druhé straně CIC propaguje danou tematiku též mezi odbornou a laickou veřejností.

Zvláštní péče je věnována cizincům s různými typy handicapu. Centrum nefunguje jen jako kancelář, ale jeho pracovníci též dojíždějí za klienty do místa bydliště a doprovází je na úřady a instituce. Členové sdružení působí v několika výborech a komisích na vládní a mezíresortní úrovni a podílejí se na tvorbě a implementaci návrhů a strategií integrační politiky ČR. Sdružení je partnerem UNHCR v Praze a spolupracuje také s řadou dalších vládních a nevládních organizací.

3.3.1.3. Diakonie Českobratrské církve evangelické

Péči o uprchlíky se Diakonie věnuje od roku 2001. Pomoc je v první řadě vystavěna na podpoře více než dvou set sborů, které jsou rozesety po celé republice, na dobrovolné práci členů evangelické církve. Ke stimulaci a koordinaci této pomoci zaměstnává ústředí Diakonie dva koordinátory. Diakonie zprostředkovává materiální podporu uprchlickým táborům prostřednictvím sbírek ve sborech, individuální pomoc podle aktuální potřeby (pomoc při hledání zaměstnání, odpovídajícího studia, asistence při jednání na úřadech, v případě specifických zdravotních potíží rekreační pobyt mimo uprchlický tábor, nabídka účasti na sborových výletech či jiném dění církve a v neposlední řadě pomoc novým azylantům při vybavování integračních bytů).

3.3.1.4. META o. s.

Cílem mladého sdružení, jež vzniklo v roce 2004 za účelem podpory mladých migrantů, je poskytování pomoci této skupině při rozhodování o dalším životě, při volbě studia a povolání, při řešení problémů spjatých s jejich specifickým sociálním a právním postavením. Svou činností se sdružení snaží přispět k oboustranně přínosnému a bezkonfliktnímu soužití cizinců a většinové společnosti. Sdružení poskytuje poradenství, sociální služby, vzdělávací aktivity, monitoruje a snaží se aktivně přispívat k dodržování práv migrantů a jejich rovnému přístupu ke vzdělání, podporuje rovné příležitosti bez ohledu na status a příslušnost k sociální skupině. Svou činností META přispívá k prevenci sociálního vyloučení migrantů a s ním spojených sociálně patologických jevů, spolupracuje s českými i mezinárodními, státními i nestátními institucemi za účelem komplexního přístupu k problematice a zajištění kvalitních služeb, zvyšuje informovanost

odborné i laické veřejnosti o problematice migrace a přispívá ke zvyšování odbornosti pracovníků působících v oblasti sociálních služeb a vzdělávání.

3.3.1.5. Organizace pro pomoc uprchlíkům

Jedno z nejdéle fungujících občanských sdružení, zabývající se právní, sociální a psychologickou pomocí uprchlíkům a ostatním cizincům na území ČR. Ve své práci věnuje zvýšenou pozornost ohroženým skupinám, dětem a ženám ve zranitelném postavení, osobám nemocným a postiženým. Sdružení dále realizuje vzdělávací programy pro studenty českých vysokých škol, které si kladou za cíl výchovu budoucích odborníků v oblasti právní a sociální práce s uprchlíky a migranty. Další činností OPU v oblasti vzdělávání je organizování přednášek na středních školách v ČR.

Vedle práce v sídle OPU v Praze a v Brně navštěvují pracovníci OPU pravidelně azylová zařízení a zařízení pro zajištění cizinců v ČR, ve kterých poskytují klientům právní a sociální poradenství, volnočasové aktivity a další služby.

3.3.1.6. Poradna pro integraci

NNO zabývající se pomocí uznaným azylantům a cizincům s dlouhodobým a trvalým pobytem na území ČR. Cílem organizace je vytvořit a realizovat funkční systém plné integrace azylantů a ostatních cizinců v ČR. Zaměřuje se přitom na všechny aspekty integrace, a to jak na práci s konkrétními klienty, tak i na ovlivňování politiky a společenské atmosféry v oblasti uprchlictví a migrace. Všechny aktivity sdružení slouží k tomu, aby cizinci byli inkorporováni do komunity obcí. Hlavní snahou je podporovat samostatnost klientů a přispívat k rozvoji jejich schopností a vědomostí. Těžiště činnosti spočívá v práci v terénu po celé republice podle bydliště klientů. Každý sociální pracovník má vždy přidělen konkrétní region ČR, a tak se pracovníci PPI pohybují po celé republice. V roce 1999 PPI rozvinula svou činnost o podporu komunit cizinců v regionech, kde jich žije větší počet. PPI otevřela Komunitní centra v Brně, Ústí nad Labem a Praze.

V neposlední řadě se sdružení snaží v souvislosti se svým posláním zlepšovat povědomí veřejnosti o problematice azylantů a cizinců a pomáhat tak redukovat případné xenofobní postoje českých občanů, zaměstnanců státní správy a samosprávy.

3.3.1.7. Charita Česká republika

Jednou z oblastí široké palety činností CHČR je pomoc uznaným azylantům. CHČR poskytuje těmto lidem bezplatné sociální a právní poradenství, asistenci a doprovázení při

jednání na úřadech, ambasádách, policii, tlumočnické a překladatelské služby, pomoc při hledání ubytování a zaměstnání, v odůvodněných případech drobnou materiální nebo finanční pomoc. CHČR se věnuje obětem obchodu s lidmi a nucené práce, organizuje prevenční aktivity formou přednáškové a osvětové činnosti. V azylových zařízeních provozuje humanitární šatníky, organizuje volnočasové aktivity.

V oblasti integrace azylantů do české společnosti CHČR provozuje multikulturní centra, jež poskytují prostor pro setkávání, vzdělávání a navazování sociálních vazeb legálně dlouhodobě usazených cizinců a azylantů. Zároveň tím slouží k zachování jejich národní identity, poznávání sebe navzájem a odbourávání možné nedůvěry a předsudků ze strany většinové společnosti. CHČR se snaží přiblížit české veřejnosti cizineckou problematiku a přispět tak k předcházení tenze, k odstraňování xenofobních postojů a k celkovému rozvoji vztahů cizinců a jejich komunit s občany ČR. Nedílnou součástí práce s veřejností je i spolupráce s médii, pořádání besed odborných lektorů se žáky základních a středních škol s cílem zvýšit povědomí o otázkách migrace a uprchlictví.

CHČR v dané oblasti spolupracuje se státními institucemi a orgány, českými i zahraničními NNO, je členem Mezirezortní komise pro tvorbu nové koncepce integrace azylantů MV ČR a též členem Komise pro integraci cizinců MPSV.

3.3.1.8. Sdružení občanů zabývajících se emigranty

SOZE vzniklo s příchodem první vlny uprchlíků do Československa v roce 1990. Má své sídlo v Brně a poradci poskytují asistenci v brněnské kanceláři i ve všech azylových zařízeních na území Moravy a Slezska. Zvýšená péče a ochrana je poskytována zranitelným skupinám uprchlíků a cizinců, osamoceným ženám s dětmi, dětem bez doprovodu, nemocným a handicapovaným.

Posláním sdružení je poskytování pomoci uprchlíkům a dalším cizincům v ČR. Tato pomoc spočívá v bezplatném právním, sociálním a psychologickém poradenství, v realizaci volnočasových a vzdělávacích programů a v komplexní sociálně-právní asistenci uznaným azylantům v procesu integrace. Ve vztahu k majoritě se SOZE snaží odbourávat projevy nedůvěry, nesnášenlivosti a xenofobie a posilovat vědomí lidských práv a právního státu. Za tímto účelem organizuje přednášky, výstavy, semináře a národní kulturní večery.

V oblasti azylového a migračního práva se SOZE účastní na práci odborných komisí na národní i mezinárodní úrovni, na legislativním procesu aktivně participuje vypracováváním odborných studií a doporučení. V dlouhodobém partnerství s UNHCR je

úsilí SOZE zaměřeno na trvalá a přijatelná řešení situací emigrantů a azylantů buď jejich plnohodnotnou integrací do společnosti anebo dobrovolnou repatriací do zemí původu.

3.4. Rozhovory s azylanty

Otázky rozhovorů se zaměřují na nejdůležitější prvky integrace, tedy ovládnutí českého jazyka, získání vlastního bydlení a zaměstnání. Dále jsou zkoumány zkušenosti azylantů s NNO zabývajícími se integrací azylantů, hodnocení poskytovaných služeb, názory azylantů na SIP a hodnocení integrační činnosti NNO i státu.

Seznam provedených rozhovorů s azylanty uvádí tabulka č.12.

Tabulka č.12: Seznam provedených rozhovorů s azylanty

Rozh. číslo	Pohlaví	Věk	Země původu	Bydliště	Vzdělání	Počet let v ČR
1	M už	37	Irák	IAS - Havířov	VŠ-elektrotechnika	8
2	Žena	50	Čečensko	IAS – Havířov	SŠ – ekonomické	3
3	Žena	33	Čečensko	IAS – Havířov	ZŠ – prodavačka	1,5
4	Žena	28	Rusko	IAS – Havířov	VŠ- lesní inženýrství	4,5
5	Muž	30	Súdán	IAS – Havířov	VŠ – zemědělská	4
6	M už	34	Bělorusko	SČ kraj – obec do50tis.o.	VŠ – IT	5
7	Žena	27	Arménie	SČ kraj – obec do50tis.o.	VŠ – PF UK	14
8	Žena	49	Arménie	SČ kraj – obec do50tis.o.	Vyučena – prodavačka	14
9	Žena	33	Bělorusko	Praha	VŠ – psychologie	3
10	M už	48	Rusko	Praha	SŠ – gymnázium	13
11	Žena	28	Bělorusko	Praha	SŠ – pečovatelka	3
12	M už	49	Rumunsko	Praha	Vyšší umělecká škola	16
13	M už	22	Rumunsko	Praha	VŠ - FF UK	16
14	M už	23	Bělorusko	SČ kraj – obec do50tis.o.	VŠ-MATFYZ	5
15	M už	43	Vietnam	Pardubice	SŠ – ekonomické	15
16	M už	30	Súdán	IAS – Předlice	SŠ-elektrotechnika	2
17	M už	28	Bělorusko	SČ kraj – obec do50tis.o.	VŠ - FF – Španělština	8,5
18	Žena	32	Etiopie	IAS - Zastávka	ZŠ	2
19	M už	40	Senegal	IAS – Zastávka	SŠ – elektrikář	9
20	M už	43	Arménie	IAS – Zastávka	VŠ- sportovní trenér	2,5
21	Žena	39	Arménie	IAS – Zastávka	VŠ-textilní technologie	2,5
22	Žena	23	Afghánistán	KH kraj – obec do50tis.o.	Studentka VŠ	6
23	M už	43	Afghánistán	KH kraj – obec do50tis.o.	VŠ - policejní škola	6
24	Žena	43	Afghánistán	KH kraj – obec do50tis.o.	VŠ- učitelka	6
25	Žena	46	Rumunsko	Praha	SŠ – ekonomické	16
26	M už	30	Srí Lanka	IAS – Zastávka	Vyučen	2
27	M už	28	Bělorusko	SČ kraj – obec do50tis.o.	SŠ – gymnázium	4

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č.1: Hodláte v ČR zůstat natrvalo?

Vyhodnocení:

Naprostá většina – 24 respondentů rozhodně hodlá zůstat v ČR trvale. Tři z těchto respondentů uvedli, že původně sice chtěli odejít do jiné bezpečné země, ale dnes jsou v ČR již integrováni a hodlají zde zůstat natrvalo. Tři respondenti by se rádi vrátili do své země původu, pokud by se tam v brzké době změnila politická podmínka, což však nevidí jako reálné. Návrat by jim podle jejich slov ztěžovala také skutečnost, že jejich děti se již integrovaly do české společnosti, kterou dnes považují za svůj domov.

Rozhodnutí zůstat v hostitelské společnosti integraci samozřejmě usnadňuje, naopak původní záměr odejít do jiné země nebo přetrvávající naděje na návrat do země původu procesu brání nebo jej v krajním případě zcela znemožňují (viz. Kapitola 2.4.4.).

Otázka č.2: Jak byste definoval pojem integrace?

Vyhodnocení:

Většina respondentů má jasnou představu o významu pojmu integrace, často mnohem přesnější než ostatní skupiny imigrantů a většinová populace. Nejčastěji jej definují jako začlenění či zapojení do života v nové zemi (viz Příloha č.2, tab. č.13 A). Zejména respondenti s vysoko- a středoškolským vzděláním definovali pojem velice odborně, přičemž kladli důraz na oboustrannost a dlouhodobost procesu. To vyplývá ze skutečnosti, že se azylovníci s tímto termínem zejména v období po udělení azylu setkávají téměř denně. Zapojují se do státního integračního programu, navštěvují integrační kurzy, dlouhodobě usazení azylovníci při žádosti o české občanství dokládají míru své integrace. Čtyři respondenti při definování pojmu zdůrazňovali důležitost tolerance hodnot a kultury hostitelské společnosti a dodržování jejích zákonů ze strany nově příchozích. Dále respondenti poukazovali na rozdíly mezi integrací a asimilací. Pouze pět respondentů nemělo žádnou představu, co by pojem mohl znamenat.

Otázka č.3: Jste pro/proti integraci jakožto, dle uvedené definice ECRE: „...dynamický, obousměrný, dlouhodobý a multidimensionální proces, který klade nároky jak na přijímající společnost, tak na imigranta“ (<http://www.ecre.org/positions/integ.shtml>; cit. 20.6.2006), případně v jaké jiné podobě?

Vyhodnocení:

Všichni dotazovaní souhlasili s uvedenou definicí ECRE a vyslovili se pro integraci, jakožto nezbytný proces pro jejich úspěšné budoucí fungování v ČR. Z výsledků

rozhovorů vyplývá jasná představa azylantů o podstatných aspektech integračního procesu, velký důraz azylanté kladli na jazyk, vlastní bydlení a získání zaměstnání odpovídajícího jejich schopnostem a dosaženému vzdělání. Respondenti rovněž zmiňovali rozdíl mezi integrací a asimilací, kladli důraz na zachování vlastní kultury a náboženství a také zmiňovali důležitost individuálního přístupu (viz Příloha č.2, tab. č.13 B).

Otázka č. 4: Co je pro Vás kýžený výsledek integrace?

Vyhodnocení:

Pro většinu respondentů je ideálním výsledkem integrace, žije-li azylant v nové zemi běžný život jako její ostatní občané a nemá-li zvláštní problémy vyplývající ze statusu azylanta. V odpovědích se opět objevuje důraz na znalost jazyka, získání vlastního zaměstnání, bydlení a sociálních kontaktů mezi majoritní populací (viz Příloha č.2, tab. č.14). Azylanti považují za cíl integračního procesu spokojený život v ČR, ale zdůrazňují, že jejich domov je jen jeden a nechtějí zapomenout na své kořeny. Uvádějí důležitost dodržování českých zákonů a respekt k hodnotám české společnosti, kterou chtějí obohatit o to nejlepší ze své kultury. To spatřují jako ideální výsledek.

Otázka č.5: Cítíte se být plnohodnotným členem české společnosti?

Vyhodnocení:

Polovina respondentů odpověděla záporně, druhá polovina respondentů odpověděla kladně, a to převážně v závislosti na skutečnostech zda se respondentům podařilo najít vlastní bydlení, zaměstnání, přátele a naučit se český jazyk (viz Příloha č.2, tab. č.15 A, tab. č.15 B). Odpovědi respondentů jasně odrážejí nejdůležitější aspekty integrace, na nichž závisí úspěšnost tohoto procesu (viz kapitola 2.4.6.), a to jazyk, zaměstnání a vlastní bydlení. Dále to jsou sociální kontakty, přístup veřejnosti a možnost studovat na českých školách. Nejčastějším důvodem záporných odpovědí byla skutečnost, že se zde azylantům nepodařilo najít zaměstnání, případně odpovídající zaměstnání a dále skutečnost, že nemají vlastní bydlení. Dále si respondenti stěžovali na negativní postoj Čechů k cizincům, nedostatek sociálních kontaktů a neznalost českého jazyka.

Otázka č.6: Jaké hlavní překážky v začlenění do společnosti shledáváte?

Vyhodnocení:

Nejčastěji uváděnou překážkou integrace je obtížnost českého jazyka, xenofobní postoj české společnosti k cizincům a náročnost zorientování se ve společnosti, dále

nevstřícný přístup úředníků, nemožnost sehnat vlastní bydlení a zaměstnání, nedostatek informací a nedostatek přátel a sociálních kontaktů (viz Příloha č.2, tab. č.16). Naprostá většina respondentů však dodává, že tyto obtíže jsou samozřejmým a nevyhnutelným důsledkem odchodu z rodné země, s nímž je nutné počítat. Někdy uvádějí, že se snad nedá ani hovořit o překážkách, spíše o náročnosti integračního procesu. Dále byl zmíněn pozitivní vývoj situace v ČR, růst zájmu o azylanty a cizince vůbec, zlepšení přístupu úředníků i růst nabídky služeb NNO a pozitivní vývoj v azylové a integrační politice.

Otázka č.7: Jakým způsobem a jak často se stýkáte s příslušníky majority?

Vyhodnocení:

Všichni respondenti uvádějí, že se setkávají s příslušníky většinové společnosti denně, ve všech oblastech každodenního života. Při dotazu na bližší specifikování těchto kontaktů však z rozhovorů vyplynulo, že se jedná zejména o formální setkání na úřadech nebo setkání v obchodě či kontakty se sociálními pracovníky IAS a NNO. Plnohodnotná integrace azylantů do lokální společnosti, jež je nezbytnou podmínkou úspěšné integrace (viz kapitola 2.4.6.), je velmi obtížná, zejména v důsledku toho, že česká společnost zůstává stále relativně uzavřená vůči cizincům a často i vůči svým vlastním členům navzájem. *„Izolovanost života azylantů není projevem nepřátelství ze strany majoritní společnosti, je spíše zrcadlem způsobu života v České republice“* (Uherek 2002:26).

Žadatelé o azyl a následně azylanti mění na území ČR několikrát místo pobytu, což jejich integraci do lokálních struktur značně znesnadňuje. Také umístění IAS, obvykle mimo obce či v malých venkovských sídlech, je z tohoto hlediska problematické a neumožňuje častější kontakty azylantů s majoritou. Venkovská společnost velmi často žije *„...segmentarizována uvnitř nukleárních a rozšířených rodin, nenavazuje hlubší kontakty a neposkytuje tudíž mnoho prostoru, který by azylantům umožňoval jejich integrování do lokálních struktur“* (Uherek, 2002: 26). Většina azylantů ani po několika měsících nenavštívila žádný z bytů majoritního obyvatelstva v sousedství a jejich izolace jim působí psychické problémy. Častou reakcí azylantů ve společenské izolaci je soustředit pozornost na dítě a těšit se z jeho úspěchů jako z úspěchu celé rodiny. Strategií zejména mladých svobodných azylantů k prolomení izolace je vytvoření trvalého svazku s životním partnerem. V navázání sociálních kontaktů s majoritou jsou úspěšnější obvykle rodiče dětí navštěvující majoritní školy a zaměstnaní azylanti, kteří se setkávají s příslušníky většinové společnosti na pracovišti.

K průniku do místních struktur se snaží azylantům napomoci svou činností pracovníci NNO, jež vytvářejí příležitosti pro setkávání azylantů s členy místní společnosti, například organizováním sportovních a kulturních akcí a pomocí nejrůznějších interkulturních projektů. Velmi funkční v této oblasti je činnost církevních institucí, které mají fungující síť na území celé republiky. Diakonie a oblastní charity se zaměřují i na pomoc těmto osobám a poskytují jim mimo jiné hmotnou podporu.

Otázka č.8: Jaké jsou Vaše vztahy s majoritou?

Vyhodnocení:

Všichni respondenti uvádějí, že jejich vztahy s majoritou jsou až na výjimky bezproblémové, mají přátele z řad Čechů a nemají ve styku s příslušníky většinové společnosti žádné vážné problémy. To poněkud odporuje jejich tvrzení u otázek č. 5 a 6, kdy si naopak stěžují na xenofobní postoj české společnosti a nedostatek sociálních kontaktů. To si lze vysvětlit pravděpodobně tím, že u otázek 5 a 6 se spíše soustředí na konkrétní problémy, kdyžto u otázky č. 8 hodnotí svůj každodenní běžný život. Velmi optimistická je skutečnost, že i u této otázky azylantů opět zmiňují pozitivní vývoj přístupu české společnosti k cizincům a růst její otevřenosti.

Otázka č.9: Udržujete styky s dalšími azylanty/cizinci?

Vyhodnocení:

Většina respondentů udržuje kontakty se svými krajany, méně již s ostatními cizinci (viz Příloha č.2, tab. č.17). Společnost krajanů ani jiných azylantů respondenti před majoritní populací až na výjimky neupřednostňují. V tomto se azylantů výrazně odlišují od ostatních skupin imigrantů, kteří vyhledávají zejména své krajany a zdržují se ve své komunitě. Azylantů přicházejí jako individuální osoby se specifickými problémy. Respondenti uvádějí, že je s ostatními azylantů kromě jejich statusu nic nespojuje, často vyjadřují negativní postoj k těmto lidem, mají špatné zkušenosti zejména z uprchlických zařízení a domnívají se, že status azylanta mnohdy zneužívají ekonomičtí migranti.

S ostatními azylantů se stýkají denně azylantů ubytovaní v IAS, společně sdílí své problémy a starosti, po získání vlastního bydlení a zaměstnání s nimi styky však většinou dále neudržují a stýkají se spíše s majoritní populací.

Krajany nejčastěji vyhledávají běloruští a arménští respondenti. Nejčastěji azylantů udržují styky s krajany v Praze či v Brně a ve velkých městech, v menších obcích a na

venkově k tomu většinou nemají příležitost a v některých případech uvádějí, že jim tato možnost velmi chybí.

Otázka č.10 Setkáváte se s negativními, xenofobními reakcemi ze strany české populace vůči Vaší osobě jako cizinec?

Vyhodnocení:

Většina respondentů se s negativními reakcemi vůči sobě jako cizinci setkala, zejména při hledání práce, ve formě nedůvěry či slovních narážek (viz Příloha č.2, tab. č.18). Nikdy se však nejednalo o fyzické napadení. Respondenti uvádějí, že s postupující znalostí jazyka tyto negativní reakce klesají. Také se shodují na tom, že se situace postupem času lepší a Češi se stávají tolerantnější vůči cizincům. Obecně je problém horší v malých městech a na vesnicích, společnost ve větších městech se jeví jako tolerantnější.

Otázka č.11: Znáte nějaké české NNO zabývající se integrací azylantů?

Vyhodnocení:

Nejčastěji zmiňovanou organizací mezi azylanty je OPU, dále PPI, SOZE a PPU (viz Příloha č.2, tab. č.19). To dokládá skutečnost, že toto jsou nejvlivnější a nejdéle působící organizace v dané problematice.

Pouze 4 respondenti neznali žádnou NNO zabývající se integrací azylantů – tito respondenti přišli počátkem 90. let, kdy se zde ještě žádná NNO touto problematikou nezabývala, 1 respondent, který se s žádnou NNO neseťkal, měl v ČR příbuzenskou síť, které mu po příchodu pomáhaly a další pomoc dle svých slov nepotřeboval.

Otázka č.12: Využil jste / využíváte služeb některých z českých NNO? Uveďte o jaké služby se jedná / jednalo.

Vyhodnocení:

Téměř všichni z oslovených azylantů mají zkušenosti z českými NNO a využili jimi poskytované služby (viz Příloha č.2, tab. č.20). Těchto 21 respondentů hodnotí služby poskytované NNO velice pozitivně a vyslovuje svůj vděk za jejich činnost. Respondenti dokládají, že tyto služby jsou velice pestré v IAS a v Praze, v ostatních městech je však shledávají jako nedostatečné. Azylanti pobývající v ČR od 90. let hodnotí velký nárůst NNO zabývajících se integrací azylantů a nabídky jejich služeb. 1 z respondentů vytýká NNO pomalost a nepříliš velkou odhodlanost v boji za zájmy azylantů, domnívá se, že organizace o problémech více mluví, než se je snaží řešit. Azylanti oceňují zlepšení ve

výuce jazyka oproti situaci v 90. letech, kdy byla výuka soustředěna zejména na gramatiku, nerespektovala individuální rozdíly ve znalostech jednotlivých azylantů a byla špatně organizována. 5 respondentů hodnotí lidský přístup NNO a jejich velkou snahu pomoci.

Pouze 5 respondentů nikdy služeb NNO nevyužilo. Byli to azylanti, kteří přišli na počátku 90. let, kdy se NNO touto problematikou teprve začínaly zabývat a neposkytovaly takový sortiment služeb jako dnes, nebo azylanti, kteří obdrželi po příchodu do ČR pomoc od svých příbuzných či přátel.

Otázka č.13 A) Absolvoval jste kurzy českého jazyka? Případně proč ne? 13. B) Kým byly pořádané? 13.C) Jak je hodnotíte?

Vyhodnocení:

Naprostá většina, 21 z dotazovaných respondentů absolvovala kurzy českého jazyka. 6 respondentů kurzy nenavštěvovalo, 4 z nich je nepotřebovali, neboť jazyk již ovládali a dva respondenti přišli do ČR v době, kdy ještě kurzy jazyka nebyly azylantům nabízeny.

12 respondentů navštěvovalo kurzy organizované SOZE, jež je od roku 2002 výhradním zajišťovatelem výuky českého jazyka pro azylanty na celém území ČR. 4 respondenti navštěvovali kurzy OPU. 3 respondenti navštěvovali státní kurzy financované MV ČR, vyučované na Akademii Komenského. 2 respondenti si financovali soukromé hodiny. 1 respondent navštěvoval hodiny DČCE.

9 z 12 respondentů, kteří navštěvovali kurzy SOZE je hodnotí jako výborné. 2 respondenti kurzy hodnotí jako dobré a 1 respondent nebyl spokojený, nejvíce mu vadilo, že kurzy nebyly rozdělené pro žáky podle individuálních schopností. Tyto kurzy ale navštěvoval v roce 2000 a domnívá se, že dnes se již situace v tomto ohledu zlepšila. Naopak respondenti, jež výuku absolvovali v posledních letech, chválí individuální přístup, reflektující odlišné schopnosti a již dosažené znalosti účastníků. 2 respondentky uvádí důležitost přizpůsobení výuky pro matky s dětmi, tak aby byly schopné kurzy stíhat a nebyly nespravedlivě sankcionované. Dle svých slov měly v tomto ohledu velké problémy. 1 respondent velmi oceňuje nárůst počtů hodin výuky. 1 respondent uvedl, že by rád dále ve výuce pokračoval, ale při zaměstnání již kurzy bohužel z časových důvodů nestíhá.

Všichni respondenti, kteří navštěvovali státní kurzy na Akademii Komenského v 90. letech vyjadřují nespokojenost s poskytovanou výukou. Kurzy hodnotí jako špatné, kritizují starý způsob vyučování, zbytečně mnoho důrazu kladeného na gramatiku, nedostatek konverzace. Naopak chyběly hodiny o kultuře, historii a literatuře ČR.

Všech pět respondentů, jež navštěvovalo kurzy OPU, je hodnotí jako výborné. Chválí zejména zaměření na konverzaci, schopnost domluvit se a nezatěžování zbytečně velkým množstvím gramatiky.

1 respondent, jež absolvoval výuku organizovanou DČCE zmiňuje organizační zmatky, jež byly pravděpodobně způsobené přechodem zodpovědnosti ze SOZE na DČCE.

Z rozhovorů celkově vyplývá kladné hodnocení poskytovaných kurzů, zejména je patrný pozitivní vývoj v čase, kdy postupně dochází ke zvyšování kvality výuky a také navýšení počtu hodin. Respondenti oceňují jako výborné kurzy SOZE a OPU a vítají přesun důrazu z gramatiky na konverzaci a zařazení výuky reálií a kulturního minima.

Otázka č.14: Jste vy osobně členem nějaké NNO v ČR?

Vyhodnocení:

Občanská angažovanost a účast v NO může významně napomoci integračnímu procesu. *„Dobrovolnická činnost je forma sociální participace, v níž přistěhovalci hrají důležitou roli jako aktivní občané. Usnadnění účasti a ocenění jejich příspěví podporuje jejich začleňování a mobilizuje jejich dovednosti. Prostřednictvím účasti v sociálních institucích a projektech na sebe přistěhovalci berou aktivní roli ve společnosti a budují mosty k hostitelské společnosti a jejím členům“* (Příručka o integraci, 2005 : 49).

Celkem sedm z dotazovaných 27 respondentů je členy nějaké z českých NNO. 3 z respondentů jsou členy AUČR, 1 respondent je členem Člověka v tísní, 1 respondent je členem Arménského domu, 1 respondent je členem Běloruského spolku, 1 respondent je členem osvětově-kulturního spolku SKARYNA, v němž se setkávají Bělorusové s Čechy. Celkově je podíl azylantů zapojených v činnosti NNO bohužel velmi nízký. Jejich zapojení v činnosti těchto organizací by pomohlo jak při jejich vlastní integraci do společnosti a navázání sociálních kontaktů, tak dalším nově příchozím azylantům a imigrantům, pro které by jejich zkušenosti a rady byly velmi cenné. NNO by se měly pokusit využít tento potenciál, kteří již integrovaní imigranti představují.

Jedním z klíčových principů integrace dle ECRE je *„...podpora aktivního zapojení azylantů v hostitelské společnosti, využívání jejich vlastních zdrojů a schopností pomáhat si navzájem“* (<http://www.ecre.org/positions/integ.shtml>; cit. 20.6.2006). 18 respondentů uvádí, že se nijak nesnaží ovlivňovat integrační proces nově příchozích azylantů. 3 respondenti se snaží pomáhat azylantům při jejich integraci prostřednictvím své činnosti v AUČR. 1 respondent uvádí, že se snaží integračnímu procesu napomáhat svou účastí ve

výzkumech týkajících se azylantů, kdy působí jako respondent. 2 respondenti uvádějí, že se snaží pomáhat nově příchozím azylantům v IAS, zejména radou a psychickou podporou.

Otázka č.15: Máte v ČR stálé zaměstnání? Jestliže ne, z jakého důvodu, co je pro vás největší překážkou v této oblasti?

Vyhodnocení:

Získání stálého a odpovídajícího zaměstnání je jednou z podmínek úspěšné integrace (viz kapitola 2.4.6.). Naprostá většina dotázaných respondentů v ČR stálé zaměstnání nemá. Jako nejčastější důvod azylanti uváděli pobyt v IAS a nedostatek pracovních příležitostí v okolí bydliště. Dále špatný zdravotní stav, péči o dítě, studium VŠ, jazykový handicap a diskriminaci cizinců v ČR (viz Příloha č.2, tab. č.21).

Získat stálé zaměstnání, jež by odpovídalo azylantovým schopnostem a dosaženému vzdělání je skutečně nelehkým úkolem, který vyžaduje spolupráci NNO, státních institucí a zejména vlastní aktivitu samotného azylanta. Prvotním předpokladem je ovládnutí českého jazyka, praxe či kompetence pro vykonávání zaměstnání, o něž je v ČR zájem, nostrifikace diplomů a osvědčení a schopnost orientovat se v českém prostředí. To jsou pro azylanty náročné bariéry, které často nejsou schopni překonat a proto zůstávají závislí na sociálních dávkách v nezaměstnanosti nebo vykonávají pouze nekvalifikované práce. Zatímco mezi ekonomickými migranty přicházejícími do ČR za prací jsou ekonomicky aktivní, zdraví a schopní jedinci, struktura azylantské komunity je značně odlišná. Tito lidé mnohdy utekli ze svých domovů nepřipraveni, bez jakýchkoliv dokladů, mají nejrůznější zdravotní handicap a psychické problémy po přestálých útrapách. Proto je třeba jim podat pomocnou ruku při hledání zaměstnání a uplatnění na českém pracovním trhu. Situaci jim navíc ztěžuje paradoxně i jejich status. Zaměstnavatelé netuší jaké je právní postavení azylanta na území ČR, mají k těmto lidem apriori nedůvěru. Obávají se, že by azylant mohl po krátké době ČR opustit a pokračovat do jiných zemí, těžko těmto lidem tedy svěří například pokladnu či automobil, nutné k vykonávání dané profese. Starší osoby mají velké problémy s ovládnutím jazyka, často azylantům scházejí finanční prostředky k nákladným profesním rekvalifikacím. Azylanti jsou pak schopni vykonávat jen nekvalifikované a špatně finančně ohodnocené profese, o něž není mezi ostatními účastníky pracovního trhu zájem, a ze kterých je příjem často nižší než sociální dávky v nezaměstnanosti. Jedinými potenciálními zaměstnavateli těchto lidí často nakonec bývají jejich krajané, případně osoby, hovořící stejným jazykem, pohybující se mimo legální struktury pracovního trhu.

Azylanti, nechtějí-li zůstat zcela závislí na dávkách, se uchylují k práci na černo, přestože by preferovali řádný pracovní vztah.

Otázka č.16: Jestliže v ČR máte stále zaměstnání, uveďte prosím jak jste jej získal a jaká je Vaše profese?

Vyhodnocení:

Stále zaměstnání mělo sedm z dotazovaných azylantů, tedy zhruba čtvrtina. Všichni z těchto respondentů, uvedli, že pracují ve svém původním oboru, nebo mají takové zaměstnání, které je uspokojuje (viz Příloha č.2, tab. č.22). V těchto případech se jedná o azylanty, kteří v ČR žijí již delší dobu (minimálně pět let) a vykonávají profesi, o kterou je na českém pracovním trhu zájem. Tři z těchto respondentů vystudovali českou univerzitu.

Otázka č.17: Vidíte jako možné, najít v ČR zaměstnání ve Vaší původní profesi, kterou jste vykonával doma? Pokud ne, co zde spatřujete jako hlavní překážku?

Vyhodnocení:

Naprostá většina, 21 respondentů považuje za možné nalézt v ČR zaměstnání ve své původní profesi. Sedm z těchto respondentů, dodává, že je k tomu nezbytná výborná znalost českého jazyka, šest respondentů se domnívá, že záleží na tom, zda-li je daná profese v ČR uplatnitelná, čtyři respondenti to spatřují jako velmi obtížné, čtyři respondenti se domnívají, že je k tomu nezbytná vlastní iniciativa a snaha azylanta, tři respondenti zdůrazňují nutnost rekvalifikace.

Za hlavní bariéru přitom azylanti považují diskriminaci cizinců, k níž na pracovním trhu v ČR dochází, jazykovou bariéru, nezájem o jejich původní profesi a finanční náročnost rekvalifikace.

Otázka č.18: Absolvoval(a) jste v ČR rekvalifikační kurz? V případě že ne, proč ne? V případě že ano, jaký to byl kurz, kdo jej pořádal a jak jej hodnotíte?

Vyhodnocení:

Dvacet čtyři, tedy naprostá většina z dotázaných azylantů neabsolvovala žádný rekvalifikační kurz. Jako hlavní důvody respondenti uváděli, že rekvalifikační kurz, jež jim byl nabídnut nepotřebují, dále zdravotní důvody, nedostatek času a finanční náročnost kurzů (viz Příloha č.2, tab. č.23). Pouze tři respondenti takovéto kurzy navštěvovali (viz Příloha č.2, tab. č.24). Dva z těchto respondentů absolvovali kurz práce na PC organizovaný SOZE, jeden respondent si sám vyhledal a financoval odborný rekvalifikační

kurz ve svém oboru. Celkově se respondenti shodují, že současně nabízené bezplatné kurzy poskytované NNO jsou pro ně neatraktivní, většinou se jedná o základy práce na PC, kterou respondenti již ovládají a tyto kurzy nepotřebují. Kurzy, o něž by respondenti měli zájem, zmíněny byly kurzy účetnictví a odborné rekvalifikační kurzy v oborech respondentů, jsou pro azylanty finančně nedostupné, případně jim bylo na ÚP sděleno, že tyto kurzy jsou přednostně poskytovány českým občanům. Zjištěná situace z rozhovorů zcela odporuje proklamované snaze státu i NNO v pomoci azylantům s uplatněním na trhu práce. Je třeba zvážit možnost poskytování individuálních finančních příspěvků na kurzy, které azylantovi pomohou uplatnit se na trhu práce, spíše než plošné poskytování kurzů, o něž není mezi klienty zájem. Bylo by vhodné provést průzkum mezi azylanty, zjišťující poptávku po rekvalifikačních kurzech a v neposlední řadě je nutná osvěta úředníků ÚP a zjištění, zda jsou skutečně azylantům kurzy odpírány.

Otázka č.19: Máte své vlastní bydlení? Jak jste je získal(a)? Jak jste s Vaším současným bydlením spokojen(a)?

Vyhodnocení:

19 z dotázaných respondentů má vlastní bydlení (viz Příloha č.2, tab. č.25), 8 respondentů žilo v době provádění rozhovorů v IAS. Všichni respondenti žijící v IAS byli s tímto bydlením nespokojeni a brali je pouze jako dočasné řešení své bytové situace.

Naprosté většině respondentů s vlastním bydlením byl byt přidělen v rámci varianty I SIPu. To jasně dokumentuje skutečnost, že varianty II a III jsou bohužel využívány minimálně. Osm z respondentů zdůraznilo velkou pomoc NNO při hledání bytu, zejména pomoc s orientací v problematice a se psaním žádostí na městské části. Nejčastější výtky se týkaly lokalit integračních bytů (malé město či vesnice), špatného stavu bytů a jejich nedostačující velikosti.

Otázka č.20: Jak hodnotíte pomoc státu s Vaší integrací do společnosti? Co by se podle Vašeho názoru mělo v této oblasti změnit, případně jaké aktivity / služby zde postrádáte?

Vyhodnocení:

Devatenáct respondentů, tedy většina, považuje pomoc státu při své integraci do společnosti za nedostatečnou, pouze čtyři respondenti hodnotí pomoc státu na výbornou (viz Příloha č.2, tab. č.26). Naprosto nejčastější výtky se týkají nedostatku integračních bytů a lokalit, ve kterých jsou azylantům byty nabízeny (viz Příloha č.2, tab.č.27). Zde

azylanti nevidí jako reálné sehnat si práci, nemají možnost k setkání s krajany, případně s jinými cizinci, není zde většinou pokrytí NNO a příchod azylanta v těchto obcích působí větší rozruch než tomu je ve větších městech, kde se cizinci běžně vyskytují. Přidělení bytu v takovýchto obcích či vesnicích dle názorů respondentů neumožňuje azylantům žít zde plnohodnotný život.

Respondenti si dále stěžují na nedostatečné finanční zabezpečení, nemožnost získat v ČR úvěr či vzít si hypotéku. Azylanti považují za nedůstojné, že přidělené integrační byty dostávají naprosto nevybavené, přitom nemají finanční prostředky, aby si je vybavili sami. Dle slov některých z respondentů první měsíce v nových bytech mnozí azylanti spí na holé zemi.

Častá kritika se týká nedostatečné asistenci a pomoci při hledání zaměstnání, neochoty a nezájmu českých úředníků, nedostatku kvalitních rekvalifikačních kurzů. Velmi negativně je hodnocena dlouhá doba čekání v tábore na rozhodnutí o udělení azylu, kdy žadatelé žijí po dlouhou dobu v nejistém postavení. Za tuto dobu ztrácí pracovní návyky, motivaci k integraci a psychicky strádají.

Naopak spokojenost převládá u výuky českého jazyka. Azylanti také oceňují skutečnost, že jim byl přidělen azyl. Většina respondentů se shoduje, že je nezbytná vlastní iniciativa.

Otázka č.21: Jak hodnotíte pomoc NNO s Vaší integrací do společnosti? Co by se podle Vás mělo v této oblasti ze strany činnosti NNO změnit, jaké aktivity zde postrádáte?

Vyhodnocení:

Naprostá většina respondentů činnost NNO na rozdíl od aktivit státu v oblasti integrace azylantů hodnotí velice pozitivně (viz Příloha č.2, tab.č.28). Oceňují angažovaný přístup a snahu skutečně pomoci, kterou postrádají u státních úředníků.

Respondenti vyjadřují svou důvěru v NNO, považují tyto organizace za svou záchranu, zklame-li stát. Mají pocit, že zaměstnanci NNO jsou empatičtější, rozumí jejich problémům, jsou skutečnými odborníky v daných oblastech a dovedou se vžít do jejich situace. Respondenti uvádějí, že činnost NNO je výborná a pestrá ve velkých městech, ale v menších městech a na venkově větší pokrytí NNO chybí (viz Příloha č.2, tab. č.29).

3.5. Rozhovory se zástupci státní správy

Celkem bylo provedeno 11 rozhovorů se zástupci státní správy, z toho 10 polostandardizovaných rozhovorů a 1 nestandardizovaný rozhovor. Jména respondentů nejsou z důvodu zachování anonymity respondentů uvedena, označeny jsou pouze instituce, jež zastupují. Na přání respondentů z integračních azylových středisek nejsou jednotlivá střediska identifikována, pouze číselně rozlišena. Jednalo se o střediska Havířov, Předlice a Zastávka u Brna.

Seznam rozhovorů:

- 1.) Rozhovor č.28 – Úřad práce Praha I.
- 2.) Rozhovor č.29 – Úřad práce Praha II.
- 3.) Rozhovor č.30 – Úřad práce Praha III.
- 4.) Rozhovor č.31 – MV ČR, Odbor azylové a migrační politiky I.
- 5.) Rozhovor č.32 – MPSV – Odbor migrace a integrace cizinců
- 6.) Rozhovor č.33 – IAS I.
- 7.) Rozhovor č.34 – IAS II.
- 8.) Rozhovor č.35 – IAS III.
- 9.) Rozhovor č.36 – IAS IV.
- 10.) Rozhovor č.37 – Správa uprchlických zařízení
- 11.) Rozhovor č.38 – MV ČR, Odbor azylové a migrační politiky II.

Otázka č.1: Jak byste definoval/a pojem integrace?

Vyhodnocení:

Při rozhovorech jsem se snažila zjišťovat jak názor respondenta osobně, tak stanovisko instituce, jejímž je zaměstnancem. Osobně se všichni respondenti stavěli zásadně proti asimilaci a při integraci azylantů se vyslovovali pro zachování kulturních specifik azylantů (viz Příloha č.3, tab. č.30). Čtyři z respondentů uvedli, že státní politika se blíží spíše asimilaci než integraci. „Politika MV je nasměrována tak, aby ten člověk zapadl, nebylo o něm slyšet a sám se o sebe postaral. Spíš v tom cítím asimilaci.“³

Respondenti shodně definovali integraci jako komplexní proces, přičemž za jeho nejdůležitější složky označovali získání jazykových znalostí, zaměstnání a vlastního

³ Zdroj: rozhovor č.31

bydlení. Dva z respondentů považují za nutné, aby nově příchozí žili v souladu se zvyky a kulturou majoritní společnosti. Rovněž dva respondenti považují za nezbytné navázání a udržování kontaktů s majoritní populací. Jeden respondent uvedl, že je k integraci nezbytná především vůle azylanta. Jeden respondent zdůraznil oboustrannost integračního procesu, ochotu k integraci jak ze strany azylanta, tak jeho přijetí majoritní společností.

Respondenti uváděli, že se často setkávají s nereálnými představami azylantů, kteří očekávají po udělení azylu nepřiměřeně velkou pomoc. Především se jedná o nereálné představy o získání bydlení a finanční podpory. Jedna z respondentek uvedla: „Azylanti mají zkreslené představy o tom, co nastane po obdržení azylu. Mají představu: dali jste mi azyl, tak a teď se o mě postarejte. Když se dozví, že jsou si po udělení azylu rovni s českými občany, jsou v devadesáti procentech šokováni.“⁴

Jeden z respondentů zdůraznil, že azylanti tvoří jen malé procento z celé skupiny imigrantů, kterému je věnována skutečně výhradní péče. „Podle mě mají oproti ostatním cizincům až nespravedlivě veliký náskok. Je to privilegovaná skupina.“⁵

Otázka č.2: Jste pro integraci dle definice ECRE, tedy integraci jako: „...dynamický, obousměrný, dlouhodobý a multidimensionální proces, který klade nároky jak na přijímající společnost, tak na imigranta“ (ECRE, 1999)? Případně pro integraci v jaké jiné podobě?

Vyhodnocení:

Všech 10 respondentů souhlasí s uvedenou definicí a vyslovuje se pro integraci v této podobě. Respondenti se shodují na předpokladu, že počet cizinců v ČR bude dále narůstat a integrace je jedinou cestou, jak tento trend úspěšně zvládnout. Zdůrazňují, že největší tíha leží na samotném cizinci, na jeho vůli a snaze integrovat se. Stát a NNO by podle respondentů měli azylantům podat pomocnou ruku v počátcích jejich pobytu v ČR a vést je k samostatnosti. Rozhodně respondenti nesouhlasí s tím, aby stát či NNO přebírali za azylanta více povinností a zodpovědnosti, než je nutné. Jako nejdůležitější složku integrace respondenti označují získání jazykových kompetencí, bydlení, práce a zorientování se ve společnosti, fungování institucí a systému. Zmiňována je také integrace veřejnosti, vzdělávání směrem k otevřenosti a vstřícnosti vůči cizincům, osvěta v tom, že cizinci jsou pro společnost přínosem a mají svá specifika. Respondenti se vyslovují pro individuální

⁴ Zdroj: rozhovor č.34

⁵ Zdroj: rozhovor č.32

přístup s ohledem na individuální dispozice azylantů, jejich zemi původu, prožitá traumata a zohlednění kulturních a dalších specifik. Rozhodně odmítají paušalizování.

Všichni respondenti odsuzují asimilační praktiky, trvají na zachování a respektování kultury imigrantů, avšak za předpokladu, že příchozí přijmou základní hodnoty a normy majoritní společnosti, tak aby nedocházelo k porušení koheze společnosti. „*Měl by tu být i prvek určitého tlaku. Po imigrantech by mělo být vyžadováno, aby se přizpůsobili základním normám společnosti, v zájmu předcházení problémů. Nepřizpůsobení vede k problémům. Otázka je, jak široce ty normy vymezovat.*“⁶

Otázka č.3: Jaký je podle Vás kýžený výsledek integrace?

Vyhodnocení:

Respondenti shodně považují za kýžený výsledek integračního procesu spokojeného azylanta, který je nezávislý na pomoci státních institucí, zapojil se do majoritní společnosti a nestojí na jejím okraji, spokojeně v ní funguje a cítí se rovnoprávným členem. Toho může dle respondentů dosáhnout tehdy, když ovládne jazyk, získá stálé zaměstnání, jež ho ekonomicky zabezpečí a má vlastní bydlení. Důležité jsou dle respondentů sociální kontakty s majoritou a zachování vlastní kultury a náboženství, není-li to v rozporu s českými zákony či genderem (viz Příloha č.3, tab. č.31).

Otázka č.4: Jaký je Váš postoj k NNO obecně?

Vyhodnocení:

Všech 10 respondentů má k NNO kladný postoj. Pět respondentů oceňuje NNO jako „prodlouženou ruku státu“, jež doplňuje a doplňuje činnost státu v oblastech, kde to stát sám nezvládá. Dva respondenti se domnívají, že NNO jsou potřebné. Jeden respondent oceňuje NNO jako zdroj kvalitních informací, neboť se pohybují přímo v dané problematice, považuje je za lakmusový papírek dění. Jeden respondent hodnotí pracovníky NNO jako profesionály a erudované odborníky.

Rovněž jeden respondent se domnívá, že příliš mnoho NO dělá jednu a tu samou věc. Jeden respondent kritizuje konkurenční boj mezi NO navzájem, politiku „ostrých loktů“, místo spolupráce ve prospěch klientů. Další výtka jednoho z respondentů se týká neznalosti pracovníků NO právní stránky různých problematik, jimiž se zabývají. Z toho důvodu se dle něj NO dostávají do konfliktu se státními úředníky, nejsou ochotny pochopit

⁶ Zdroj: rozhovor č.37

vázanost úředníka zákony a následně brojí proti neochotě státní správy. Respondent se domnívá, že by si NO měly vždy před vytyčením svých cílů důkladněji zjistit právní normy v dané oblasti. Další respondent se domnívá, že NNO často pomáhají víc, než je nutné, přebírají příliš velkou zodpovědnost za klienty a nepodporují jejich samostatnost.

Otázka č.5: Měl by stát dle Vašeho názoru tyto instituce podporovat?

Vyhodnocení:

Respondenti se shodují, že NNO mají ve společnosti nezastupitelnou roli, kdy často doplňují služby státu, které stát sám není schopen vykonávat, nebo je NO vykonávají efektivněji. Vyjma jediného respondenta se všichni vyslovují pro podporu těchto subjektů. Důležitá je dle respondentů nejen finanční pomoc, ale zejména vytváření takového právního prostředí a podmínek, jež umožní fungování a rozkvět tohoto sektoru. Jediná záporná odpověď byla zdůvodněna následovně: „*Jak již vyplývá z názvu nevládní organizace, právě z důvodu své nezávislosti by tyto organizace stát podporovat neměl.*“⁷

Otázka č.6: Je současná podpora těchto subjektů dle Vašeho názoru dostatečná?

Vyhodnocení:

Tři respondenti se domnívají, že ano, jeden respondent považuje současnou podporu NNO od státu za slabší (viz Příloha č.3, tab. č.32). Jeden respondent vidí současnou podporu dostatečnou co do objemu peněz, ale za problém považuje systém rozdělování peněz. Způsob vypisování grantů podle něj vede k nedosažitelnosti peněz pro mnoho NNO, obrovská administrativa znemožňuje využití přidělených financí.

Šest respondentů se domnívá, že stát dnes NNO bere jako váženého partnera, s nímž konzultuje veškerá opatření. Za důkaz toho považují nejrůznější komise, v nichž se setkávají představitelé státu společně s aktéry NNO. „*V podobě jako se tomu děje u nás to na západě vůbec není běžné. Tam mnohdy komunikace mezi státem a NNO neexistuje!*“⁸

Otázka č.7: Jaké NNO zabývající se integrací azylantů v ČR znáte?

Vyhodnocení:

Nejčastěji respondenti zmiňovali OPU, PPI, SOZE A CIC. Hned poté PPU, CHČR. Mezi méně zmiňované organizace patřily AUČR, Člověk v tísni, COM, ČHV, DČCE, Český červený kříž, IOM a UNHCR (viz Příloha č.3, tab. č.33).

⁷ Zdroj: rozhovor č.36

⁸ Zdroj: rozhovor č.32

Samozřejmě nejvíce organizací jmenovali zaměstnanci OAMP a SUZ, kteří jsou s NNO v pravidelném kontaktu a úzce spolupracují, naopak zaměstnanci ÚP o fungování NNO v dané oblasti velkou představu neměli. U pracovníků IAS většinou záleželo, která organizace středisko navštěvuje. 2 respondenti si nevybavili žádnou NNO.

Otázka č.8: Spolupracuje Vaše instituce na poli integrace azylantů s nějakými NNO?

Vyhodnocení:

Všichni respondenti uvádějí, že jimi zastupovaná instituce spolupracuje alespoň s některými NNO. S největším počtem, téměř se všemi angažovanými NNO spolupracuje SUZ a OAMP v rámci SIPu a Meziresortní komise. S žádnými NNO nespolupracují ÚP.

Otázka č.9: Uveďte prosím konkrétní NNO a formu spolupráce.

Vyhodnocení:

V oblasti integrace azylantů spolupracují státní instituce reprezentované respondenty s NNO zejména v rámci SIPu (viz Příloha č.3, tab. č.34). OAMP uvádí jako hlavní nevládní partnery při realizaci SIPu PPI, SOZE, CHČR, DČCE, OPU a CIC. Stát dle výpovědí respondentů na NNO postupně deleguje stále více zodpovědnosti, aniž by vždy vykonávané aktivity financoval.

Nejčastěji zmíněnou organizací, s níž státní instituce zastupované respondenty spolupracují je SOZE, což koresponduje se skutečností, že je tato organizace od roku 2002 výhradním poskytovatelem kurzů českého jazyka v rámci SIPu. 6 respondentů uvádí právě spolupráci s NNO v oblasti výuky jazyka.

5 respondentů zmiňuje spolupráci s NNO v rámci projektu Integrace, který od října 2005 realizuje SUZ. Cílem projektu je motivovat azylanty žijící v IAS k vlastní iniciativě v hledání práce a bydlení. NNO zabezpečují v rámci tohoto projektu azylantům integrační kurzy na základě poptávky, zejména kurzy reálií, historického minima, vyšší počet hodin výuky českého jazyka, rekvalifikační kurzy, kurzy práce na PC, kurzy pracovní integrace, v nichž azylanti získají informace, jak zažádat o práci, jak napsat životopis, jak vystupovat, jak se zachovat v určitých situacích apod. Azylanti mají možnost využít asistence pracovníků NNO při jednání na úřadech, s potenciálními zaměstnavateli, majiteli bytů a podobně. *„Věci pro nás samozřejmé mohou být pro azylanta nepřekonatelné. Neví, co v určité situaci říct, jak se zachovat. Například jde na pohovor o zaměstnání, na vrátnici ho zastaví ochranka a azylant v tu chvíli neví, co dělat. Nakonec není ani vpuštěn dovnitř. Pro nás banalita, pro azylanta problém. Je nutné jim vysvětlit, co se může v určitých*

*situacích stát a jak se zachovat.*⁹ Respondenti výslovně zmiňují v souvislosti s tímto projektem organizace SOZE, CIC, CHČR, na projektu se však podílí ještě další organizace.

MV dokládá svou ochotu ke spolupráci s NNO a skutečnost, že je považuje za skutečného partnera fungováním Meziresortní komise pro tvorbu nové koncepce integrace azylantů a přidělování integračních bytů. Tuto komisi zřídil Ministr vnitra v roce 2002 jako svůj poradní orgán. Komise má v současnosti 20 členů, z nichž 7 tvoří NNO (SOZE, PPU, PPI, CHČR, DČCE, CCI, OPU). V rámci této komise NNO spolupracují se státem na integrační politice, přípravě metodických materiálů a spolupodílejí se na rozhodování o přidělování integračních bytů. NO jsou také členy krajských integračních komisí

Stát dále s NNO spolupracuje v rámci nejrůznějších projektů, jež financuje či spolufinancuje. Například spolupráce na projektu EQUAL – Work in Czech a Work in Prague, projekt Azyl! A co dál? Sociálně - právní poradenství pro azylanty na území ČR, projekt Sociální práce s dětmi v azylových zařízeních a jiné.

Otázka č.10 **Jaký přínos v této spolupráci vidíte?**

Vyhodnocení:

Výsledným přínosem a vůbec cílem spolupráce státu a NNO v dané problematice je dle respondentů snaha o dosažení ideálních výsledků integračního procesu. Nejčastěji respondenti uvádějí jako sledovaný přínos této spolupráce rozšíření obzorů obou stran, vzájemné sdílení informací a zkušeností. Díky spolupráci vládního a nevládního sektoru je dle respondentů možné azylantům poskytovat komplexnější nabídku kvalitnějších služeb. NNO jako prodloužená ruka státu zajišťují plnění služeb, které stát sám nezvládá nebo není ochoten zajistit. Spoluprací s těmito subjekty je možné pokrýt mezery v této oblasti a přínosem je jednoznačně benefit pro klienty. K tomu přispívá také důvěra azylantů, kterou NNO díky užšímu kontaktu s klienty mají. Dalším ceněným přínosem je zpětná vazba, kterou NNO státním institucím zprostředkují a tím možnost korekce a v neposlední řadě důležitá vyrovnanost vlivů stát – nevládní sektor (viz Příloha č.3, tab. č.35).

Otázka č.11: **Jaké konkrétní integrační aktivity provádí Vaše instituce?**

Vyhodnocení:

Nejčastěji zmíněnou integrační aktivitou je poskytování **rekvalifikačních kurzů** a **asistence při hledání zaměstnání**, které zmínilo 7 respondentů (viz Příloha č.3, tab. č.36).

⁹ Zdroj: rozhovor č.34

Šest institucí poskytuje **technickou pomoc** (stěhování do integračních bytů apod.) a **poradenství** (sociální, ekonomické a právní poradenství), přičemž některé z institucí tyto služby financují a jejich provádění delegují na NNO (např. MPSV).

Pět z institucí zajišťuje **dočasné ubytování azylantů v IAS, pomoc při zajištění vlastního bydlení, zprostředkování pomoci od jiných subjektů a materiální pomoc** (vybavení bytů v IAS, přístup na internet, tisk atd.)

Rovněž pět institucí zajišťuje **jazykovou výuku**. Výuka českého jazyka spadá do kompetence MŠMT, na jejím provádění se podílí SUZ a IAS prostřednictvím spolupráce s NNO. Od roku 2002 je výhradním poskytovatelem kurzů českého jazyka SOZE. Výuka češtiny probíhá v rámci SIP. Kdo vstoupí do programu, má nárok na tyto kurzy. V současnosti se testují **kurzy doplňkové češtiny** ve spolupráci MV a IAS. Sociální pracovníci si však stěžují na nízký zájem azylantů. Dle nové koncepce bude azylantům poskytnuto 480 hodin výuky českého jazyka. Dosud byla oficiální podoba 150 hodin. Za standard je v rámci SIP odpovědné MŠMT, SUZ k tomu přidává další aktivity.

Pět institucí poskytuje **kurzy napomáhající integraci do společnosti**. IAS a SUZ od října 2005 realizují projekt Integrace, jehož cílem je motivovat azylanty žijící v IAS k větší aktivitě v oblasti hledání bydlení a zaměstnání. V rámci projektu jsou azylantům nabízeny integrační kurzy, potřebná asistence při jednání na úřadech, s majiteli bytů a s potenciálními zaměstnavateli.

Čtyři instituce zprostředkovávají azylantům **kontakt s OAMP, SUZ** a dalšími institucemi, na něž se azylanté obracejí. Stejný počet institucí poskytuje azylantům **asistenci na úřadech, doprovod k lékaři apod., pomoc při nostrifikaci diplomů, pomoc s orientací v hostitelské společnosti** – registrace na úřadech, ÚP, fungování systému sociálního zabezpečení, dopravy atd. Rovněž čtyři instituce poskytují **psychologickou pomoc a volnočasové aktivity**.

Otázka č.12: Jaká je v provádění těchto činností Vaše úspěšnost/proč se Vám nedaří?

Vyhodnocení:

Respondenti uvádějí, že nelze hodnotit celkově úspěšnost jednotlivých činností, vždy záleží na konkrétním případě. Hodnocení navíc komplikuje fakt, že se na integraci podílí více subjektů a nelze přesně stanovit, kdo má na případném úspěchu či neúspěchu největší podíl. Všichni respondenti uvádějí jako největší a nejpálčivější problém **nedostatek integračních bytů a neochotu obcí přijímat azylanty**. Příčina dle respondentů spočívá v xenofobních postojích české populace. Stát bohužel nemá dostatečné páky, jak obce

k přidělování bytů azylantům přimět. Dotace, jež může stát obcím přidělit, nejsou tak vysoké. Situaci navíc stěžuje nízký zájem azylantů o lokality mimo Prahu a Brno.

Dalším problémem je **vysoká nezaměstnanost** mezi azylanty. Dlouhá čekací doba na vyřízení žádosti v táborech, kde tráví průměrně 2-3 roky, přičemž dle zákona první rok nesmí pracovat, vede ke ztrátě pracovních návyků a motivace. K tomu se přidává skutečnost, že azylanti často nepracovali již v zemi původu. I při čekání na integrační byt zůstávají bez stálého zaměstnání. To pramení z několika důvodů. Jednak je to umístění táborů, jež jsou často ve špatně dostupných lokalitách, případně v lokalitách s vysokou nezaměstnaností, či z důvodu, že se azylanti nechtějí před udělením integračního bytu vázat. Azylanti tak často žijí pouze ze sociálních dávek na pokraji chudoby. *„Ti lidi mají za tu dobu už tak změněné uvažování, že je pro ně přijatelnější šetřit na věc za několik set korun x měsíců z dávek, místo aby si sehnali práci a koupili si to hned.“*¹⁰ Problém ztráty motivace souvisí také s nezájmem klientů o nabízené kurzy a volnočasové aktivity.

Jako úspěšné jsou hodnoceny **integrační kurzy, výuka jazyka a reálií**, kde lze pozorovat pokroky ve znalostech a dovednostech azylantů a také **technická pomoc**.

Otázka č.13: Poskytujete integrační služby zdarma / za úplatu?

Vyhodnocení:

Všechny zkoumané instituce poskytují své integrační služby zdarma. Ubytování v integračních střediscích si azylanti hradí ze svých příjmů.

Otázka č.14: Pověřuje Vaše instituce prováděním některé z integračních činností NO?

Vyhodnocení:

Nelze hovořit o pověřování NNO státem, či delegování povinností. Jedná se o určitou formu spolupráce. Státní instituce nemají právo NNO pověřovat jakýmkoliv úkoly. Stát může být zadavatelem různých projektů, výběrových řízení či grantů, o něž se NNO mohou ucházet. Po této stránce dochází ke spolupráci. Existují také různé „gentlemanské dohody“. Jedná se spíše o samovolný proces, kdy stát určitou aktivitu neposkytuje a nastupuje jeho „prodloužená ruka“ - NNO, které se daného úkolu chopí.

S NNO na projektech spolupracuje MPSV, MŠMT – které je odpovědné za výuku českého jazyka v rámci SIPu. SUZ spolupracuje se SOZE, OPU a PPI v rámci projektu Integrace. NNO v rámci tohoto projektu zajišťují výuku jazyka, sociálně-právní

¹⁰ Zdroj: rozhovor č.38

poradenství, kurzy reálií, rekvalifikační kurzy, volnočasové a další aktivity. Výuku českého jazyka a doplňkové češtiny v IAS zajišťuje SOZE.

Hlavními nevládními partnery MV při realizaci SIPu jsou PPI, SOZE, CHČR, DČCE, OPU a CIC. NNO obstarávají komunikaci a kontakt s klienty, sociální a právní poradenství, zajišťují doprovod azylantů na úřady a asistenci při vyhledávání bydlení.

Otázka č.15: Jaké jsou hlavní problémy Vaší instituce na poli integrace azylantů?

Vyhodnocení:

V současné době dle respondentů již nejsou problémy s nápady ani nedostatkem informací. Zdrojem nových a kreativních nápadů jsou zejména NNO a kvalitní a důležité informace k nám přicházejí také z EU. V současné době funguje setkávání v rámci Evropské komise, tak zvané National contact points. Rovněž z EU pochází také velká část financí. Zejména finance určené na sociální začleňování z Evropského sociálního fondu. Zpočátku představovala velký problém náročná administrativa spojená s financováním a zasíláním technických zpráv. Dotace z EU představují obrovské finanční částky, na které nebyly mnohé české NNO připraveny a musely si půjčovat peníze na spolufinancování. Česká ministerstva s ročním financováním nebyla schopná garantovat peníze na 3 roky. Tyto počáteční problémy pramenící zejména z nezkušenosti se postupně daří překonat. Do budoucna je však třeba připravit se na postupné utahování opasků. Bohaté evropské fondy, které v současné době postačují, budou brzy vyčerpány. Důkazem je skutečnost, že i takové bašty multikulturalismu jako Holandsko se dnes potýkají s nedostatkem financí.

Za hlavní problém na poli integrace respondenti shodně označili **nedostatek integračních bytů** (viz Příloha č.3, tab. č.37). Přestože zákon stanoví, že by azylant měl dostat do 6 měsíců po udělení azylu nabídku integračního bytu, ve skutečnosti tomu tak není. Respondenti se shodují na tom, že je důležité, aby azylanti nezůstávali v IAS déle než rok, což je optimální délka, aby získali jazykové znalosti, zorientovali se ve fungování společnosti a byli schopni převzít za sebe zodpovědnost. Jestliže klienti v IAS zůstávají tři roky a déle, zvyknou si na poskytovaný servis, „pohodlí“, kdy se nemusí o nic starat, ztrácí potřebu hledat si něco nového a postavit se na vlastní nohy. Na druhé straně situaci komplikuje neochota azylantů přijmout integrační byt mimo Prahu či Brno. Všichni azylanti chtějí jít do těchto dvou lokalit, což je nesplnitelný požadavek. Dle respondentů se však situace ke dnešní době již velice zlepšila a azylantům již nejsou nabízeny byty v malých obcích či na vesnicích. V současnosti to jsou města jako Jihlava, Tábor apod..

Azylanti si také neuvědomují, že Praha je jediné město, které jim nedoplácí energii, vodu a plyn, jsou-li na životním minimu, což ostatní obce činí.

Druhý nejpálčivější problém, který respondenti zmiňovali, představuje **pasivní přístup azylantů**. Azylanti mnohdy očekávají, že jim mnohé věci budou přiděleny automaticky, díky jejich statusu, bez jakékoliv jejich iniciativy. Neprojevují zájem o nabízené programy, často **nejsou ochotni vynaložit úsilí ve prospěch své integrace**. Respondenti vytýkají **častou neochotu azylantů zapojit se do pracovního procesu** a na druhé straně **neschopnost motivovat, případně sankcionovat azylanty** za jejich neaktivitu, zejména v oblasti výuky češtiny a kurzů reálií. Příčinu tohoto problému spatřují někteří respondenti v nepřiměřeně **dlouhé čekací době na rozhodnutí o udělení azylu**, jež ve svém důsledku vede ke ztrátě motivace a pracovních návyků.

Respondenti dále kritizovali **nepružnost státní správy**, skutečnost že jakékoli rozhodnutí a jeho uvedení do praxe trvá nepřiměřeně dlouho. Jednotlivé orgány státní správy dle respondentů nejsou ochotné vzájemně spolupracovat a podílet se na řešení problematiky. Zejména krajské úřady, řada obcí a jednotlivé magistráty nejsou ochotny poskytnout integrační byty. MV přitom nemá žádné mechanismy, jak je k tomu přimět.

Jedna respondentka považuje za velký problém **neuzpůsobenost integračních středisek pro tělesně handicapované klienty**.

Zmíněny byly dále **mezery v současném systému výuky českého jazyka** v rámci SIPu. Současných 150 hodin považují respondenti za naprosto nedostačující a také ne všichni vyučující jsou dle respondentů kompetentní k výuce ČJ jako cizího jazyka.

Jeden z respondentů se domnívá, že je nezbytná **změna instituce**, odpovědné za provádění integrace. Tou by nemělo být MV, ale jiný úřad, např. MPSV, kde však v současnosti integrační činnosti týkající se azylantů vykazují nulové výsledky. Jednotlivé aktivity v rámci SIPu v současnosti zabezpečují různé instituce, odpovědnost je tak roztržštěna a nelze komplexně vykazovat výsledky ani stanovovat odpovědnost.

Dalším problémem, na který respondenti poukázali, je postoj NNO, které často bojují za **nereálná přání klienta** a jeho požadavky. Azylanti mají dle respondentů u NNO nepřiměřeně silné slovo, NO zastupují své klienty ve stylu advokáta a spíš přebírají za azylanty zodpovědnost, než by je podporovaly k vlastní iniciativě.

Neopominutelným problémem, kterému čelí zaměstnanci státní správy je **nedostatek zaměstnanců** a jejich vytíženost. Úředníkům zabírá často veškerý čas nezbytná administrativní činnost a nejsou již schopni dojíždět do táborů, udržovat užší kontakt s klienty, což reflektují nejen oni sami, ale vytýkají jim to jak klienti, tak NNO i veřejnost.

Otázka č.16: Jaký je vliv Vaší instituce na integraci azylantů?

Vyhodnocení:

Polovina respondentů se domnívá, že integruje maximálně, jak je v jejich silách a že již nelze dělat více. Za svůj hlavní cíl označují navést azylanty k vlastní iniciativě a větší asistence by již byla nežádoucím přebíráním odpovědnosti (viz Příloha č.3, tab. č.38).

Dva respondenti označují míru vlivu své instituce na integraci azylantů jako 50%, dalších 50% spočívá v činnosti NNO. Čtyři respondenti nebyli schopni svůj podíl stanovit.

Otázka č.17: Jak reaguje na Vaši činnost cílová skupina?

Vyhodnocení:

Všichni respondenti uvádějí kladné či vesměs kladné reakce cílové skupiny. Z odpovědí vyplývá spokojenost a vděk azylantů, je-li jim při jejich problémech či žádostech vyhověno, nepodaří-li se však věc vyřídit k jejich spokojenosti, dostávají se negativní reakce. Respondenti uvádějí, že klienti vesměs využívají jimi nabízené služby, s nimiž jsou spokojeni a jejichž poskytování oceňují. Pět respondentů vidí jako problém, nízkou aktivitu azylantů, kteří často negativně reagují, je-li po nich vyžadováno jejich vlastní úsilí a snaha. Pracovníci integračních středisek také negativně hodnotí, že azylanti nevyužívají všech nabízených kurzů a aktivit, raději tráví svůj volný čas doma u televize. Respondenti také uvádějí, že se na ně azylanti často obracují s určitým problémem, až když věc hoří, nejedná se ve většině případů o dlouhodobou cílenou práci a tak nelze dosahovat příliš efektivních výsledků.

„V integračním středisku končí určitá skupina azylantů. Ti aktivní si hledají byt a práci už v uprchlickém táboře. Ti, kteří přijdou k nám, buď dostali azyl dřív, než se tu vůbec stihli rozkoukat, a to je minimum – například Kazaši, kterým je azyl udělen po 3 až 4 měsících. Nebo ti, kteří už v azylových táborech seděli dva, tři roky a zvykli si, že se o ně stát postará. Tvrdnou tam a sklouznou k pasivitě. Tak se pak chovají i u nás. Je obtížné je převychovat. Zjistí, že vyžijí ze sociálních dávek. Většinou nemají velký zájem o integraci. Řada z nich si přivezla nějaké finanční prostředky z domova. O nic se nemusí starat, je těžké je k něčemu přimět. Azylant, který se chce integrovat nečeká na udělení azylu, ale integruje se už ve fázi čekání na něj. V našem středisku máme jediného azylanta, který má práci, i když práce by byla! Ale oni nemají zkušenosti, kvalifikaci a přitom odmítají dělat nekvalifikovanou práci, která se jim nabízí.“¹¹

¹¹ Zdroj: rozhovor č.34

Otázka č.18: Jak reaguje na Vaši činnost veřejnost?

Vyhodnocení:

Všichni respondenti uvádějí nezájem a nulové reakce ze strany veřejnosti. Shodují se na tom, že azylanti jsou malou skupinkou, která nevyvolává žádné zvláštní ohlasy ze strany veřejnosti a to i přes snahy institucí seznámit veřejnost s problematikou blíže, např. dny otevřených dveří či prezentace v médiích. Pozitivní je, že žádný z respondentů nezaznamenal za dobu svého působení žádné rasistické reakce vůči azylantům. *„Občas se vyskytly od starousedlíků stížnosti, když třeba Muslimům řval naplno z okna muezzin. Stěžovali si na hluk a báli se toho, že to zní děsivě. Když jim to ale vysvětlíte, co to pro ty Muslimy znamená, že je to součást víry, proč to dělají a že je to lepší než třeba disko ve dvě ráno z reprobeden, nepořádek nebo násilnosti, uznali to a porozuměli.“¹²*

Respondenti se vesměs shodují na skutečnosti, že česká společnost není nijak zvlášť příznivě cizincům nakloněna. Domnívají se, že si Češi přejí asimilaci cizinců, nikoli oboustrannou integraci a dodávají, že je třeba proti této skutečnosti bojovat. Upozorňují, že také sama společnost by měla být cílem integračních aktivit, zejména co se osvěty a boji proti xenofobii týče. Celkově se respondenti shodují na tom, že je patrný postupný pozitivní vývoj společnosti k otevřenosti a přijímání cizinců

Otázka č.19: Jak reaguje na Vaši činnost neziskový sektor?

Vyhodnocení:

Všichni respondenti uvádějí, že s NNO spolupracují. Respondenti se shodují, že se od NNO potýkají s kritikou i chválou, což vítají jako přínosné a konstruktivní. MPSV a MV zaznamenávají žádosti o granty a dotace od NNO. Respondenti z těchto institucí uvádějí, že činnost NNO podporují a berou je jako váženého partnera, s nímž konzultují prováděná opatření. Dokladem je fungování Meziresortní a dalších komisí. Respondenti oceňují NNO jako nepostradatelné, zejména pro jejich pružnost, flexibilitu a úzký kontakt s klienty, díky nimž jsou důležitým zdrojem informací pro státní správu.

Respondenti zmiňují pozitivní vývoj v oblasti spolupráce NO se státem a konsolidaci jejich vztahů. Oproti počátečním negativním reakcím NO vůči státní správě se ke dnešku situace velice zlepšila. Stát zapojil NNO do rozhodování, díky čemuž NO již chápou, že není reálné všechny jejich požadavky splnit.

¹² Zdroj: rozhovor č.34

Zástupci IAS hodnotí spolupráci s NNO jako velmi dobrou a přínosnou. NO nabízí střediskům svou pomoc, navštěvují tábory a vyučují jednotlivé kurzy, organizují přednášky a volnočasové aktivity. NNO se účastní měsíčních porad středisek, mají přehled o jejich činnosti a dostávají také jejich výroční zprávy.

Respondenti uvádějí také kritiku a připomínkování své činnosti ze strany NO. Jeden z pracovníků IAS uvádí, že vedení NO, s nímž středisko spolupracuje, je paradoxně nepružné a neaktivní. Negativně hodnotí skutečnost, že přes několikeré pozvání vedení NNO nikdy tábor nenavštívilo, s činností sociálních pracovníků dané NO je však spokojen.

Vesměs respondenti uvádějí, že spolupráce mezi NNO a státem dnes funguje, vztahy se výrazně zlepšily. NNO připomínkují a kritizují činnost státní správy v oblasti integrace azylantů, což respondenti hodnotí jako přínosné a konstruktivní. Stát se dle slov respondentů snaží o udržení dobrých vztahů s NS.

Otázka č.20: Jaké aktivity podle Vás na poli integrace azylantů chybí ze strany státu?

Vyhodnocení:

Nejčastějším názorem mezi respondenty je, že integračních aktivit je dostatek, problémem ovšem je nízká motivace a aktivita azylantů. Je třeba přimět klienty, aby se aktivně integrovali, učili jazyk a hledali zaměstnání a nečekali pouze na pomoc státu a NO (viz Příloha č.3, tab. č.39). V odpovědích se opět odráží problematická bytová situace. Respondenti postrádají dostatek rekvalifikačních kurzů, kvalitní systém výuky jazyka a vzdělávací aktivity. Respondenti kriticky hodnotí postoj státu k zaměstnanosti azylantů. Stát podle nich vyznává stanovisko, že azylant je jako každý jiný občan s rovnými právy a příležitostmi na pracovním trhu. To však není reálné. Je zapotřebí navýšit nabídku rekvalifikačních kurzů, zaměřit se také na ženy azylantky, které by chtěly v ČR pracovat.

Mezi výtkami zazněla nedostatečná práce s majoritní populací, boj proti xenofobii a rasismu, osvěta o azylantech, proč přicházejí a o co můžou českou společnost obohatit.

Kritika zamířila i do vlastních řad, mezi úředníky státní správy, kteří nejsou dostatečně obeznámeni s problematikou azylantů, neznají jejich právní postavení a často je řadí mezi ostatní imigranty.

Otázka č.21: Jaké aktivity podle Vás na poli integrace azylantů chybí ze strany NNO?

Vyhodnocení:

V odpovědích respondentů je velký rozdíl oproti názoru na chybějící aktivity ze strany státu a celkový výsledek vyznívá pro NNO velice příznivě (viz Příloha č.3, tab. č.

40). Respondenti označují sortiment služeb poskytovaný ze strany NNO za dostačující a velice pestrý. Jedna z mála výtek se týká soupeřivosti a nízké spolupráce mezi jednotlivými NO. Respondenti postrádají spolupráci v oblasti výměny informací, zkušeností a práce na společné metodice. Domnívají se, že by si NNO měly nastavit vlastní standardy a v rámci užší spolupráce je dodržovat. Sdílení know-how je podle respondentů nezbytnost a konkurenční boj považují za slepou uličku.

V hodnocení zazněla také kritika nevyužitého potenciálu dobrovolnictví zejména v oblasti osobní asistence azylantům. Respondenti postrádají dostatek lidí na místní úrovni, v místě bydliště azylanta, kteří by se ho ujali a pomohli mu jak s orientací, tak především s navázáním sociálních kontaktů s majoritou. Jeden respondent postrádá u NO osobnější kontakt s klientem, nejen mu pomoci vyřešit problém a udržovat vztah na pracovní úrovni.

Otázka č.22: Jak hodnotíte vývoj integrace ze strany státu za posledních 10 let?

Vyhodnocení:

Naprostá většina respondentů hodnotí vývoj v činnosti státu týkající se integrace azylantů velice pozitivně (viz Příloha č.3, tab. č.41). Dle respondentů je v této oblasti patrný obrovský posun kupředu, stát se učí, sbírá zkušenosti a rozšiřuje své aktivity. Respondenti se domnívají, že péče o azylanty se neustále zlepšuje, stejně jako finanční zabezpečení azylantů, kvalita péče ze strany SUZ a rovněž informovanost azylantů.

Významný je dle respondentů vývoj vztahu státu k NNO, s nimiž byla navázána úspěšná spolupráce a které jsou dnes podle respondentů brány jako respektovaný a ceněný partner státu, s nímž stát konzultuje zaváděná opatření.

Mezi nejčastěji uvedené nejvýznamnější změny patří vývoj SIPu. Jeho rozšíření a zdokonalení. Respondenti pozitivně hodnotí nové varianty ve všech oblastech, zejména pak snahy v oblasti bydlení, kde přibyly varianty II. a III. Velice pozitivně je hodnoceno navýšení počtu hodiny výuky ČJ dle nové koncepce. Velmi ceněn je dále projekt Integrace, jež napomáhá azylantům zejména při získání odpovídajícího zaměstnání.

Zaměstnanci IAS oceňují také lepší vybavení svých kanceláří a pracovních prostor.

Otázka č.23: Jak hodnotíte vývoj v integraci azylantů v ČR ze strany NNO za posledních 10 let?

Vyhodnocení:

Opět většina respondentů hodnotí vývoj v činnosti NNO velice pozitivně. Ceněna je zejména profesionalizace (viz Příloha č.3, tab. č.42). Dle respondentů v NNO dnes působí

špičkoví odborníci na danou problematiku a nastavují standardy sociálních služeb. Opět je zmíněna stále užší spolupráce a lepší komunikace státu a NNO, díky čemuž je možné poskytovat kvalitnější a širší paletu služeb. Respondenti se domnívají, že jak stát tak NNO se neustále učí, nabírají nové zkušenosti a poskytují kvalitnější servis azylantům. Zmíněna byla také lepší komunikace mezi jednotlivými NNO navzájem.

Otázka č.24: Jak hodnotíte současnou integrační politiku ČR? Klasifikujte od 1-5 (1 – velmi dobrá, 5 – nedostatečná) a odůvodněte. Co by se podle Vás mělo změnit a proč?

Vyhodnocení:

Většina respondentů hodnotí SIP, který je dnes prakticky jedinou státem prováděnou integrační politikou, chvalitebně, tedy známkou 2. Jeden respondent hodnotí SIP známkou 3. Jediný respondent považuje současnou integrační politiku ČR za špatnou (viz Příloha č.3, tab. č.43). Všichni respondenti se opět shodují, že velkým problémem jsou integrační byty. Jako největší bariéru zde spatřují neochotu měst a obcí, dávat azylantům byty a postrádají nástroj, jímž by se k tomuto daly města a obce přimět. „*Město se nedá státem přinutit, to sice nejde přikázat, ale bylo by to dobré.*“¹³ Situace na trhu s byty v ČR je komplikovaná i pro samotné české občany, natož pro azylanty, kteří mají často nereálná očekávání. Azylanté mají ve většině případů tendenci čekat na nabídku obecního bytu, jejich počet je ale omezený a čekání se protahuje na několik let. Jeden z respondentů vidí velký potenciál ve variantě II., jež však azylanty není příliš využívána. Zde spatřuje nevyužití rezervy v osvětě, považuje za nutnou cílenou kampaň a rozšíření podpory této možnosti.

Za další problémem respondenti označují zaměstnávání azylantů. Tato oblast je zatím spíše neúspěšná, azylantům se nedaří najít zaměstnání, často zůstávají závislí na sociálních dávkách a pomoci od státu či NNO. Někteří z respondentů považují za řešení omezení vyplácení sociálních dávek. Často zmiňována je také nutnost vést klienty k větší samostatnosti, nepřebírat za ně příliš velký díl odpovědnosti.

Kladně hodnoceno je zlepšení ve výuce jazyka, zaváděných 480 hodin výuky považují respondenti za výborný stav. Také oceňují velký posun v péči o děti bez doprovodu, zřízení centra Permon. Celkově se shodují, že v této oblasti učinila ČR velký pokrok a souhlasí s nastavením priorit SIPu. Dva respondenti považují za nutné zvýšit asistenci při hledání zaměstnání.

¹³ Zdroj: rozhovor č.33

Jediná respondentka hodnotí SIP zcela záporně. Domnívá se, že stát o azylanty nedbá. Nabídka bytů je dle jejího názoru mizivá. Jako nejslabší stránku označuje totální neznalost zákonodárců a úředníků v dané problematice.

Otázka č.25: Měly by být podle Vašeho názoru jasně vymezeny povinnosti státních institucí a NNO v oblasti integrace azylantů?

Vyhodnocení:

Všichni respondenti až na jednoho se vyslovují pro jasné vymezení povinností státních institucí a NNO. Všichni respondenti, kteří odpověděli kladně, považují za hlavní důvod tohoto vymezení zamezení překrývání pomoci a služeb poskytovaných NNO a státem. Suplování považují za zbytečné a často kontraproduktivní. Řešením je zde dle respondentů lepší komunikace mezi státem a NNO a zejména mezi jednotlivými NNO navzájem. Jediný respondent (respondent č. 4) je proti vymezení, jež by bylo v přímém rozporu se samotnou podstatou NNO. Jediný respondent (respondent č. 5) považuje překrývání služeb za pozitivní, azylant by podle něj měl možnost obrátit se na více organizací a institucí se svým problémem. Tato pestrost je podle něj přínosem pro klienta.

Otázka č.26: Jaká je podle Vás ideální role státu v procesu integrace azylantů?

Vyhodnocení:

Respondenti se shodují v tom, že stát musí být zodpovědný za nastavení pevných mantinelů, právního prostředí, být zodpovědný za určování pravidel, nařízení a musí zajišťovat hlavní body SIPu, tedy přidělování integračních bytů a zajištění výuky jazyka. Rozhodně by se dle respondentů neměl zbavovat odpovědnosti. Měl by podporovat činnost NNO. Zajistit servis pro klienty, podílet se na vytváření metodiky, podílet se na integraci.

Jeden z respondentů zdůrazňuje nezastupitelnou roli v informovanosti a vzdělávání majority v této oblasti. Stát musí vynakládat prostředky na osvětu o přínosu cizinců, na boj proti rasismu, xenofobii a diskriminaci.

Jeden z respondentů se domnívá, že jednotlivé integrační aktivity mohou vykonávat NO i stát, jen je potřeba vše jasně rozdělit, aby nedocházelo k překrývání. Naopak druhý respondent považuje překrývání za přínosné a domnívá se, že klient by měl mít možnost obrátit se na více institucí, jak vládních tak nevládních. Je však vědom nedostatku financí.

Jeden z respondentů se domnívá, že je nutné a přínosné postupně přenášet větší odpovědnost a více pravomocí ze státu na NNO. Tři respondenti považují NNO za doplněk státu, kdy stát poskytuje základní služby a NNO zajišťují tzv. „vyšší standard“.

Otázka č.27: Jaká je podle Vašeho názoru ideální role NNO v procesu integrace azylantů?

Vyhodnocení:

Respondenti shodně označují NO jako prodlouženou ruku státu, která zajišťuje služby a aktivity, na něž stát už nedosáhne. NO vidí především jako poskytovatele služeb. Jejich hlavním přínosem je při tom dle respondentů lidský rozměr. Stát by měl zabezpečovat základ a NNO tzv. „vyšší standard.“

Tři respondenti zdůrazňují nutnost vzájemné spolupráce a doplňování obou sektorů navzájem. „*Např. kdyby NO měly rozhodovat o udělení azylu, dají ho všem – to nejde! Proto tu zase musí být stát a nastavit hranice.*“¹⁴

Dva z respondentů považují za možné, aby vše zajišťovaly jak NNO, tak stát, přičemž je však nutné jasné vymezení, aby nedocházelo k překrývání pomoci.

Otázka č.28: Jak reagujete na činnost NNO činných v oblasti integrace azylantů?

Vyhodnocení:

Všechny instituce s NO v oblasti integrace azylantů spolupracují a jejich činnost v dané oblasti považují za přínosnou. Až na zástupce ÚP popisují všichni respondenti reakce kladně až velmi kladně, jejich roli hodnotí jako nezastupitelnou (viz Příloha č.3, tab. č.44). Zástupci ÚP NNO vytýkají neznalost zákonů a jejich nedodržování. Dle jejich mínění zástupci NS často kritizují státní úředníky pro jejich strnulost a vytýkají jim neochotu, ale mnohdy si nezjistí zákonné pozadí případu, kdežto státní úředník se může pohybovat jen v rámci svých kompetencí. Přesto dle svých slov s NO spolupracují, zejména ve výměně informací a předávání zkušeností (zejména informace ve směru od státní správy k NNO).

Další výtku, kterou zmínili dva respondenti směřují ke skutečnosti, že NNO často pomáhají víc, než je nutné, vykonávají příliš mnoho aktivit za klienty. Také dle respondentů NNO podporují nereálná očekávání a představy azylantů.

MPSV, MV a SUZ nevládní organizace pověřují vykonáváním různých integračních činností, jež také financují. Zaváděná a již činěná opatření s NO průběžně konzultují, považují je za svého partnera a spolupracují v rámci Meziresortní komise i jiných institucí.

¹⁴ Zdroj: rozhovor č.32

Otázka č.29: Co je podle Vás největším přínosem NNO oproti státním institucím v procesu integrace azylantů?

Vyhodnocení:

Sedm respondentů spatřuje největší přínos NO v rozšíření nabídky služeb, doplnění oblastí, jež stát sám není schopen či ochoten zabezpečovat (viz Příloha č.3, tab. č.45).

Šest respondentů považuje za největší výhodu NO oproti státu úzký kontakt s klienty. NO se pohybují přímo v terénu, jsou v osobním kontaktu s klienty, díky čemuž mají důvěru azylantů a jsou významným zdrojem informací, „lakmusovým papírkem dění“.

Čtyři respondenti označují za největší výhodu flexibilitu, která podle nich vyplývá z toho, že NO nejsou vázané státním rozpočtem a nemají zákonem vymezené kompetence tak přísně jako úředníci státní správy.

Dva respondenti oceňují nadšení NO a snahu dělat pro klienty maximum, nad rámec pracovní doby i povinností. To vyplývá z odlišné výchozí situace, dle respondentů mají NO větší prostor věnovat se případům do hloubky a zabývat se specifickými problémy.

Jeden respondent považuje za důležitý jiný pohled NO na problematiku, který zajišťuje prevenci jednostrannosti.

Otázka č.30: Jak hodnotíte činnost NS v oblasti integrace azylantů?

Vyhodnocení:

Tři respondenti hodnotí činnost NS jako významnou, rovněž tři respondenti jako spíše významnou a jeden respondent jako velmi významnou (viz Příloha č.3, tab. č.46).

Otázka č.31: Je potenciál NNO v integraci azylantů nevyužitý? Jestliže ano, v čem?

Vyhodnocení:

Respondenti nejčastěji spatřují nevyužitý potenciál v soupeřivosti a chybějící spolupráci mezi jednotlivými NNO navzájem, zejména v oblasti výměny informací, zkušeností a práce na společné metodice. Domnívají se, že by si NNO měly nastavit vlastní standardy a v rámci užší spolupráce je dodržovat. Sdílení know-how je podle respondentů nezbytnost a konkurenční boj považují za slepou uličku (viz Příloha č.3, tab. č.47).

Další nevyužitou oblastí NNO je dobrovolnictví, zejména v oblasti osobní asistence azylantům. Respondenti postrádají dostatek lidí na místní úrovni, kteří by se ujali azylanta v místě bydliště a pomohli mu s orientací a navázáním sociálních kontaktů. Kmenoví zaměstnanci NO fungují dobře, ale nedosáhnou už tak na místní úroveň, případně za

velkých finančních výdajů. Dále respondenti postrádají osobnější kontakt s azylanty. Domnívají se, že NNO bohužel často udržují s klienty vztah jen na pracovní úrovni.

Častou kritikou byla dále výtky, že NO přebírají za klienty příliš velkou odpovědnost a nevedou je k vlastní iniciativě, respondenti postrádají motivování k vlastnímu úsilí.

Otázka č.32 Jak nahlížíte na integrační politiku EU?

Vyhodnocení:

Celkově respondenti oceňují zájem EU o problematiku integrace azylantů. Jako velmi pozitivní a přínosný hodnotí příliv informací a zkušeností ze zemí, jež mají s integrací imigrantů mnohaleté zkušenosti (viz Příloha č.3, tab. č.48).

Tři respondenti odmítají snahy EU o sjednocování na tomto poli. Domnívají se, že každá země má svá specifika, zkušenosti a rozdílné možnosti. Nelze paušalizovat a rady „shora“, od někoho kdo není v našem prostředí zorientován, nelze úspěšně aplikovat.

Dva respondenti tvrdí, že žádná „evropská integrační politika“ neexistuje, nýbrž se zatím stále hledá a teprve pomalu utváří a je poměrně vágní. Současné integrační snahy evropských zemí považují spíše za asimilaci.

Jeden z respondentů vítá snahy stanovit stejná pravidla a povinnosti pro všechny.

Jeden respondent vítá posun řady členských států k o něco přísnější politice ve smyslu tlaku na azylanty, aby se učili jazyku hostitelských zemí, vzdělávali se v reáliích, a prokazovali respekt k základním hodnotám hostitelských společností. Naopak za chybu označuje amnestie nelegálních imigrantů, jež považuje za výzvu pro další příchozí.

Otázka č.33: Jaký konkrétní dopad členství ČR v EU pozorujete na poli integrace azylantů?

Vyhodnocení:

Šest respondentů po vstupu ČR do EU nezaznamenalo na poli integrace azylantů žádný konkrétní dopad (viz Příloha č.3, tab. č.49).

Čtyři respondenti pozorují dopad zejména v přílivu informací z členských zemí, příkladů dobré praxe a vliv na dění na poli integrace u nás. Oceňují politickou podporu z EU, evropská nařízení, která u nás zavedla mnohá přínosná opatření. Dva respondenti zmiňují intenzivnější spolupráci se členskými státy. Dva respondenti pozorují hlavní dopad v přístupu k evropským financím.

Jeden respondent spatřuje hlavní dopad ve změně struktury azylantské komunity. Do ČR se dle něj dostávají lidé, kteří skutečně chtějí k nám.

Otázka č.34: Jak vidíte budoucí vývoj integrace azylantů v ČR prostřednictvím NNO?

Vyhodnocení:

Naprostá většina respondentů vidí budoucí vývoj pro NNO velice pozitivně a očekává další posílení jejich role a delegaci dalších povinností ze státu. Dá se říci, že respondenti vesměs očekávají odstranění výše zmíněných výtek a rezerv, profesionalizaci, zlepšení spolupráce a komunikace mezi jednotlivými NO, rozšíření dobrovolnictví, větší regionální pokrytí a zlepšení finanční situace NO. Jeden z respondentů předpokládá, že NNO v budoucnu převezmou správu azylových zařízení (viz Příloha č.3, tab. č.50).

3.6. Rozhovory se zástupci NNO

Otázka č.1: Jak byste definoval pojem integrace?

Vyhodnocení:

Nejčastěji respondenti integraci definovali jako začlenění do nové společnosti a adaptaci na nové podmínky. Pro čtyři respondenty integrace představuje samostatnost v nové společnosti, schopnost postavit se na vlastní nohy (viz Příloha č.4, tab. č.51). Integrovaný azylant by měl znát strukturu hostitelské společnosti a mít minimum míst, která jej překvapí. Dokáže sám řešit své problémy, případně s pomocí krajaných organizací. Jeden respondent si pod integrací představuje vrůst do nové společnosti.

Všichni respondenti zdůrazňují dlouhodobost a komplexnost integračního procesu. Upozorňují na nutnost, aby integrace probíhala oboustranně, jak ze strany imigranta, tak ze strany přijímací společnosti, která musí příchozím integraci umožnit. Dle respondentů je nezbytné, aby imigrant respektoval hodnoty a kulturu majority, na druhé straně přijímací společnost musí nově příchozím umožnit zachování kulturní a náboženské identity. „Schopnost sžít se s majoritou ale přitom zůstat svým.“¹⁵

Otázka č.2: Jste pro/proti integraci? V jaké podobě by podle Vás měla probíhat?

Vyhodnocení:

Všichni respondenti z řad pracovníků NNO se vyslovili jednoznačně **pro** integraci, jakožto nezbytný proces, pro zachování vyváženého a dále životaschopného společenského systému v dané imigrační zemi. Mezi respondenty převládá názor, že azylanti jsou specifickou skupinou mezi imigranty. Jsou to lidé prchající před neúnosnými životními

¹⁵ Zdroj: rozhovor č.53

podmínkami a nejsou často na začlenění do nové společnosti připraveni a z individuálních důvodů ani adaptace schopni. Respondenti zdůrazňují povinnost ČR, jako země hlásící se k Ženevské konvenci, **vyjít azylantům vstříc a v rámci svých možností jim s integrací do společnosti pomoci**. To znamená zabezpečit základní životní potřeby azylantů, umožnit všem bezplatnou výuku českého jazyka s ohledem na kulturní specifika, poskytnout asistenci při hledání zaměstnání, bydlení a psychosociální pomoc. Respondenti dále uvádějí, že je třeba azylanty motivovat k tomu, aby byli vstřícnější vůči českému okolí a snažili se s ním spolupracovat, stejně jako je třeba osvěta mezi majoritní populací, boj proti xenofobii a rasismu a organizace akcí na podporu přijímání cizinců. Všichni respondenti shodně zavrhnou jakékoliv asimilační tendence. Pro úspěšnou integraci je nezbytná vůle azylanta, respekt k českým hodnotám, zákonům, zájem o českou společnost, její fungování a kulturu. Velký důraz respondenti kladou na individuální přístup a podporu kulturních specifíků imigrantů. Zkoumané NNO dle respondentů usilují o samostatnost imigrantů, snaží se svou činností azylanty podporovat k schopnosti postarat se sám o sebe a rozhodně nesouhlasí s přehnaným přebíráním zodpovědnosti za klienty.

Otázka č.3: Jaký je podle Vás kýžený výsledek integrace?

Vyhodnocení:

Většina respondentů považuje za ideální výsledek integrace **samostatného azylanta**, který stojí na vlastních nohou, chápe systém, na němž hostitelská společnost funguje a dokáže vést samostatný život, s nímž je spokojený, a nevyžaduje speciální pomoc, vyplývající z jeho statusu. Respondenti upozorňují, že nelze hovořit o bezproblémovém fungování, neboť i spousta Čechů samotných má problémy s mnohými oblastmi života. Podstatné je, aby se v přijímající společnosti azylant kulturně a sociálně orientoval, ovládal jazyk, měl byt a byl schopen sám si hledat zaměstnání (viz Příloha č.4, tab. č.52).

Úspěšně integrovaný jedinec dle respondentů přijímá principy místního systému hodnot a pravidel a na druhé straně je akceptován přijímací komunitou jako originální individuum, které si uchovává svá specifika, tedy **oboustranná integrace**.

Jeden respondent se domnívá, že udělením občanství, jež bývá považováno za metu integrace, tento proces ve skutečnosti nekončí, ale trvá i několik generací. První generace imigrantů zůstane dle respondenta navždy v nové zemi cizinci, s domovem v zemi původu.

Otázka č.4: Jaké konkrétní integrační aktivity provádí Vaše organizace?

Vyhodnocení:

Těžiště činnosti zkoumaných organizací spočívá většinou v sociálně-právním poradenství. **Právní poradenství** představuje zejména kvalifikovanou pomoc s orientací v právním systému ČR, asistenci při řešení každodenních problémů spojených s integračním procesem v jednotlivých oblastech života azylanta.

V rámci **sociálního poradenství** pomáhají NNO klientům s orientací v novém prostředí a s řešením nejrůznějších sociálních problémů od ubytování, přes zaměstnání, zdravotní a sociální pojištění, vzdělávání, sjednocování rodin, občanskoprávní záležitosti, udělení státního občanství, zprostředkování kontaktu s MV a dalšími institucemi, osobní asistenci při jednání na úřadech, po pomoc při ověřování a nostrifikaci dokladů a diplomů.

Sociálně-právní poradenství představuje prioritu u CHČR, CIC, PPI a SOZE. Prioritou číslo 2 u SOZE, výhradního poskytovatele výuky Čj v rámci SIPu, je výuka českého jazyka. Ostatní organizace neoznačují žádnou z jednotlivých integračních činností jako přednostní, vždy záleží na konkrétní situaci a klientovi, jakou pomoc zrovna potřebuje (viz Příloha č.4, tab. č.53). Jednotlivé projekty organizací reagují na různé oblasti integrace a překážky, s nimiž se azylanti potýkají. Záleží na kapacitě a schopnostech dané NO. Respondenti se shodují, že priority určují především sami klienti, podle toho, co potřebují.

Svou činností v multikulturních a integračních centrech usilují NNO o **obohacení české společnosti o jinou životní filosofii, nové priority a hodnoty**. Organizace se snaží zprostředkovávat vzájemné poznávání a obohacování příslušníků většinové a menšinové společnosti. V multikulturních centrech NO fungují knihovny, internetové kavárny, nejrůznější kroužky, přednášky, výstavy, besedy, kulturní večery a další akce zaměřené na seznámení s odlišnými kulturami. Organizace poskytují prostor a zázemí národnostním menšinám pro oslavy národních a náboženských svátků i pro činnost vlastních národních klubů. V rámci této činnosti se NNO snaží přispívat jak k **rozvoji národní identity jednotlivých skupin uprchlíků**, tak k **prevenci rasismu, xenofobie a intolerance**.

Organizace poskytují azylantům také **materiální pomoc**. Jedná se zejména o pomoc s vybavením integračních bytů, poskytování finančních příspěvků na studium a vzdělávání, rekvalifikační a kvalifikační kurzy, dále provoz šatníků a jiné formy materiální pomoci.

Psychologická pomoc laická i profesionální, či její zprostředkování tvoří nedílnou součást činnosti téměř všech angažovaných organizací. NNO se azylantům snaží pomoci se zvládnutím psychických problémů, které s sebou přináší odchod z vlastní země, prožitá traumata i adaptační problémy, související s pobytem v azylových zařízeních s mnoha

lidmi jiných národností, kultur a zvyků, neurotické potíže úzkostné a depresivní povahy, které často dlouhou azylovou proceduru provází, mezilidské konflikty a další problémy.

Za účelem **osvětlení problémů migrace** vydávají NNO nejrůznější publikace, odborné studie, pořádají semináře a besedy jak pro laickou tak pro odbornou veřejnost. V rámci **vzdělávání a šíření informací v oblasti integrace cizinců** odborníci z NO přednášejí na základních, středních i vysokých školách, seznamují posluchače se svými praktickými zkušenostmi a dovednostmi. Vysokoškolští studenti mají možnost vykonat v organizacích odbornou praxi. SOZE za tímto účelem provozuje „uprchlické kliniky“, zaměřené na uprchlické právo, sociální a psychologickou problematiku, na kterých mají vysokoškolští studenti možnost získat rozšířenou specializaci, jak prostřednictvím teoretických znalostí, tak praktických dovedností.

Nezanedbatelnou roli plní NNO v **integraci azylantů do lokální společnosti**. Žadatelé o azyl a následně azylanti mění na území ČR několikrát místo pobytu, což značně znesnadňuje jejich integraci do lokálních struktur. Také umístění integračních středisek, obvykle mimo obce či v malých venkovských sídlech, je z tohoto hlediska problematické a neumožňuje častější kontakty azylantů s majoritní populací. Absenci lokálních sítí doplňuje činnost NNO, jejichž pracovníci provázejí azylanta celým procesem od získání azylu až po jeho osamostatnění. NO vytvářejí příležitosti pro setkávání azylantů s členy místní společnosti, například organizováním sportovních a kulturních akcí a pomocí nejrůznějších interkulturních projektů. Velmi funkční je v této oblasti činnost církevních institucí, které mají fungující síť na území celé republiky, v podobě diakonií a oblastních charit.

Při své činnosti NNO **spolupracují se státní správou i se samosprávou**, jejich zástupci jsou členy nejrůznějších výborů a komisí na národní, krajské a místní úrovni.

Otázka č.5: Jak jste v provádění výše uvedených činností úspěšní/proč se Vám nedaří?

Vyhodnocení:

Většina respondentů považuje za nemožné shrnout hodnocení jednotlivých činností, domnívá se, že nelze paušalizovat a vždy záleží na konkrétním případě. Často se na pomoci azylantům podílí více organizací a institucí, pomoc je často během na dlouhou trať, mnohdy je nemožné výsledky své činnosti dohlédnout.

OPU jako nejproblematictější oblasti své činnosti spatřuje již zmiňované zajištění vlastního **bydlení azylantů, kvalitní výuku jazyka**, vztaženou k zemi původu a věku. To souvisí s **nedostatkem financí a nízkým počtem učebních hodin**. Třetí oblastí, kterou respondenti z řad OPU označují za velmi komplikovanou je pomoc při hledání

zaměstnání v oboru azylanta. Náročnost zvládnutí českého jazyka, častá absence dokladů a v neposlední řadě postavení cizinců v naší společnosti představují náročné bariéry, které se pracovníci organizace snaží azylantům pomoci zdat.

AUČR má mezi ostatními organizacemi poněkud odlišné postavení, jako jediná je organizací cizích státních příslušníků, kteří sami prošli nebo se nacházejí v procesu integrace. Působí teprve od roku 2005 a dle svých členů se zatím teprve rozjíždí. Jako málo úspěšnou oblast činnosti označují respondenti z řad jejích členů **získávání financí z EU**, pramenící z **nezkušenosti** a náročné **administrativy** spojené s podáváním žádostí.

DČCE označuje jako svou jednoznačně silnou stránku **materiální podporu**. Respondentka zastupující tuto organizaci uvádí, že sbírky jsou maximálně úspěšné. Slabší oblastí je získávání **dobrovolníků** pro asistenci a práci s konkrétními rodinami.

SOZE za svou jednoznačně úspěšnou činnost považuje **výuku jazyka**.

Otázka č.6: Jaké jsou hlavní problémy Vaší organizace a co by se mělo změnit, ať už ve Vašem okolí či systému, aby jste byli v provádění uvedených činností úspěšnější?

Vyhodnocení:

Hlavní problém, na který si stěžuje většina respondentů, je **nedostatek financí**. Financování NNO není kontinuální, organizace se potýkají s permanentní nejistotou, ohledně budoucích let. Z nedostatku financí pramení další problémy, mezi nimi chybějící pracovní síla, nedostatek prostředků na poskytování kvalitních rekvalifikačních kurzů, jazykové výuky a školení pracovníků. Respondenti kritizovali také systém financování od státu, zejména velmi dlouhé čekací lhůty na vyplacení již přislíbených dotací. Finanční situace mnohých NNO se výrazně zlepšila se vstupem ČR do EU, z jejichž fondů pochází velká část současných příjmů organizací. Zejména finance určené na sociální začleňování z Evropského sociálního fondu. Mnohdy jsou to však vyšší částky, než jsou mnohé NNO schopny pojmout, v některých případech jsou organizace nuceny vypůjčit si peníze na spolufinancování. Jedná se o obrovské fondy, česká ministerstva mají ovšem roční financování a nejsou schopna garantovat peníze na tři roky. Některé z organizací se stále potýkají s administrativní náročností spojenou s evropským dotačním procesem.

Fenomén azylu je v ČR stále poměrně nový a systém dosud není dostatečně připraven, což se odráží na stavu **legislativy a integrační politiky**. Tyto nedokonalosti se týkají všech složek života azylantů. Současný systém dle respondentů podporuje pasivitu azylanta. Situace se však postupně lepší a hledají se uspokojivější a efektivnější cesty.

V odpovědích opět zazněla **chybějící motivace azylantů** a jejich pasivita. Někteří z respondentů se přiklánějí ke zpřísnění podmínek po vzoru francouzské imigrační politiky tak, aby klienti byli povinni aktivně pracovat na své integraci. Při současném nastavení není možné nikoho nutit, lze jen nabízet. Stát, který nese finanční zodpovědnost a brání finanční jistoty, odmítá jít cestou podpory přímo do rukou azylantů.

Pod palbou kritiky se opakovaně ocitá **SIP v oblasti bydlení**, nedostatek integračních bytů a systém jejich přidělování. Varianta II. je dle respondentů příliš komplikovaná. Finanční příspěvek na nájemné musí jít přes kraj a obec, nikoli přímo do rukou azylanta. V celém procesu je hodně stupňů kontroly, což jej limituje. Chybí páka, jež by obce a kraje přiměla k účasti a kvůli jejich nezájmu projekt selhává. NNO se snaží hledat řešení, vypracovávají a vznášejí návrhy v Meziresortní komisi. Jako jednu z možností respondenti vidí přenesení zodpovědnosti za realizaci SIPu v oblasti bydlení ze státu částečně na jiné instituce a zapojení ziskového sektoru, realitních kanceláří a majitelů nemovitostí.

Palčivým problémem je vysoká **nezaměstnanost mezi azylanty**. Její příčiny respondenti spatřují jednak v dlouhé čekací době v azylových zařízeních a ztrátě motivace, kterou podporuje navíc současné nastavení SIPu. Další příčinou je jazyková bariéra azylantů, potíže s uznáním kvalifikace, diskriminace ze strany majority, stejně jako neochota českých zaměstnavatelů zaměstnat azylanta a přebujelý zvyk využívat černou práci cizinců. Skutečnost, že azylanti často žijí dlouhodobě v chudobě je nutí vyhledávat spíše ilegální či pololegální paralelní struktury než zákonné a transparentní cesty, což oslabuje jejich vůli po integraci. Respondenti kritizují nízkou aktivitu státu v této oblasti.

Jako významný problém byla zmíněna **neznalost svých práv a povinností** mezi azylanty, **administrativní překážky, přístup úřadů, uzavřenost imigrantů, problém se získáním důvěry klientů a nezájem veřejnosti** (viz Příloha č.4, tab. č.54).

Otázka č.7: Jaký je vliv Vaší organizace? Jak moc integrujete?

Vyhodnocení:

Za velmi vlivnou organizaci se považují dle respondentů PPI, OPU a SOZE. Většina respondentů však nebyla schopna posoudit míru svého vlivu, ale odpověděla, že se o integraci snaží jak jen je to v rámci sil dané organizace možné (viz Příloha č.4, tab. č.55).

Respondentka z řad CHČR uvedla, že činnost Charity v oblasti uprchlictví a migrace není vyloženě integračně zaměřena a CHČR integruje pouze do té míry, do jaké o to azylant stojí. Snaží se především respektovat individuální potřeby každého klienta. Respondentka se domnívá, že ne každý klient o integraci stojí a je jí schopen.

Respondenti zastupující o.s. MOST považují svou organizaci za první kapku v integrační činnosti ve východních Čechách s pozvolným nárůstem svého vlivu. Stejně tak svou činnost, jakožto postupně se rozvíjející, hodnotí respondenti z AUČR.

Otázka č.8: Jak reaguje na Vaši činnost cílová skupina?

Vyhodnocení:

Všichni respondenti uvádějí pozitivní reakce cílové skupiny. Klienti využívají poskytované služby, poptávka přesahuje nabídku. Konflikty ani negativní reakce NO nezaznamenávají, případně výjimečně, kdy navíc pramení z nereálných očekávání klientů.

Otázka č.9: Jaké aktivity na poli integrace azylantů v ČR chybí / co je třeba změnit, a to jak v činnosti NNO, tak v činnosti státních institucí?

Vyhodnocení:

Celkové hodnocení respondentů vyznělo jednoznačně **ve prospěch NNO**. Škálu jimi poskytovaných služeb považuje většina respondentů za dostačující, spíše by se dle nich mělo postupně pracovat na jejich stálém zdokonalování (viz Příloha č.4, tab. č.56).

Tři respondenti postrádají **pokrytí NO mimo velká města**. Činnost v Praze a Brně je výborná a pestrá, ale v ostatních regionech, v menších městech a na vesnicích se azylanti nemají na koho obrátit. Zde by měli dle respondentů NO usilovat o širší využití dobrovolnictví, snažit se zapojit do činnosti více kategorií lidí, nejen studenty a seniory, ale i dobrovolníky v produktivním věku. Dobrovolníci by měli prostřednictvím asistence pomoci azylantům s orientací ve společnosti a s navázáním kontaktu s majoritní populací.

Jeden respondent upozorňuje na **chybějící standardy kvality sociálních služeb** v této oblasti. Vzájemně spolupracující organizace často nemají nejmenší představy o pravidlech a metodách sociální práce v ostatních organizacích. Zavedena by měla být i jistá pravidla vzájemné komunikace mezi jednotlivými NNO.

V činnosti státu naproti tomu respondenti postrádají celou řadu aktivit. V odpovědích se odráží hlavní problémy na poli integrace azylantů, tedy **bytová problematika a přístup na trh práce**. Respondenti postrádají snahu státu o řešení bytové problematiky jiným způsobem, než je v současnosti nastaven a který se ukazuje jako nevyhovující. Stát by se měl dle respondentů zabývat také vybavením integračních bytů.

V oblasti podpory zaměstnávání dle respondentů stát vykazuje nulovou aktivitu, chybí specifický přístup k azylantům jako žadatelům o zaměstnání. Zaměstnanci na úřadech práce nejsou připraveni či ochotni poskytnou azylantům odpovídající pomoc.

Realizace individuálních akčních plánů vážne. Stát by se měl ve vlastním zájmu zasadit o podporu zaměstnanosti azylantů, zvážit poskytování dotací zaměstnavatelům jako u zdravotně postižených. Podnikatelské prostředí a daňové zatížení by mělo být nastaveno tak, aby bylo výhodné azylanty zaměstnat. Chybí kvalitní a pro azylanty dostupné rekvalifikační kurzy, stát by měl azylantům finančně pomoci s odbornou rekvalifikací v daném oboru azylanta.

Další výtky se týkaly **legislativy**. Současná právní úprava problematiky je dle respondentů vágní, úředníci jsou často sami bezradní a neví jak postupovat. Chybí povědomí státních úředníků přicházejících do kontaktu s azylanty o problematice. Všichni tyto lidé by měli být proškoleni a mít povědomí o určitých specifikách, vyplývajících z postavení azylanta. Jejich neznalost zbytečně zapříčiňuje zmatky a nedorozumění.

Zmíněn byl opět důraz na individuální přístup, chybějící osvěta veřejnosti, více pozornosti dětem azylantů a kulturní integrace. Neřešený zůstává problém vyplácení starobních a invalidních důchodů azylantům. V neposlední řadě respondenti postrádají vyšší kvalitu kurzů a více hodin výuky českého jazyka (viz Příloha č.4, tab. č.57).

Přes tyto výtky ČR dle respondentů patří v oblasti integrace azylantů mezi postkomunistickými státy EU k nejlepším a nejaktivnějším.

Otázka č.10: Jak hodnotíte vývoj v integraci azylantů v ČR ze strany státu za posledních 10 let?

Vyhodnocení:

Stát za posledních deset let ušel dle respondentů na poli integrace velký kus cesty. Naprostá většina hodnotila tento vývoj **pozitivně** (viz Příloha č.4, tab. č.58). Za nejvýznamnější změnu respondenti označili **vznik a vývoj SIPu**, jeho zdokonalování a rozšiřování, zejména nové varianty v oblasti bydlení a postupné navyšování počtu hodin výuky ČJ. Respondenti dále oceňovali postupné získávání zkušeností, vývoj legislativy, přístup k azylantům a vznik Meziresortní komise. Za velmi podstatný respondenti označovali vývoj ve vztahu státu a NO, kdy stát začal NO brát jako uznávaného partnera.

Pouze dva respondenti nepozorují žádné markantní změny na tomto poli. Přestože udělených azylů není mnoho, stát těmto lidem neposkytuje dostatečnou péči. Tito respondenti kritizovali zejména bytovou otázku, nedostatek integračních bytů a jejich přidělování v integračně nevyhovujících lokalitách.

Otázka č.11: Jak hodnotíte vývoj integrace ze strany NNO za posledních 10 let?

Vyhodnocení:

Naprostá většina respondentů vidí vývoj činnosti NNO na poli integrace azylantů **velice pozitivně**. Během posledních deseti let se v ČR etabloval dostatečný počet organizací zabývajících se touto problematikou. Respondenti poukazují na postupné rozšiřování nabídky služeb a jejich zkvalitňování, profesionalizaci zaměstnanců NNO pracujících s azylanty a získávání nových zkušeností (viz Příloha č.4, tab. č.59). Jako velký úspěch hodnotí respondenti vývoj vztahu státu a NNO, které se prosadily a staly váženým partnerem, stejně jako vývoj ve vztahu jednotlivých NNO navzájem, kde došlo k velkým změnám na poli komunikace a spolupráce. Výrazně se také zlepšila finanční situace organizací, zejména díky evropským financím.

Otázka č.12: Jak hodnotíte současnou integrační politiku státu?

Vyhodnocení:

Všichni respondenti, kteří oznámkovali činnost státu, vybrali známku **3 – dobrý** (viz Příloha č.4, tab. č.60). Oceňují snahu státu řešit problém, aktivitu a jeho postupné pokroky v této oblasti, ale podotýkají, že stále zbývá mnoho problémů a nedostatků. Mezi hlavní problémy patří nedostatek a nevybavenost integračních bytů, systém jejich přidělování, jež podporuje pasivní přístup azylantů. Respondenti kritizovali činnost MV, které dle jejich názoru nevytváří integrační politiku, ale dělá realitní kancelář, když jeho zaměstnanci, kteří by se měli věnovat tvorbě politiky, objíždí integrační byty a zkoumají jejich kvalitu.

Druhým hlavním problémem, který v této otázce respondenti zmiňovali je výuka českého jazyka, respondenti postrádají vyšší počet hodin výuky, individuální přístup a kvalitu výuky, dle některých z nich, by výuka jazyka měla být pro příchozí povinná.

Opět byly zmíněny nedostatky na poli zaměstnanosti azylantů. Jeden respondent spatřuje přetrvávající nedostatky v legislativě. Jedna respondentka postrádá standardy práce pro tuto oblast. Kritizována byla dále činnost Meziresortní komise a subkomise, hlavní aktivita dle respondentů leží na NO, politika státu je hodnocena jako málo flexibilní a kreativní, MV dle respondentů nemění vykonavatelský přístup. Respondenti postrádají aktivity v oblasti integrace majority, nedostatečnou osvětu o problematice mezi veřejností. Větší důraz by měl být kladen na asistenci azylantům a pomoc s orientací ve společnosti.

Otázka č.13: Spolupracujete v oblasti integrace azylantů se státní správou / samosprávou?

Vyhodnocení:

Všichni respondenti uvádějí, že jejich organizace spolupracuje se státní správou i se samosprávami (viz Příloha č.4, tab. č.61). Spolupráce se státní správou se odehrává zejména v rámci realizace SIPu a jednotlivých projektů, finančních dotací a v rámci Meziresortní komise a subkomise. Organizace spolupracují s MV – OAMP, SUZ, MPSV, ÚP, MŠMT a MK. Ve spolupráci s těmito institucemi se organizace podílejí na tvorbě legislativy, integrační politiky, realizují projekty právního a sociálního poradenství, volnočasové aktivity v azylových zařízeních, kurzy českého jazyka, PC, historického minima, kurzy pracovní integrace. Dále za podpory státní správy organizace publikují odborné manuály, příručky, studie a články. Ve spolupráci se SUZ se organizace podílejí na realizaci individuálních integračních programů. Ve spolupráci s MK jsou realizovány kulturní a náboženské projekty. SOZE ve spolupráci s MŠMT poskytuje kurzy ČJ, podílí se na vypracování pilotní metodiky úvodních kurzů pro azylanty a školení lektorů.

Na úrovni samospráv NNO spolupracují s městy a obcemi, v nichž bydlí jejich klienti, zejména v oblasti integračních bytů. Organizace jsou členy koordinačních skupin, integračních a imigračních komisí při magistrátech, vytvářejí pracovní skupiny na místních úrovních a jsou poradními orgány poskytovatelů sociálních služeb při magistrátech. Magistráty poskytují azylantům kontakty na NNO, a přidělují organizacím dotace na jejich projekty a činnosti. Většina respondentů hodnotila jako úspěšnější spolupráci s místní samosprávou než se státem. Kraje označovali respondenti za vstřícnější než ministerstva.

Otázka č.14: Měly by být podle Vašeho názoru jasně vymezeny povinnosti státních institucí a NNO v oblasti integrace azylantů?

Vyhodnocení:

Naprostá většina respondentů se vyslovuje **pro**, aby povinnosti státních institucí a NNO v oblasti integrace azylantů byly jasně vymezeny, a to za účelem průhlednosti. Tito respondenti se domnívají, že by pevný řád zabránil vzniku celé řady nejasností a zmatků, zejména na regionální úrovni. NNO nejsou často příliš nadšené aktivitami státních institucí a naopak samy NNO mnohdy postrádají sebereflexi své práce, která také není vždy kvalifikovaná, což škodí kvalitě jejich image. V celkové činnosti NNO pracujících na poli integrace azylantů není dle respondentů jednotící systém, což vede k chaosu. Domnívají se, že postupy by měly být sjednoceny, obdobně jako například u občanských poraden.

Rozhodně by měly být zavedeny standardy, aby činnost organizací měla jistý řád, nebyla odkázána na to, co si jednotlivé organizace právě usmyslí dělat.

Pouze dva z respondentů (respondent č.8 a č.9) se vyslovili proti vymezování povinností, a jsou pro zachování volnosti.

Otázka č.15: Jaká je podle Vašeho názoru ideální role státu a ideální role NNO v procesu integrace azylantů?

Vyhodnocení:

Respondenti z řad NO mají jasnou představu o rozdělení rolí státu a NO. Stát nese zodpovědnost za tvorbu politiky, zatímco NO jako její realizátoři poskytují kvalitní servis klientům. V ideálním případě by měl podle respondentů stát ve spolupráci s NO, akademickými a dalšími institucemi definovat cíle integrační politiky, opatření pro jejich naplňování a vytvářet tomu odpovídající pravidla a kontrolní mechanismy. Role NO spočívá podle respondentů v implementaci, konzultování a návrzích nových opatření na základě jejich praxe. NO by měly podle respondentů lobovat za svou cílovou skupinu, podporovat hlas azylanta, vyzvednout jej na otevřené diskusi, snažit se o advokacii. Důležité přitom je, neprezentovat azylanty jako chudáky odkázané na pomoc ostatních, ale podporovat jejich vlastní aktivitu a iniciativu, poskytnout jim prostor pro vyjádření a seberealizaci. Rozhodně by NO neměly být centralizované a jednotlivě pokrývat veškeré spektrum aktivit, ale fungovat jako specializované, více či méně regionálně fungující organizace vytvářející síť. Tím si uchovají svou zásadní výhodu oproti státu, tedy flexibilitu, blízkost k životu svých klientů a hlubokou znalost sociálního prostředí.

Otázka č.16: Jak reaguje na Vaši činnost státní správa/samospráva?

Vyhodnocení:

Všechny instituce zastoupené respondenty se setkávají s příznivými reakcemi státní správy a samosprávy. Respondenti uvedli, že se situace během let velice zlepšila, od počátečních negativních reakcí až ke spolupráci a partnerství. Všichni respondenti však dodávají, že tento stav je zásluhou samotných NO a jejich aktivity a úsilí. NO vyzývají stát ke spolupráci, vznášejí návrhy, kontaktují a objíždí kraje, představují se a informují o své činnosti. Mnohdy veškerá aktivita spočívá podle respondentů na NNO, stát reaguje pozitivně, ale často bez finanční podpory a vlastní aktivity. Stát schvaluje a financuje NNO projekty, spolupracuje s nimi v rámci SIPu. Někteří z respondentů uvádějí, že dnes již sám stát vyzývá NNO ke spolupráci. Obecně lepší vztahy respondenti mají se samosprávami a

místními samosprávami, které označují jako vstřícnější, i když dodávají, že také záleží, o která města a úředníky se jedná.

Otázka č.17: Co je podle Vás největším přínosem / výhodou NNO oproti státu ?

Vyhodnocení:

Respondenti shodně uvádějí jako hlavní výhody NNO **znalost terénu, osobní a častý kontakt s klienty**, díky čemuž mají oproti státní úředníkům také důvěru klientů a zpětnou vazbu. Dále je to entusiasmus, ochota a vůbec možnost jít za hranice pracovních povinností, humánní a individuální přístup, dobrovolnictví, široká paleta služeb, flexibilita a schopnost pružně reagovat na aktuální potřeby azylantů.

Otázka č.18: Jak reaguje na Vaši činnost veřejnost?

Vyhodnocení:

Vyjma jediné organizace uvedli respondenti **pozitivní** reakce veřejnosti na svou činnost, zejména účast na besedách, výstavách, kulturních večerech a zájem o pořádané akce. Veřejnost přispívá finančními i materiálními dary, dva respondenti uvedli zájem veřejnosti o dobrovolnickou práci, jedna organizace uvedla zájem veřejnosti o členství v klubu příznivců (viz Příloha č.4, tab. č.62).

Jediná organizace hovoří o nulovém zájmu veřejnosti, přes snahu a zájem organizace se představitelům nedaří blíže veřejnost vtáhnout do tématu integrace azylantů a cizinců. Nejedná se však rozhodně o negativní ohlasy, spíš jde o pasivní toleranci.

Otázka č.19: Jak hodnotíte činnost neziskového sektoru v oblasti integrace azylantů?

Vyhodnocení:

Naprostá většina respondentů hodnotí činnost NNO v integraci azylantů jako „**velmi významnou**“, dva respondenti jako „**významnou**“ (viz Příloha č.4, tab. č.63). NNO dle respondentů mají v integraci azylantů nezastupitelnou roli, zejména pro svou blízkost životu klientů a hluboké znalosti jejich sociálního prostředí, kvalitu a šíři palety služeb, jež poskytují. Azylant není odkázán jen na pomoc státu, má vždy na koho se dále obrátit. NNO přinášejí státu nové podněty, možnosti, dohlížejí na dodržování práv azylantů a kontrolují postupy státních orgánů. Jejich činnost je záslužná a nepostradatelná.

Otázka č.20: Je potenciál NNO v integraci azylantů nevyužitý? Jestliže ano, v čem?

Vyhodnocení:

Respondenti hodnotí činnost NO velice kladně, nicméně podotýkají, že existují stále oblasti, jež je třeba zlepšovat a dále rozvíjet (viz Příloha č.4, tab. č.64). Hlavní oblastí, kde mají NNO podle respondentů co napravovat, je **spolupráce mezi jednotlivými NNO**. Respondenti přiznávají, že mezi organizacemi místo toho dosud panuje boj o zdroje i klienty. V zájmu klientů je ovšem zapotřebí navázat komunikaci a spolupráci, zavést a dodržovat jednotné standardy práce. Je možné, že k této cestě napomůže financování projektů z EU, které nutí organizace ke spolupráci a spojování, aby byly schopné dosáhnout na evropské projekty.

Další oblastí, v níž spatřují respondenti nevyužitý potenciál, je **dobrovolnictví**. NO by měly zapojovat do své činnosti více dobrovolníků, kteří by fungovali v regionech a poskytovali klientům potřebnou asistenci. Azylantů je v ČR příliš málo a jsou rozptýlení po celém území, není tedy možné, aby každý z nich měl ve svém blízkém okolí specializovanou NO. Zde by měl být využit právě potenciál dobrovolníků, kteří by se azylanta ujali a ve spolupráci s NO mu pomohli s integrací do společnosti. Každý nově přichozí potřebuje navázat sociální kontakty a mít se na koho obrátit v případě potřeby. V současné době jsou v ČR místa, kde azylanti tuto možnost nemají (například Vysočina).

Respondenti se shodují na skutečnosti, že NNO znají lépe než úředníci v kancelářích realitu a proto musí přinášet aktuální problémy, příklady dobré praxe a více se podílet na **vytváření politiky**. Aby mohly být tyto plány realizovány, je však zapotřebí nastavení systému a ochota ke spolupráci ze strany státní správy.

Jeden z respondentů postrádá **napojení NNO na další instituce**, které nejsou primárně zaměřeny na azylanty, zejména vzdělávací a ziskové, a řešení problémů azylantů ve spolupráci s nimi. Například v oblasti bydlení je třeba navázat spolupráci s realitními kanceláři a majiteli bytů, tato spolupráce dnes však zatím běžněji nefunguje.

Respondenti se dále domnívají, že by se NNO měly více angažovat v asistenci azylantům, více pozornosti věnovat dětem azylantů, integraci ze strany majority a kulturní integraci azylantů, seznamovat je s českou historií, reáliemi a kulturou.

Pouze podle jediného respondenta za současného nastavení nelze dělat více a potenciál NNO je v daných podmínkách plně využit (respondent č.1).

Otázka č.21: Poskytujete integrační služby zdarma / za úplatu?

Vyhodnocení:

Všechny organizace zastoupené respondenty poskytují své služby klientům **zdarma**.

Otázka č.22: Jak nahlížíte na integrační politiku EU?

Vyhodnocení:

Evropská migrační a integrační politika je ovlivněna vývojem posledního desetiletí, reaguje na chyby a stav, k němuž v této oblasti v jednotlivých členských zemích došlo. Počty udělovaných azylů klesají ve všech evropských zemích a migrační i integrační politika se postupně stávají stále více restriktivní. Bohužel v zájmu bezpečnosti a stability imigračních zemí jsou pravidla zpřísnována rovněž pro skutečně potřebné. Respondenti tuto situaci považují za nevyhnutelný důsledek nastalé situace, ovšem odmítají, aby počet udělovaných azylů byl určován kvótami, nikoli potřebou konkrétních žadatelů. Naopak mnozí se vyslovují pro zavedení povinných integračních kurzů a zejména kurzů českého jazyka pro uznané azylanty. Přijetí základních hodnot a demokratických principů hostitelské společnosti příchozími je dle respondentů nezbytné.

Skutečnost, že se téma řeší na evropské úrovni však pro azylanty neznamena jen zpřísnování podmínek a zavádění překážek vstupu do jednotlivých zemí, ale také pozitiva, ve smyslu dohledu na dodržování lidských práv, rozšiřování nabídky služeb a nové projekty podporované evropskými fondy.

Integrační politiku EU považuje většina respondentů za **přínosnou**, na snahy Evropské komise o hlubší sjednocení se však dívají skepticky (viz Příloha č.4, tab. č.65). Dopad dokumentů EU do praxe je v migrační a integrační politice dle respondentů mizivý, domnívají se, že hospodářské a kulturní podmínky členských zemí a tedy i jejich možnosti jsou velmi rozdílné. Respondenti uvádějí pozitivní i negativní příklady z jednotlivých členských zemí a jejich přínosy i úskalí. Odmítají cestu vystavování státních integračních bytů, které jsou azylantům průběžně přidělovány například ve Francii, neboť ve svém důsledku vede ke vzniku ghett. Naopak úspěšné příklady integrace z Holandska či Belgie u nás aplikovat nelze, neboť je k jejich realizaci zapotřebí obrovské aktivity místních samospráv, což je u nás neuskutečnitelný model.

Jisté sjednocení v rámci EU je dle respondentů nutné, vítají zejména pozitivní dopad na českou legislativu a příliv financí, informací a know-how ze zemí, jež mají s azylanty a integrací dlouholeté zkušenosti a již zavedené a propracované systémy, možnosti lobování a advokacie. Nicméně každá země si uchová svá specifika, které je nutné zohlednit.

Otázka č.23: Jaký konkrétní dopad členství ČR v EU pozorujete na poli integrace azylantů?

Vyhodnocení:

Respondenti zmiňují veskrze **pozitivní dopady** členství ČR v EU na poli integrace azylantů (viz Příloha č.4, tab. č.66). Nejčastěji byl zmíněn **příliv financí** a možnost žádat o evropské granty, což přináší organizacím větší možnosti. Dále respondenti uváděli pozitivní dopad na českou **legislativu**, kdy dochází k transpozici evropských předpisů do českého práva, implementaci řady ustanovení komunitárního práva a novel zákonů. S tím souvisí také nutnost sledovat evropskou politiku a legislativu. Významná je dle respondentů možnost **spolupráce na evropských projektech** a **partnerství s evropskými organizacemi**, možnosti **lobování na evropské úrovni**, **předávání informací mezi členskými zeměmi** a **možnost ovlivnit evropskou politiku**.

Otázka č.24: Jak vidíte budoucí vývoj integrace azylantů v ČR prostřednictvím NNO?

Vyhodnocení:

Většina respondentů hledí do budoucnosti **optimisticky**. Domnívají se, že NNO zabývající se integrací azylantů budou dále **posilovat svou roli, poroste jejich profesionalizace, nabídka služeb se rozšíří a dále bude stoupat jejich kvalita**. Dnes nastavené procesy budou pokračovat. Současný vývoj spěje k pevně nastavenému a precizně vypracovanému systému (viz Příloha č.4, tab. č.67).

Na druhé straně je zde trend poklesu počtu udělovaných azylantů a tedy úbytek klientů, v důsledku čehož respondenti očekávají růst rivality mezi jednotlivými organizacemi, boj o zdroje i klienty. Mnohé organizace se budou přeorientovávat na klienty neazylanty, imigranty, jejichž příliv bude naopak stoupat, a také se více začnou zabývat nelegální migrací, které se doposud příliš nevěnují.

Respondenti očekávají do budoucna delegaci dalších kompetencí a povinností ze státu na NNO, někteří z nich předpokládají užší propojení státu s NNO. To organizacím na jednu stranu přinese peníze, na druhou stranu se stanou součástí systému, což by mohlo ohrozit jejich podstatu. Zde je otázka zda se rozhodnou uhájit svou nezávislost a původní poslání nebo se přizpůsobí.

Obecně se předpokládá další sjednocování v rámci evropských struktur a v souvislosti s tím také respondenti doufají v nárůst počtu aktérů napříč sektory, kteří budou danou problematiku řešit, jakožto trend, který podporuje právě EU.

3.7. Analýza výsledků rozhovorů

3.7.1. Definice pojmu integrace a kýžený výsledek tohoto procesu

Všichni respondenti, jak z řad azylantů, tak z řad zástupců NNO i státních institucí mají jasnou představu o významu pojmu integrace. Nejčastěji jej respondenti ze všech skupin definovali jako **začlenění do života v nové zemi** (viz Příloha č.2, tab. č.12., Příloha č.3, tab. č.30, Příloha č.4, tab. č.51). Respondenti uváděli nutnost přijmout hodnoty a dodržovat zákony majoritní společnosti, na druhé straně rázně odmítali asimilaci a vyslovovali se pro uchování vlastní kultury a náboženství azylantů, nejsou-li v rozporu s českými hodnotami a zákony. Respondenti shodně zdůrazňovali oboustrannost, dlouhodobost a komplexnost procesu a význam individuálního přístupu. Respondenti nejčastěji označovali jako nejdůležitější podmínky integrace získání jazykových znalostí, zaměstnání a vlastního bydlení, navázání a udržování kontaktů s majoritní populací, zorientování se ve společnosti a fungování institucí a systému. Často byla zmiňována také integrace ze strany majority, vzdělávání směrem k otevřenosti a vstřícnosti vůči cizincům, osvěta v tom, že cizinci mohou být pro společnost přínosem a že mají svá specifika.

Všichni respondenti vyjádřili svůj souhlas s uvedenou definicí integrace dle ECRE a vyslovili se pro integraci (viz Příloha č.2, tab. č.13., Příloha č.3, tab. č.31, Příloha č.4, tab. č.52). Respondenti z řad azylantů integraci považují za nezbytný předpoklad pro svůj budoucí spokojený a úspěšný život v ČR, zatímco respondenti z řad státních institucí a NNO na integraci mimo to nahlízejí jako na podmínku zvládnutí současných migračních trendů a zachování životaschopného a fungujícího systému v dané imigrační zemi.

Respondenti z řad NNO a státních institucí zmiňovali jako nezbytnou podmínku vůli a snahu samotného azylanta integrovat se. Respondenti uváděli, že se často setkávají s nereálnými představami azylantů, kteří očekávají po udělení azylu nepřiměřeně velkou pomoc od státu. Zejména zástupci státních institucí trvali na přístupu k integraci jako podpoře samostatnosti azylanta a odmítali příliš velké přebírání povinností a odpovědnosti za klienty ze strany NNO.

Kýžený výsledek integrace pro zástupce NNO i státních institucí znamená **samostatného azylanta, jež je plnohodnotným členem společnosti, uchová si svá specifika, přitom respektuje hodnoty společnosti** (viz Příloha č.3, tab. č.32, Příloha č.4, tab. č.53). Azylanti nejčastěji uváděli jako ideální výsledek integračního procesu žít

spokojený a normální život v nové zemi jako ostatní občané ČR, mít zde vlastní bydlení, zaměstnání a ovládat český jazyk (viz Příloha č.2, tab. č.14).

3.7.2. NNO zabývající se integrací azylantů v ČR

Zástupci státních institucí i azylanti nejčastěji zmínili organizace **OPU, PPI a SOZE**. Čtvrté místo mezi azylanty zaujímá **PPU** (viz Příloha č.2, tab. č.19), mezi zástupci státní správy je to **CIC, PPU a CHČR** (viz Příloha č.3, tab. č.33). To dokládá skutečnost, že toto jsou nejvlivnější a nejdéle působící organizace v této oblasti. Mezi méně zmiňované organizace patřily AUČR, Člověk v tísni, COM, ČHV, DČCE, Český červený kříž, IOM a UNHCR. Dva respondenti ze zástupců státní správy a čtyři respondenti z řad azylantů neznali žádnou NNO zabývající se integrací azylantů – títo azylanti přišli počátkem 90. let, kdy zde ještě žádná NNO zabývající se touto problematikou nefungovala, jeden respondent, který se s žádnou NNO nesetkal, měl v ČR příbuzenské sítě, které mu po příchodu pomáhaly a další pomoc dle svých slov nepotřeboval.

Nejvíce organizací mezi státními zaměstnanci jmenovali zaměstnanci OAMP a SUZ, kteří jsou s NNO v pravidelném kontaktu a úzce spolupracují, naopak zaměstnanci ÚP o fungování NNO v dané oblasti velkou představu neměli. U pracovníků integračních středisek většinou záleželo, která organizace středisko navštěvuje.

3.7.3. Poskytované integrační služby

Činnost státu v oblasti integrace azylantů spočívá ve **tvorbě a realizaci SIPu**, jehož priority tvoří výuka jazyka, zajištění bydlení azylantů a pomoc při uplatnění na trhu práce (viz Příloha č.3, tab. č.36). Stát je odpovědný za tvorbu koncepce integrace azylantů, dočasné ubytování azylantů v IAS, zajištění a přidělování integračních bytů a zajištění jazykové výuky. Velkou část praktické práce vykonává přes NNO, kterým poskytuje dotace na projekty, udává směr vykonávání státem financovaných činností, a sám také vyhledává další možnosti financování činnosti NNO.

NNO jednak fungují jako **prodloužená ruka státu**, kdy poskytují ty služby, jež stát již není ochoten, či schopen zajišťovat, nebo vykonávají určité činnosti pro stát, na základě vypsaných projektů a grantů. Při delegování povinností na NNO stát využívá hlavních výhod těchto organizací, jimiž jsou hluboká znalost problematiky, blízkost životu klientů, entuziasmus, ochota a vůbec možnost jít za hranice pracovních povinností, humánní a individuální přístup, dobrovolnictví, široká paleta služeb, flexibilita a schopnost pružně

reagovat na aktuální potřeby azylantů. Pracovníci NNO často provázejí azylanta celým procesem od zažádání o azyl až po udělení statusu a osamostatnění azylanta a poskytují mu při tom právní, sociální i psychologické poradenství. Během této doby si pracovníci vytvoří s klienty užší vztah a získají jejich důvěru. Pracovníci NNO navštěvují pravidelně integrační tábory, kde poskytují azylantům sociálně-právní poradenství, psychologickou pomoc, asistenci a doprovod na úřady či lékaři, kurzy výuky českého jazyka, rekvalifikační a integrační kurzy, volnočasové aktivity, pomáhají azylantům s hledáním vlastního bydlení a zaměstnání. Azylanti, kteří již bydlí mimo integrační střediska mají rovněž možnost využít tyto služby, ať už v IAS nebo sídle a pobočkách NNO. Sociální pracovníci dále navštěvují své klienty v místě jejich bydliště. NNO azylantům poskytují materiální a technickou pomoc, zprostředkovávají klientům kontakt se státními institucemi a dalšími organizacemi, na něž se azylanti obracejí (viz Příloha č.4, tab. č.53).

Tabulka č. 68 poskytuje **přehled o integračních aktivitách státních institucí a NNO**. Lze zde porovnat, které služby poskytují jak státní tak nevládní organizace, případně činnosti, jejichž vykonávání stát deleguje na NNO, a které aktivity leží jen na samotných NNO. Do posledně zmíněné kategorie patří zejména ochrana práv a rozvíjení národní identity azylantů, interkulturní setkávání a komunikace azylantů s příslušníky majoritní společnosti, obohacování české společnosti o jinou životní filosofii a nové priority a hodnoty, propagace tolerance a rasové snášenlivosti, spolupráce na přípravě, připomínkování a prosazování právních předpisů, zpětné hodnocení úspěšnosti integrace a pomoc s integrací azylantů v místě bydliště.

Téměř všichni z oslovených azylantů mají **zkušenosti z českými NO**. Tabulka č. 20. v Příloze č.2 poskytuje přehled nejčastěji využívaných služeb mezi respondenty. Jedná se zejména o sociálně-právní poradenství, pomoc při shánění vlastního bydlení, výuku českého jazyka, materiální pomoc a pomoc s orientací v hostitelské společnosti. Většina těchto respondentů hodnotí služby velmi kladně a vyslovuje vděk za jejich poskytování. Respondenti velmi kladně hodnotí lidský přístup pracovníků NO a jejich snahu pomoci.

Pouze 5 respondentů nikdy služeb NNO nevyužilo. Byli to azylanti, kteří přišli na počátku 90. let, kdy se NNO touto problematikou teprve začínaly zabývat a neposkytovaly takový sortiment služeb jako dnes, nebo azylanti, kteří obdrželi po příchodu do ČR pomoc od svých příbuzných či přátel.

Respondenti dokládají, že služby NNO jsou velice pestré v integračních střediscích a v Praze, postrádají však větší pokrytí ČR mimo tato místa.

Tabulka č.68: Integrovaní činnosti státu a NNO

Aktivita	Státní instituce	NNO
Sociálně-právní poradenství	OAMP, MPSV, IAS	OPU, CHČR, CIC, PPI, DČCE, SOZE
Psychologická pomoc	IAS	OPU, CHČR, DČCE, SOZE
Výuka ČJ	MŠMT, IAS, SUZ	OPU, CHČR, AUČR, CIC, PPI, SOZE
Orientace ve společnosti, asistence	IAS	OPU, CHČR, CIC, PPI, DČCE, SOZE, AUČR
Materiální pomoc	SUZ, IAS, OAMP	OPU, CHČR, CIC, PPI, DČCE, SOZE
Technická pomoc	SUZ, IAS, OAMP	OPU, PPI
Asistence při hledání zaměstnání	ÚP, IAS	OPU, CHČR, CIC, PPI, DČCE, SOZE
Rekvalifikační kurzy	ÚP, IAS	OPU, CHČR, AUČR, CIC, PPI, SOZE
Integrovaní kurzy (kurzy pracovní integrace, motivace, výuka reálií, vzdělávání apod.)	IAS, SUZ	OPU, CHČR, AUČR, CIC, SOZE
Osvěta a vzdělávání v oblasti migrace, integrace, publikace materiálů a studií	OAMP, MPSV	OPU, CHČR, AUČR, PPI, CIC, SOZE, DČCE
Dočasné ubytování v IAS	SUZ, IAS, OAMP	
Zajištění a přidělování integrovaných bytů	OAMP	
Pomoc při zajištění vlastního bydlení	OAMP, IAS	OPU, CHČR, AUČR, CIC, PPI, DČCE, SOZE
Policy maker	OAMP, MPSV	
Tvorba koncepce integrace azylantů	OAMP	
Spolupráce na přípravě, připomínkování a prosazování právních předpisů		OPU, CHČR, AUČR, CIC, PPI, SOZE
Zpětné hodnocení úspěšnosti integrace		OPU, CHČR, SOZE
Praktická práce přes NNO – dotace projektů, financování a udávání směru	MPSV, OAMP	
Zprostředkování kontaktu s jinými institucemi a organizacemi	IAS, OAMP	OPU, CHČR, AUČR, CIC, DČCE
Pomoc při sloučení rodiny	OAMP	OPU, CHČR, CIC, PPI, DČCE, SOZE
Ochrana práv azylantů		OPU, CHČR, CIC, PPI, SOZE
Volnočasové aktivity	IAS	OPU, CHČR, AUČR, PPI, DČCE, SOZE
Pomoc s integrací v místě bydliště		OPU, CHČR, CIC, PPI, DČCE, SOZE
Rozvíjení národní identity azylantů		OPU, CHČR, AUČR, SOZE
Interkulturní setkávání a komunikace, obohacování české společnosti o jinou životní filosofii a nové hodnoty		OPU, CHČR, AUČR, PPI, SOZE
Propagace tolerance a rasové snášenlivosti		OPU, CHČR, AUČR, CIC, PPI, SOZE

Zdroj: vlastní výzkum

Azylanti pobývající v ČR od 90. let hodnotí velký nárůst NNO zabývajících se integrací azylantů a nabídky jejich služeb. Azylanti oceňují navýšení počtu hodin **výuky jazyka** a zejména růst kvality výuky, oproti situaci v 90. letech, kdy byl příliš velký důraz kladen na gramatiku, kurzy nerespektovaly individuální rozdíly ve znalostech posluchačů a výuka celkově byla špatně organizována. Hlavní zásluhu tohoto zlepšení lze připisovat

převzetí zodpovědnosti za tyto kurzy SOZE, jež je od roku 2002 výhradním zajišťovatelem výuky českého jazyka pro azylanty na celém území ČR.

Velmi zarážející jsou odpovědi azylantů na otázku, zda absolvovali v ČR **rekvalifikační kurz**. Jako jednu ze svých služeb jejich poskytování uvádí kromě ÚP a IAS téměř všechny NNO. Ovšem 24, tedy naprostá většina z dotázaných azylantů neabsolvovala v ČR žádný rekvalifikační kurz. Jako hlavní důvody respondenti uváděli, že rekvalifikační kurz, jež jim byl nabídnut nepotřebují, dále zdravotní důvody, nedostatek času a finanční náročnost kurzů (viz Příloha č.2, tab. č.23). Pouze tři respondenti takovéto kurzy navštěvovali (viz Příloha č.2, tab. č.24). Dva z těchto respondentů absolvovali kurz práce na PC organizovaný SOZE, jeden respondent si sám vyhledal a financoval odborný rekvalifikační kurz ve svém oboru. Celkově se respondenti shodují, že současně nabízené bezplatné kurzy poskytované NNO jsou pro ně neatraktivní, většinou se jedná o základy práce na PC, kterou respondenti často již ovládají a tyto kurzy nepotřebují. Kurzy, o něž by respondenti měli zájem (zmíněny byly kurzy účetnictví a odborné rekvalifikační kurzy v oborech respondentů) jsou pro azylanty finančně nedostupné, případně jim bylo na Úřadech práce sděleno, že tyto kurzy jsou přednostně poskytovány českým občanům.

Zjištěná situace z rozhovorů zcela odporuje proklamované snaze státu i NNO v pomoci azylantům s uplatněním na trhu práce. Je třeba zvážit možnost poskytování individuálních finančních příspěvků na kurzy, které azylantovi pomohou uplatnit se na trhu práce, spíše než plošné poskytování kurzů, o něž není mezi klienty zájem. Bylo by vhodné provést průzkum mezi azylanty, zjišťující poptávku po rekvalifikačních kurzech a v neposlední řadě je nutná osvěta úředníků Úřadů práce a zjištění, zda jsou skutečně azylantům kurzy odpírány.

Respondenti oceňovali velkou pomoc NNO a sociálních pracovníků IAS při **hledání bytu**, v naprosté většině případů v rámci varianty I. SIPu, zejména pomoc s orientací v problematice a se psaním žádostí na městské části.

3.7.4. Úspěšnost v provádění integračních činností a hlavní problémy

Jak respondenti zastupující státní instituce, tak pracovníci NNO považují za nemožné zhodnotit úspěšnost jednotlivých jimi vykonávaných integračních činností. To lze považovat za výsledek chybějící zpětné vazby a nedostatečného vyhodnocování své činnosti, jejichž absence vplynula také z odpovědí na otázku, zda instituce a NNO svou činnost vyhodnocují a jaké důsledky z toho vyvozují. Naprostá většina respondentů uvedla zápornou či zcela zavádějící odpověď. Na celém procesu integrace se dle respondentů

podílí více státních i nestátních institucí a vždy záleží na konkrétním případě konkrétního azylanta. Hodnotit lze dle respondentů znatelné pokroky v ovládnutí ČJ a získávání dalších znalostí a dovedností, technickou či materiální pomoc. Tyto oblasti považují respondenti za úspěšné. Naopak respondenti z řad azylantů považují právě neznalost českého jazyka za hlavní překážku své integrace do společnosti. Hned na druhém místě uvádějí xenofobní postoj české společnosti vůči cizincům, z něhož pramení jejich problémy při hledání zaměstnání a bydlení (viz Příloha č.2, tab.č.16). Následuje náročná orientace ve fungování společnosti, úřadů a institucí a nevstřícný přístup a neznalost českých úředníků.

Za nejméně úspěšné a nejnáročnější oblasti své činnosti respondenti z řad státní správy i z řad NNO označují pomoc při hledání vlastního bydlení a zaměstnání azylantů. Tento horký brambor si stát s NS vzájemně přehazuje - zástupci NNO postrádají skutečnou snahu o řešení problematiky ze strany státu, naopak zaměstnanci státních institucí se domnívají, že by se v této oblasti měly více angažovat právě NNO. OAMP ve snaze podpořit úsilí NNO v této oblasti schválil v roce 2006 projekt přidělování dotací každé NNO, v případě že díky její pomoci azylant sežene bydlení, či zaměstnání. V prvním případě byla stanovena výše dotace na 30 tisíc Kč, ve druhém případě na částku 10 tisíc Kč. „Úspěšnost tohoto projektu je velice nízká, za období leden až září roku 2006 byly částky vyplaceny jen ve třech případech.“¹⁶ Jako skutečně velký problém považují respondenti skutečnost, že s nezaměstnaností se potýkají i azylanti žijící v Praze.

Třetí nejslabší oblastí je dle respondentů z řad státní správy a NNO motivace azylantů k větší aktivitě, jak při absolvování jazykových a integračních kurzů, tak při vynakládání většího úsilí při hledání bydlení a zaměstnání.

3.7.5. Reakce azylantů na činnost státu v oblasti integrace azylantů

Zatímco státní zaměstnanci uvádějí kladné či vesměs kladné reakce cílové skupiny, spokojenost a vděk azylantů, naprostá většina azylantů, považuje pomoc státu při své integraci do společnosti za **nedostatečnou** (viz Příloha č.2, tab. č.26). Naprosto nejčastější výtky se týkají nedostatku integračních bytů a lokalit, ve kterých jsou azylantům byty nabízeny a nevybavenosti integračních bytů (viz Příloha č.2, tab.č.27). Respondenti si dále stěžují na nedostatečné finanční zabezpečení, nemožnost získat v ČR úvěr či vzít si hypotéku. Častá kritika se týká nedostatečné asistenci a pomoci při hledání zaměstnání, neochoty a nezájmu českých úředníků, nedostatku kvalitních rekvalifikačních kurzů.

¹⁶ Zdroj: rozhovor č. 38

Velmi negativně je hodnocena dlouhá doba čekání v táborech na rozhodnutí o udělení azylu, kdy žadatelé žijí po dlouhou dobu v nejistém postavení. Za tuto dobu ztrácí pracovní návyky, motivaci k integraci a psychicky strádají.

Naopak spokojenost převládá u výuky českého jazyka. Azylovníci také oceňují skutečnost, že jim byl přidělen azyl.

Respondenti z řad státní správy vidí jako problém nízkou aktivitu azylovníků, kteří často negativně reagují, je-li po nich vyžadováno jejich vlastní úsilí a snaha. Pracovníci integračních středisek uvádějí, že azylovníci nevyužívají všech nabízených kurzů a aktivit, raději tráví svůj volný čas doma u televize či vykládáním s přáteli.

3.7.6. Reakce azylovníků na činnost NNO v oblasti integrace azylovníků

Hodnocení činnosti NNO ze strany azylovníků je oproti hodnocení činnosti státu **mnohem pozitivnější**. Téměř všichni z oslovených azylovníků mají zkušenosti s českými NNO a využili jim poskytované služby (viz Příloha č.2, tab. č.20), jež hodnotí pozitivně, oceňují jejich pestrost a vyslovují svůj vděk za jejich poskytování. Azylovníci oceňují angažovaný přístup a snahu skutečně pomoci, kterou postrádají u státních úředníků. Vyjadřují svou důvěru v NNO, považují je za svou záchranu, zklame-li stát. Mají pocit, že zaměstnanci NNO rozumí jejich problémům, jsou skutečnými odborníky v daných oblastech a dovedou se vžít do jejich situace. Co respondenti v činnosti NNO postrádají, je pokrytí území ČR mimo velká města (viz Příloha č.2, tab. č.29).

3.7.7. Vzájemné hodnocení činnosti státu a NNO v oblasti integrace azylovníků

Spolupráce státního a nevládního sektoru se během let vyvinula, od počáteční nevráživosti a přehlížení NNO ze strany státu až po současnou komunikaci, výměnu informací a předávání zkušeností vzájemnou spoluprací v rámci SIPu a dalších projektů a programů a fungování meziresortních komisí. NNO jsou ceněným partnerem státu při přípravě koncepce integrace, podílí se na přípravě legislativy a zaváděných opatření, připomínají zákony. Stát schvaluje a financuje NNO projekty, pověřuje je vykonáváním nejrůznějších služeb, jež financuje či přinejmenším upřímně vítá. Činnost NS v integraci azylovníků respondenti zastupující státní instituce považují za významnou až velice významnou. Pozitivní reakce státu na činnost NNO dokládají respondenti z obou břehů.

Podle respondentů z řad NNO patří zásluha na tomto pozitivním zejména samotným NNO, které aktivně vyzývají stát ke spolupráci, vznášejí návrhy, kontaktují a objíždí kraje,

představují se a informují o své činnosti. Stát dle respondentů z řad NNO na jejich činnost reaguje pozitivně, ale často bez finanční podpory a vlastní aktivity.

Přes veskrze pozitivní reakce měli státní zaměstnanci i několik výtek k činnosti NNO. Zástupci ÚP kritizovali u NNO neznalost zákonů a jejich nedodržování, z čehož pramení častá kritika činnosti státních úředníků, jejich strnulosti a neochoty, aniž by si NNO zjistily zákonné pozadí případu. Podle respondentů si NNO mnohdy neuvědomují fakt, že státní úředník se může pohybovat jen v rámci svých kompetencí. Další kritika se týká skutečnosti, že NNO často pomáhají více, nežli je nutné, vykonávají příliš mnoho aktivit za klienty a podporují nereálná očekávání a představy azylantů.

Oproti tomu jsou NNO v hodnocení státu mnohem kritičtější. Jeho činnost v integraci azylantů hodnotili většinou známkou 3, tedy jako dobrou (viz Příloha č.4, tab. č.60). Ocenili snahu státu řešit problém, aktivitu a jeho postupné pokroky v této oblasti, ale podotýkají, že stále zbývá mnoho problémů a nedostatků, které je třeba řešit. Mezi hlavní problémy patří nedostatek a nevybavenost integračních bytů, systém jejich přidělování, který podporuje pasivní přístup azylantů. Respondenti kritizovali činnost MV ČR, jež dle jejich názoru nevytváří integrační politiku, ale dělá realitní kancelář, když jeho zaměstnanci, kteří by se měli věnovat tvorbě politiky objíždí integrační byty a zkoumají jejich kvalitu.

Druhým hlavním problémem, který v této otázce respondenti zmiňovali je výuka českého jazyka, respondenti postrádají vyšší počet hodin výuky, individuální přístup a kvalitu výuky, dle některých z nich, by výuka jazyka měla být pro příchozí povinná.

Opět byly zmíněny nedostatky na poli zaměstnanosti azylantů, přetrvávající nedostatky v legislativě, chybějící standardy práce pro tuto oblast činnosti. Kritizována byla dále činnost Komise a subkomise, hlavní aktivita dle respondentů leží na NNO, politika státu je hodnocena jako málo flexibilní a kreativní, MV ČR dle respondentů nemění svůj vykonavatelský přístup. Respondenti postrádají aktivity v oblasti integrace majority, nedostatečnou osvětu o problematice mezi veřejností. Větší důraz by měl být kladen na asistenci azylantům a pomoc s orientací ve společnosti.

3.7.8. Hlavní problémy na poli integrace azylantů

Zaměstnanci státních institucí i NNO se potýkají se stejnými problémy, kterým však v rozhovorech určili odlišné priority. Problém NNO číslo jedna – nedostatek financí umístili respondenti z řad státních institucí až na čtvrté místo, naopak hlavní problém respondentů z řad státu – nedostatek integračních bytů zmínili ze členů NNO pouze 3

respondenti. Dále mezi nejčastěji zmiňované problémy napříč oběma sektory patřil pasivní přístup azylantů, nedostatek zaměstnanců, chybějící legislativa, diskriminace cizinců v ČR.

Státní instituce se potýkají s nepružností a nekooperativností orgánů státní správy, zatímco NNO si stěžují na přebujelou byrokracii. Státní zaměstnanci pracovníkům NO vytýkají opatrovnický přístup ke klientům. Další problémy obou skupin jsou uvedeny v tabulce č.69.

Tabulka č.69: Hlavní problémy státních institucí a NNO na poli integrace azylantů

Hlavní problémy státních institucí	Počet resp.	Hlavní problémy NNO	Počet resp.
Nedostatek integračních bytů a nezáměr azylantů o byty mimo Prahu/ Brno	7	Nedostatek financí	8
Pasivní přístup azylantů	6	Nedostatek zaměstnanců	4
Nedostatek zaměstnanců	4	Chybějící legislativa	3
Nepružnost státní správy	2	Nedostatek integračních bytů	3
Nekooperativnost orgánů státní správy	2	Diskriminace cizinců v ČR	2
Mezery v systému výuky ČJ	2	Pasivita azylantů	2
Nedostatek financí	2	Přebujelá byrokracie	2
Dlouhé období čekání na rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany	2	Nastavení SIPu v oblasti bydlení	2
Chybějící legislativa	1	Systém financování projektů státem, dlouhé čekací lhůty na přislíbené finance	2
Neuzpůsobenost IAS pro handicapované klienty	1	Zvyk českých zaměstnavatelů využívat práci načerno	1
Nedostatečná výuka reálií	1	Jazyková bariéra azylantů	1
Opatrovnický přístup NNO ke klientům	1	Problém s uznáváním kvalifikace azylantů	1
Přístup k cizincům v ČR	1	Ztráta pracovních návyků a motivace mezi azylanty	1
Nevhodnost instituce MV ČR k integraci azylantů	1	Neznalost svých práv a povinností mezi azylanty	1
		Nezáměr obcí podílet se na řešení problému integračních bytů a neexistence pák, jež by je k tomu přiměly	1
		Nezáměr veřejnosti o problematiku	1
		Nízká podpora NNO státem	1
		Nestandardizované postupy státních institucí	1

Zdroj: vlastní výzkum

3.7.9. Chybějící aktivity na poli integrace azylantů

V odpovědích respondentů ze všech tří skupin je velký rozdíl v názoru na chybějící aktivity ze strany státu a ze strany NNO, přičemž **celkový výsledek vyznívá pro NNO velice pozitivně** (viz Příloha č.2, tab. č.27 a 29, Příloha č.3, tab. č. 39 a 40, Příloha č.4, tab. č.56 a 57). Respondenti označují sortiment služeb poskytovaný nevládními organizacemi za dostačující a velice pestrý.

Jedna z mála výtek se týká soupeřivosti a nízké spolupráce mezi NNO navzájem. Respondenti postrádají mezi jednotlivými organizacemi spolupráci v oblasti výměny informací, zkušeností a práce na společné metodice. Domnívají se, že by si NNO měly nastavit vlastní standardy a v rámci užší spolupráce je dodržovat. Sdílení know-how je podle respondentů nezbytností a konkurenční boj považují za slepou uličku.

V hodnocení zazněla také kritika nevyužitého potenciálu dobrovolnictví zejména v oblasti osobní asistence azylantům. Respondenti postrádají dostatek lidí na místní úrovni, v místě bydliště azylanta, kteří by se ho ujali a pomohli mu jak s orientací ve společnosti a dané lokalitě, tak s navázáním sociálních kontaktů s majoritou.

Téměř 80% respondentů z řad azylantů hodnotí činnost NNO velice pozitivně (viz Příloha č.2, tab. č.28). Výtky vůči jejich činnosti se týkají nedostatečné lobby za bydlení azylantů, nízké podpory hlasu azylanta, chybějící asistence při hledání zaměstnání a pozitivní prezentace azylantů na veřejnosti (viz tab. č.70).

Oproti tomu **pomoc státu označilo 70% dotazovaných azylantů za nedostatečnou** (viz Příloha č.2, tab. č.26). Naprosto nejčastější výtky se týkaly nedostatku integračních bytů a nevyhovujících lokalit, ve kterých jsou azylantům byty nabízeny, nedůstojného a nedostatečného finančního zabezpečení azylantů a nemožnosti získat v ČR úvěr či vzít si hypotéku. Azylanti si stěžují na nevybavenost integračních bytů, nedostatečnou asistenci při hledání zaměstnání, přístup úředníků a nedostatek kvalitních rekvalifikačních kurzů. Jejich problémy s integrací do nové společnosti jim rozhodně neulehčuje ani dlouhá doba čekání v táboře na rozhodnutí o udělení azylu (viz tab. č.70).

Rovněž respondenti z řad NNO a zaměstnanců státních institucí postrádají v činnosti státu celou řadu aktivit. V odpovědích se odráží hlavní problémy, tedy bytová problematika a přístup na trh práce. Respondenti postrádají snahu státu o řešení bytové problematiky jiným způsobem, než je v současnosti nastaven a který se ukazuje jako nevyhovující. Stát by se měl dle respondentů zabývat také vybavením integračních bytů.

Tabulka č.70: Hlavní výtky azylantů vůči činnosti státu a NNO v oblasti integrace

Hlavní výtky vůči činnosti státních institucí	Počet respondentů	Hlavní výtky vůči činnosti NNO	Počet respondentů
Nedostatek integračních bytů	10	Nedostatečná lobby za bydlení azylantů	3
Chybí důstojné finanční Zabezpečení azylantů	6	Nízká podpora hlasu azylanta	3
Chybí asistence při hledání zaměstnání	2	Chybí asistence při hledání práce	2
Nemožnost vzít si v ČR úvěr / hypotéku	2	Chybí pozitivní prezentace azylantů na veřejnosti	2
Nepřiměřeně dlouhá doba čekání na rozhodnutí o udělení azylu	2	Chybí asistence azylantům při jednání na úřadech	2
Nevyhovující lokality i. bytů	2	Větší aktivita při prosazování varianty II SIPu v oblasti bydlení	1
Nevybavenost integračních bytů	1	Chybí integrace již žadatelů o azyl	1
Přístup státních úředníků	1	Chybí kulturní integrace	1
Nedostatek kvalitních rekvalifikačních kurzů	1	Nedostačující pomoc s rekvalifikací azylantů	1
Chybí individuální přístup	1	Chybí individuální přístup	1
Špatní tlumočníci v azylových zařízeních a absence kontroly jejich práce	1	NNO by měly zaměstnávat více cizinců a azylantů ve svých organizacích	1
Nedostatečné informování azylanta	1	Nedostatečné informování azylanta	1
Větší pomoc rodinám s dětmi	1	Nedostatečné pokrytí lokalit mimo Prahu	1
Větší pozornost dětem azylantů	1	Rezervy v dobrovolnictví	1
Státní úředníci nepodporují asistenci pracovníků NNO azylantům při jednání na úřadech	1	NNO by měly více kontaktovat cizinecké komunity	1
Chybí instituce, která by se zabývala jen problematikou integračních bytů	1	NNO by měly více prosazovat a pozitivně prezentovat svou činnost	1
Chybí materiální pomoc rodinám handicapovaných azylantů	1	NNO často věří azylantům příliš, bojují za něj, aniž by vždy objektivně posoudily jeho tvrzení a cíle	1
Chybí podpora integrace ze strany majority.	1		

Zdroj: vlastní výzkum

V oblasti podpory zaměstnávání azylantů dle respondentů z řad NNO stát vykazuje nulovou aktivitu, chybí specifický přístup k azylantům jako žadatelům o zaměstnání.

Zaměstnanci ÚP nejsou připraveni či ochotni poskytnou azylantům odpovídající pomoc. Realizace individuálních akčních plánů vážne. Stát by se měl ve vlastním zájmu zasadit o podporu zaměstnanosti azylantů, zvážit poskytování dotací zaměstnavatelům obdobně jako např. u zdravotně postižených. Podnikatelské prostředí a daňové zatížení by mělo být nastaveno tak, aby bylo výhodné azylanty zaměstnat. Chybí kvalitní a pro azylanty dostupné rekvalifikační kurzy, stát by měl azylantům finančně pomoci s odbornou rekvalifikací v daném oboru azylanta.

Další výtky se týkaly legislativy. Současná právní úprava problematiky je dle respondentů vágní, úředníci jsou často sami bezradní a neví jak postupovat. Chybí také povědomí státních úředníků přicházejících do kontaktu s azylanty o dané problematice. Všichni tyto lidé by měli být proškoleni a mít povědomí o určitých specifikách, vyplývajících z postavení azylanta. Jejich neznalost zbytečně zapříčiňuje zmatky a nedorozumění.

Zmíněn byl opět důraz na individuální přístup, chybějící osvěta veřejnosti o azylantech, více aktivit pro děti azylantů a citlivější přístup k nim a kulturní integrace azylantů. Neřešený zůstává problém vyplácení starobních a invalidních důchodů azylantům. V neposlední řadě respondenti postrádají vyšší kvalitu kurzů a více hodin výuky českého jazyka (viz Příloha č.4, tab. č.57).

3.7.10. Vývoj na poli integrace azylantů v ČR

70% respondentů z řad zaměstnanců státní správy i NNO označuje vývoj na poli integrace azylantů v ČR za posledních 10 let za **pozitivní** (viz Příloha č.3, tab. č.41 a 42, Příloha č.4, tab. č.58 a 59) a to v činnosti jak státních institucí tak NNO. Respondenti se domnívají, že **instituce obou sektorů ušly za toto období velký kus cesty**.

V činnosti státní správy hodnotí respondenti především vznik a vývoj SIPu, jeho zdokonalování a rozšiřování, zejména nové varianty v oblasti bydlení a postupné navyšování počtu hodin výuky ČJ. Respondenti dále oceňovali postupné získávání zkušeností, vývoj legislativy, přístup k azylantům a vznik Meziresortní komise. Respondenti se domnívají, že péče o azylanty se neustále zlepšuje, stejně jako finanční zabezpečení azylantů, kvalita péče o klienty ze strany SUZ a rovněž informovanost azylantů.

Za velmi podstatný respondenti označovali vývoj ve vztahu státu a NNO, kdy stát začal NNO brát jako uznávaného partnera.

Co se týče činnosti NNO na tomto poli, během posledních deseti let se etabloval dostatečný počet organizací s pobočkami po celé ČR. Respondenti poukazují na postupné

rozšiřování nabídky služeb a jejich zkvalitňování, profesionalizaci zaměstnanců NNO pracujících s azylanty a získávání nových zkušeností (viz Příloha č.4, tab. č.59). Jako velký úspěch hodnotí respondenti skutečnost, že se NNO prosadily a staly váženým partnerem státu, stejně jako vývoj ve vztahu jednotlivých NNO navzájem, kde došlo k velkým změnám na poli komunikace a spolupráce. Výrazně se také zlepšila finanční situace organizací, zejména díky evropským financím.

3.7.11. Perspektivy budoucího vývoje činnosti NNO v integraci azylantů v ČR

Jak zaměstnanci státních institucí, tak zástupci NNO vidí budoucí vývoj činnosti NNO na poli integrace azylantů **pozitivně**. V současnosti nastavené procesy budou dále pokračovat, poroste profesionalizace NNO, postupně se konsoliduje jejich postavení a stát na NNO bude delegovat dalších povinnosti a kompetence, někteří respondenti předpokládají užší propojení státu s NNO. NNO budou postupně pracovat na rozšíření dobrovolnictví a větším regionálním pokrytí (viz Příloha č.3, tab. č.50 a Příloha č.4, tab. č.67). Evropské financování povede ke zlepšení spolupráce a komunikace mezi jednotlivými organizacemi navzájem, na druhé straně současný trend poklesu počtu udělovaných azylů povede k úbytku klientů organizací a konkurenčnímu boji. Část z NNO se přeorientuje na práci s imigranty.

Obecně se předpokládá další sjednocování v rámci evropských struktur a v souvislosti s tím také respondenti doufají v nárůst počtu aktérů napříč sektory, kteří budou danou problematiku řešit, jakožto trend, který podporuje právě EU.

3.8. Celkové shrnutí výzkumu

Cílem výzkumu bylo prozkoumání role nevládních neziskových organizací v integraci azylantů v České republice. Pomocí průzkumu bylo zjištěno osm hlavních organizací, věnujících se v současné době této problematice, a to: **Asociace uprchlíků v ČR, Centrum pro integraci cizinců, Diakonie Českobratrské církve evangelické, Charita Česká republika, META – sdružení pro příležitosti mladých migrantů, Organizace pro pomoc uprchlíkům, Poradna pro integraci a Sdružení občanů zabývajících se emigranty**. Pomocí provedených rozhovorů se zástupci nevládních organizací, státních institucí i samotných azylantů byly potvrzeny stanovené hypotézy:

- 1) *Role NNO v procesu integrace azylantů v České republice je nezastupitelná.*
- 2) *Spolupráce státu a NNO umožňuje poskytování kvalitních integračních služeb azylantům.*

Stát, jakožto zákonodárce nese zodpovědnost za tvorbu politiky, nastavení pevných mantinelů a právního prostředí. Ve spolupráci s NNO i akademickými institucemi definuje cíle integrační politiky, zavádí opatření, odpovídající pravidla a kontrolní mechanismy pro jejich naplňování. **Role NNO spočívá v implementaci, konzultování a návrzích nových opatření na základě jejich praxe.** Nevládní organizace jako realizátoři integrační politiky poskytují klientům širokou paletu služeb, přičemž využívají svých hlavních výhod oproti státním institucím, a to znalost terénu, blízkost životu klientů, jejich důvěru a zpětnou vazbu, entusiasmus, ochotu a vůbec možnost jít za hranice pracovních povinností, humánní a individuální přístup, dobrovolnictví, flexibilitu a schopnost pružně reagovat na aktuální potřeby azylantů.

Těžiště činnosti většiny zkoumaných organizací spočívá v sociálně-právním poradenství. Pracovníci NNO poskytují klientům asistenci při řešení každodenních problémů spojených s integračním procesem v jednotlivých oblastech života azylanta, pomáhají klientům s orientací v novém prostředí a s řešením nejrůznějších sociálních problémů od ubytování, přes zaměstnání, zdravotní, sociální pojištění, vzdělávání po sjednocování rodin. V neposlední řadě NNO lobbují za azylanty, podporují jejich vlastní aktivitu a iniciativu a poskytují jim prostor pro vyjádření a seberealizaci.

Téměř všichni z oslovených azylantů mají zkušenosti z českými NNO a využili jimi poskytované služby, jež hodnotí velice pozitivně. Nejčastěji zmiňovanou organizací mezi azylanty je OPU, dále PPI, SOZE a PPU, což jsou nejvlivnější a nejdéle působící organizace v této oblasti. Pouze 4 respondenti neznali žádnou NNO zabývající se integrací azylantů – tito respondenti přišli počátkem 90. let, kdy zde ještě žádná NNO zabývající se touto problematikou nefungovala, 1 respondent, který se s žádnou NNO nesešel, měl v ČR příbuzenskou síť, které mu po příchodu pomáhaly a další pomoc dle svých slov nepotřeboval.

Zatímco činnost NNO hodnotili respondenti z řad azylantů velice kladně, pomoc státu označovali za nedostatečnou. Naprosto nejčastější výtky se týkaly nedostatku integračních bytů a nevyhovujících lokalit, ve kterých jsou azylantům byty nabízeny. Azylanti také považují za nedůstojné, že přidělené integrační byty dostávají naprosto nevybavené, přitom nemají finanční prostředky, aby si je vybavili sami. Častá kritika se

týkala chybějící asistence při hledání zaměstnání, neochoty a nezájmu českých úředníků, nedostatku kvalitních rekvalifikačních kurzů. Jako závažnou překážku integrace azylanti uváděli nepřiměřeně dlouhou dobu čekání na rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany, během níž žadatelé žijí v nejistém postavení, ztrácí pracovní návyky, motivaci k integraci a psychicky strádají.

Oproti tomu u NNO respondenti oceňují angažovaný přístup a snahu skutečně pomoci, kterou postrádají u státních úředníků. Respondenti vyjadřovali svou důvěru v NNO, které považují je za svou záchranu, zklame-li stát. Mají pocit, že zaměstnanci NNO rozumí jejich problémům, jsou skutečnými odborníky v daných oblastech a dovedou se vžít do jejich situace. Azylanti pobývajících v ČR od 90. let hodnotili velký nárůst počtu organizací zabývajících se danou problematikou, růst kvality a rozšiřování palety služeb.

Respondenti z řad státní správy se shodují, že NNO mají v integraci azylantů nezastupitelnou roli, kdy často doplňují služby státu, které stát sám již není schopen či ochoten poskytovat, nebo je NNO vykonávají kvalitněji. NNO jsou pro státní úředníky cenným zdrojem kvalitních informací, jakýmsi „lakmusovým papírkem dění“, neboť se pohybují přímo v terénu a jsou v úzkém kontaktu s azylanty, kteří v ně mají velkou důvěru. Důležitá je dle respondentů nejen finanční podpora těchto organizací, ale zejména vytváření takového právního prostředí a podmínek, jež umožní fungování a rozkvět tohoto sektoru.

V oblasti **spolupráce státu a NNO** v oblasti integrace azylantů se odehrál od zrodu problematiky v ČR velký posun kupředu, od počátečních negativních reakcí až ke spolupráci a partnerství, což dokládají respondenti z obou sektorů. Tento posun respondenti z řad zástupců NNO považují především za výsledek snahy a aktivity nevládních aktérů, jež vyzývají stát ke spolupráci, vznášejí návrhy, kontaktují a objíždějí kraje, představují se a informují o své činnosti. Mnohdy veškerá aktivita spočívá podle respondentů na NNO, na jejichž činnost stát sice reaguje pozitivně, ale často bez finanční podpory a vlastní aktivity.

Vyjma ÚP všichni dotazovaní zástupci státní správy uvedli, že jimi zastupovaná instituce spolupracuje alespoň s některými NNO. CIC, DČCE, CHČR, OPU, PPI, a SOZE jsou hlavními partnery státu při realizaci SIPu. SOZE je od roku 2002 výhradním poskytovatelem kurzů českého jazyka pro azylanty. NNO a stát dále spolupracují v rámci projektu INTEGRACE, jehož cílem je motivovat azylanty žijící v IAS k vlastní iniciativě v hledání práce a bydlení. Na integrační politice, přípravě metodických materiálů a rozhodování o přidělování integračních bytů azylantům spolupracují NNO se státními

institucemi v rámci Meziresortní komise pro tvorbu nové koncepce integrace azylantů a přidělování integračních bytů. NNO mají v této komisi třetinové zastoupení. NNO jsou také členy krajských integračních komisí. Stát dále s NNO spolupracuje v rámci nejrůznějších projektů, jež financuje či spolufinancuje.

Výsledným přínosem a vůbec cílem spolupráce státu a NNO v dané problematice je snaha o dosažení ideálních výsledků integračního procesu. Nejčastěji respondenti uvádějí jako sledovaný přínos této spolupráce rozšíření obzorů obou stran, vzájemné sdílení informací a zkušeností. Díky spolupráci vládního a nevládního sektoru je dle respondentů možné azylantům poskytovat komplexnější nabídku kvalitnějších služeb. NNO jako prodloužená ruka státu zajišťují plnění služeb, které stát sám již nezvládá nebo není ochoten zajistit. Spoluprací s těmito subjekty je tedy možné pokrýt mezery v této oblasti a přínosem je jednoznačně benefit pro klienty. K tomu přispívá také důvěra klientů, kterou NNO díky užšímu kontaktu s azylanty mají. Dalším ceněným přínosem je zpětná vazba, kterou NNO státním institucím zprostředkují a tím možnost korekce.

4. Závěr:

V oblasti azylové a integrační politiky je ČR oproti tradičním imigračním zemím v podstatě stále nováčkem. Tradice poskytování útočiště potřebným zde byla obnovena po sametové revoluci, stejně jako činnost organizací občanské společnosti. Od devadesátých let se na poli integrace azylantů etablovala řada NNO, které ve své činnosti zaznamenávají značné úspěchy.

Ve své práci jsem na základě průzkumu vytipovala osm hlavních českých NNO, jež se zabývají integrací azylantů v ČR a zmapovala jejich činnost na tomto poli. Zjistila jsem pojetí integrace jak ze strany představitelů NNO, tak ze strany zástupců státní správy i samotných azylantů, integrační aktivity vládních a nevládních subjektů, skutečnost, jakým způsobem a v jaké míře dochází v této oblasti ke spolupráci, hlavní problémy na tomto poli a oblasti, ve kterých zůstává potenciál NNO nevyužitý, na co by se mohly / měly zaměřit a jak by mohla spolupráce státu a NNO v této oblasti fungovat efektivněji.

Hlavní úloha organizací neziskového sektoru spočívá obecně v provádění aktivit a zabezpečení takových služeb, které stát nestačí nebo neumí zajistit nebo je zajišťuje neefektivně. Rovněž NNO, zabývající se integrací azylantů vytvářejí doplněk státu a zároveň jsou oponentem státním institucím. Pozornost věnují všem klíčovým oblastem integrace azylantů, jimiž jsou informovanost, znalost jazyka, zajištění bydlení, přístup na trh práce, orientace v novém prostředí a znalosti o systému. Při své činnosti využívají NNO své základní výhody oproti státu, jimiž jsou flexibilita, schopnost pružně a rychle reagovat na aktuální potřeby azylantů, kreativita, vysoká motivace k praktickému řešení problémů, jednodušší provozní režim, schopnost aktivovat obyvatelstvo, prostor pro dobrovolnickou práci, neformální přístup k azylantům a jejich důvěra, ale například také ochota podstoupit a nést riziko. Tyto výhody vyplývají ze soukromého statusu, z něhož NNO při své činnosti vycházejí. Jsou nezávislými subjekty, jsou lokálně či regionálně zakotveny a mají přímý kontakt s azylanty, v optimálním případě pak i s regionální nebo místní samosprávou. NNO jsou schopny identifikovat konkrétní problémy v soužití azylantů s majoritní společností i bariéry znesnadňující integraci do společnosti, ať ze strany azylantů, úřadů či většinové společnosti. Důležité je i zapojení NNO do mezinárodních struktur, které umožňuje přenášet zkušenosti a informace.

Na základě těchto zjištění byly potvrzeny stanovené hypotézy, že *„Role NNO v procesu integrace azylantů v ČR je nezastupitelná“*, a že *„Spolupráce státu a NNO umožňuje poskytování kvalitních integračních služeb azylantům“*.

Pro oblast integrace azylantů a imigrantů vůbec neexistuje v současnosti obecně platný a uznávaný návod k jejímu provádění. Názory i přístupy se liší, všechny země a aktéři dále hledají nejlepší cestu. Nezbyvá než experimentovat, sledovat dění a úspěšné příklady jak doma tak v zahraničí a sledovat, kterou z cest ukáže čas jako nejvhodnější. Celá problematika zůstává nevyčerpatelným námětem dalších výzkumů a studií. V ČR bude v budoucnosti velmi zajímavé zaměřit se na druhou a třetí generaci azylantů, jež vypoví mnohé o úspěšnosti dnes nastavených integračních procesů a angažovaných aktérů.

Získaná data byla dále využita pro účely výzkumu FHS UK Úloha organizací občanské společnosti v procesu integrace menšin, uprchlíků a migrantů. Cílem tohoto projektu, jehož řešitelkou je Mgr. Selma Muhič Dizdarevič, je přispět k teorii integrace v dimenzi úlohy organizací občanské společnosti a vytvořit teoretický rámec pro tvorbu politik vůči vymezeným skupinám.

5. Bibliografie:

Literatura:

Amnesty International. „Uprchlíci mají svá práva“. [online]. [cit. 20. září 2006]. Dostupné z: <<http://www.amnesty.cz/info.php?sec=10&art=180>>.

Barša, Pavel. 1999. *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Beránková, Kateřina. 2006. „Zájem azylantů o Českou republiku stále klesá“. PRÁVO 20.dubna 2006: 7.

Datové údaje ČSÚ. 2006. *Datové údaje – azylové řízení a azylanti*. [online]. [cit. 2006-10-15]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/ciz/cizinci.nsf/i/azylove_rizeni_a_azylanti>.

Diamant, Jiří. 1995. *Psychologické problémy emigrace*. Olomouc: Matice cyrilometodějská.

Drbohlav, Dušan 2001. „Evropa a proces mezinárodní migrace (se zvláštním důrazem na země Evropské unie a Evropského společenství volného obchodu)“. *Integrace* [online] 4 (6) [cit. 24.1.2007]. Dostupné z <<http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=229>>.

ECRE, 1999. „Position on the integration of refugees in Europe“. *ECRE position papers. The integration of refugees in Europe* [online] [cit. 20. června 2006]. Překlad vlastní. Dostupné z: <<http://www.ecre.org/positions/integ.shtml>>.

ECRI. 2004. „Třetí zpráva Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti o České republice“. *Britské listy* [online]. 9. 6. 2004. [Cit. 20. 6. 2006]. Dostupné z <<http://www.blisty.cz/2004/6/10/art18478.html>>.

Frič Pavol a kol. 2000. *Strategie rozvoje neziskového sektoru*. Praha: Fórum dárců.

Favell, Adrian. 2001. *Philosophies of integration: Immigration and the idea of citizenship in France and Britain*. Překlad vlastní. New York: PALGRAVE.

Gabal, Ivan. 2004. *Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků*. [online]. Praha: GAC [Cit. 2. 8. 2006]. Dostupné z: <<http://www.gac.cz/documents/Analyza.doc>>. (Gabal, 2004).

Haišman, Tomáš, Trombík Petr, Jiříčný Pavel, Bašta Jan. 2001. „Integrace imigrantů – zkušenost i výzva. Azylová a migrační politika České republiky“. *Integrace* [online] 4 (6) [cit. 7.7.2006]. Dostupné z <www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?id=231>.

Havel, Václav. 1999. Projev prezidenta republiky Václava Havla na sympóziu „Myšlenky Václava Havla a koncept občanské společnosti“. Macalester College, Minneapolis/St.Paul, USA, 26. dubna 1999, *Občanská společnost - návod k použití* [online]. [cit. 16. 4. 2007]. Dostupné z:<http://obcan.ecn.cz/docs/projev_havel.DOC>.

Jařab, Jan. 2004. „Jak jsme na tom s ‚integrací cizinců‘?“. In Slovo 21. *Integrace cizinců v Evropě*. Praha: Slovo 21, s. 6 – 8.

Jesenský, Ján. 1998. *Integrace – znamení doby*. Praha: Karolinum.

Katedra regionálních studií VŠE Praha. 2005c. „Sociologická hesla ke kurzu REG 34“. [online]. [cit. 16. září 2006]. Dostupné z: <http://nb.vse.cz/kreg/Materialy/REG314/REG314_hesla.htm>.

Kotasová, Kateřina. 2002. *Integrace azylantů v České republice*. Nepublikovaná diplomová práce. Praha: FF UK.

Lidové noviny. 2007. „Žadatelů o azyl v Česku ubývá, tábory se zavírají“. *Lidové noviny*. 12. ledna 2007: Domov/04.

Logger, Cootje, Paulsen Nicolai, Rothfusz Jacqueliën. 2006. *Integration and Citizenship. Integration of immigrants and refugees towards citizenship in a democratic society*. Překlad vlastní. Groningen: Hanzehogeschool.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. 2005. *Příručka o integraci pro tvůrce politik a odborníky z praxe*. Praha: MPSV.

Ministerstvo vnitra ČR. 2005c. „Azylové řízení v České republice“. [online]. [cit. 13. října 2006]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/azyl/azyl.html#rizeni>>.

Pospíšil, Ivo. 2006. „Baršová, Andrea – Barša, Pavel: Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku“. *Středoevropské politické studie* [online] 8 (2-3) [cit. 24. ledna 2007]. Dostupné z: <<http://www.cepsr.com/seps/dwnld/pos16.pdf>>

Rada Evropy. 2001. *Rozmanitost a soudržnost: nové úkoly v oblasti integrace imigrantů a menšin*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR.

STEM – Středisko empirických výzkumů. 2002. *Názory české veřejnosti na uprchlíky* [online]. Praha: UNHCR [cit. 28. září 2006]. Dostupné z: <http://www.unhcr.cz/dokumenty/vyzkum_04.pdf>.

Stýskalíková, Věra. 2004. „Modely integrace imigrantů a jejich projevy v české politice“. *Středoevropské politické studie* [online] 4 (2-3) [cit. 4. dubna 2006]. Dostupné z: <<http://www.cepsr.com/dwnld/stys042.rtf>>.

Šiklová, Jiřina. 1998. *Česká xenofobie. Xenofobii překonat kulturou*. Praha: Votobia.

Šišková, Taťána. 2001. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál.

Šišková, Taťána. 1998. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál.

Tichá, Lucia. 2006. *Integrace azylantů v České republice*. Nepublikovaná bakalářská práce. Praha: FHS UK.

Taylor, Charles. 2001. *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*. Praha: Filosofický ústav.

Uherek, Zdeněk. 2002. *Integrace azylantů, Výzkumná zpráva pro Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky*. Praha: Etnologický ústav Akademie věd České republiky.

UNHCR. 2006. *2005 Global Refugee Trends* [online]. Geneva: UNHCR [Cit. 22. 8. 2006]. Dostupné z: <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/events/opendoc.pdf?tbl=STATISTICS&id=4486ceb12>.

Veřejný ochránce práv. 2006. „Souhrnná zpráva o činnosti veřejného ochránce práv za rok 2005“. [online]. Brno: Masarykova univerzita [cit. 15. 6. 2006]. Dostupné z <http://www.ochrance.cz/dokumenty/dokument.php?back=/cinnost/index.php&doc=404#Toc131560637>.

Zákony:

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu

Úmluva o právním postavení uprchlíků. Ostrava: Aries, edice Světové dokumenty, 1993.

Webové stránky:

www.amnesty.cz, Amnesty International [cit. 20. září 2006].

www.blisty.cz, Britské listy [cit. 20.6.2006].

www.czso.cz, Český statistický úřad [cit. 21.1.2007].

www.ecre.org, European Council on Refugees and Exiles [cit. 20.6.2006].

www.gac.cz, Gabal Analysis and Consulting [cit. 12.6.2006].

www.mvcr.cz, Ministerstvo vnitra ČR [cit. 12.9.2006].

www.ochrance.cz, Veřejný ochránce práv [cit. 15.6.2006].

www.unhcr.org, Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky [cit. 22. 8. 2006].

Webové materiály:

Radioforum. 2006. „Žadatelé o azyl v ČR“ [rádio archiv online]. [cit. 2006-09-15]
Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/izurnal/audio?p_dat_from=1.09.2006&dni=30&p_po=90&p_gt=1.

Přednášky a konference:

Drbohlav, Dušan. 2004. „Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů)“. *Kultury a křižovatky – Multikulturní výchova*. 2004. Praha: Multikulturní centrum, FF UK. [cit. 13. srpna 2006]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/f76c21488a048c95bc0a5f12deece153/Drbohlav_migrace.doc.

Drbohlav, Dušan. 2006. „Kritické zhodnocení vybraných teoretických konceptů mezinárodní migrace I“. *Mezinárodní migrace*. 16. října 2006. Praha: PřF UK.

6. Přílohy

6.1. Seznam příloh

Příloha č.1: Tabulky výsledků obsahové analýzy stanov NNO

Tabulka č. 5 Datum založení organizace

Tabulka č. 6: Sídlo organizace

Tabulka č. 7: Působnost organizace

Tabulka č. 8/ I.: Cíl činnosti organizace

Tabulka č. 8/ II.: Cíl činnosti organizace

Tabulka č. 9: Cílové skupiny organizace

Tabulka č. 10 / I.: Popis činnosti organizace

Tabulka č. 10 / II.: Popis činnosti organizace

Příloha č. 2: Tabulky výsledků rozhovorů s azylanty

Tabulka č.13 A: Definice pojmu integrace

Tabulka č.13 B: Aspekty integrace, které respondenti považují za nezbytné

Tabulka č.14: Kýžený výsledek integrace

Tabulka č.15 A: Nejčastější důvody, proč se respondenti nepovažují za plnohodnotné členy společnosti

Tabulka č.15 B: Nejčastější důvody, proč se respondenti považují za plnohodnotné členy společnosti

Tabulka č.16: Hlavní překážky integrace

Tabulka č.17: Kontakt s dalšími azylanty/cizinci

Tabulka č.18: Setkání s negativními reakcemi ze strany majority

Tabulka č.19: Nejčastěji zmíněné NNO zabývající se integrací azylantů

Tabulka č.20: Nejčastěji využívané služby NNO

Tabulka č.21: Bariéry bránící azylantům najít stálé zaměstnání

Tabulka č.22: Přehled profesí respondentů

Tabulka č.23: Důvody, proč respondenti neabsolvovali rekvalifikační kurzy

Tabulka č.24: Druh a hodnocení absolvovaných rekvalifikačních kurzů

Tabulka č.25: Způsob nabytí a spokojenost s bydlením

Tabulka č.26: Hodnocení pomoci státu s integrací azylantů do společnosti

Tabulka č.27: Hlavní výtky respondentů vůči přístupu státu k integraci azylantů

Příloha č. 3: Tabulky výsledků rozhovorů se zástupci státní správy

Tabulka č.30: Definice pojmu integrace

Tabulka č.31: Kýžený výsledek integračního procesu

Tabulka č.32: Náзор respondentů na míru podpory poskytované státem NNO

Tabulka č.33: Které české NNO zabývající se integrací azylantů znáte?

Tabulka č.34: Spolupráce s NNO

Tabulka č.35: Přínos spolupráce s NNO

Tabulka č.36: Integrační aktivity institucí

Tabulka č.37: Hlavní problémy institucí na poli integrace azylantů

Tabulka č.38: Jak velká je podle Vás míra vlivu státních institucí na integraci azylantů?

Tabulka č.39: Jaké služby poskytované státem na poli integrace azylantů v ČR postrádáte?

Tabulka č.40: Chybějící aktivity ze strany NNO

Tabulka č.41: Hodnocení vývoje integrace azylantů ze strany státu

Tabulka č.42: Hodnocení vývoje integrace azylantů ze strany NNO

Tabulka č.43: Hodnocení současné integrační politiky ČR

Tabulka č.44: Reakce na činnost NNO

Tabulka č.45: Přínos NNO

Tabulka č.46: Hodnocení významu činnosti NNO v integraci azylantů

Tabulka č.47: Nevyužitý potenciál NNO v integraci azylantů

Tabulka č.48: Integrační politika EU

Tabulka č.49: Integrační politika EU

Tabulka č.50: Budoucí vývoj integrace azylantů v ČR prostřednictvím NNO

Příloha č. 4: Tabulky výsledků rozhovorů se zástupci NNO

Tabulka č.51: Definice integrace

Tabulka č.52: Kýžený výsledek integrace

Tabulka č.53 : Jaké konkrétní integrační aktivity provádí Vámi zastupovaná organizace?

Tabulka č.54 : Hlavní problémy NNO na poli integrace azylantů

Tabulka č.55 : Míra vlivu NNO na integraci azylantů

Tabulka č.56: Chybějící aktivity na poli integrace azylantů ze strany NNO

Tabulka č.57: Chybějící aktivity na poli integrace azylantů ze strany státu

Tabulka č.58: Hodnocení vývoje činnosti státu v integraci azylantů

Tabulka č.59: Hodnocení vývoje činnosti NNO v integraci azylantů

Tabulka č.60: Hodnocení současné integrační politiky ČR

Tabulka č.61: Spolupráce se státní správou a samosprávou

Tabulka č.62: Jak reaguje na činnost Vaší NNO v oblasti integrace azylantů veřejnost?

Tabulka č.63: Jak významná je podle Vás činnost NNO na poli integrace azylantů?

Tabulka č.64: Nevyužitý potenciál NNO v oblasti integrace azylantů

Tabulka č.65: Hodnocení integrační politiky EU

Tabulka č.66: Dopad členství ČR v EU

Tabulka č.67: Předpokládaný vývoj NNO zabývajících se integrací azylantů

Příloha č. 5: Celkový seznam provedených rozhovorů

- 1) Rozhovory provedené s azylanty
- 2) Rozhovory provedené se zástupci státní správy
- 3) Rozhovory provedené se zástupci NNO

Příloha č. 6: Dotazník polostandardizovaného rozhovoru se zástupci státní správy s legendou

Příloha č. 7: Dotazník polostandardizovaného rozhovoru se zástupci NNO s legendou

Příloha č. 8: Dotazník polostandardizovaného rozhovoru s azylanty s legendou

Příloha č.1: Tabulky výsledků obsahové analýzy stanov NNO

Tabulka č. 5 Datum založení organizace

Datum založení	1919	1989	1998	1999	2005	Neuvedeno
Organizace						
PPU						•
PPI						•
CIC						•
COM						•
AI						•
AUČR						•
CHČR						•
ČČK	•					
Člověk v tísni			•			
DČCE		•				
Intermundia					•	
MOST						•
MKC Praha				•		
NESEHNUTÍ						•
NROS						•
OPU						•
SVĚT DOKORÁN						•
SOZE						•
ADRA						•
Konsorcium NO						•
OPIM						•
ČHV						•
IOM Praha			•			

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 6: Sídlo organizace

Sídlo	Praha	Brno	Olomouc	Havířov	Chrudim	Teplice	Písek
NNO							
PPU	•						
PPI	•						
CIC	•						
COM	•						
AI	•						
ADCH – Praha	•						
ADCH – Olomouc			•				
AUČR	•						
CHČR	•						
ČČK	•						
Člověk v tísni	•						
DČCE	•						
Intermundia				•			
MOST					•		
MKC Praha	•						
NESEHNUTÍ		•					
NROS	•						
OPU	•						
SVĚT DOKORÁN						•	
SOZE		•					
ADRA	•						
Konsorcium NO	•						
OPIM							•
ČHV	•						
IOM	•						

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 7: Působnost organizace

Působnost	Celá ČR	ČR i zahraničí	Západní Čechy	Praha	Olomouc
NNO					
PPU	•				
PPI	•				
CIC	•				
COM	•				
AI		•			
AUČR	•				
CHČR	•				
ČČK		•			
Člověk v tísní		•			
DČCE	•				
Intermundia	•				
MOST	•				
MKC Praha	•				
NESEHNUTÍ	•				
NROS	•				
OPU	•				
SVĚT DOKOŘÁN	•				
SOZE	•				
ADRA		•			
Konsorcium NO	•				
OPIM	•		•		
ČHV	•				
IOM		•			

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 8/ I.: Cíl činnosti organizace

Organizace	PPU	PPI	CIC	COM	AI	CHČR	AUČR	ČČK	Čl. v tísní	DČCE	Inter-mundia	MOST
Cíl činnosti												
Pomoc azylantům a cizincům	•			•								
Spolupráce s ciz. policií	•											
Ochrana a monitoring LP	•				•			•	•			•
Propagace rasové snášenliv.	•											
Pomoc azylantům a cizincům při integraci		•	•				•				•	
Obohacování české společnosti o nové kultury			•						•			
Sociál. služby a poradenství						•						
Charitativní činnost						•				•		
Humanitární pomoc								•	•			
Předcházení utrpení, ochrana života								•				
Osvětlení problémů migrace											•	
Prevence obchodu s lidmi											•	

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 8/ II.: Cíl činnosti organizace

Organizace	MKC	Nesehnutí	NROS	OPU	Svět dokořán	SOZE	ADRA	Konzorcium	OPIM	ČHV	IOM
Cíl činnosti											
Pomoc azylantům a cizincům v ČR				•		•		•			
Ochrana a monitoring LP		•	•							•	
Propagace rasové snášenlivosti	•		•								
Pomoc azylantům a cizincům v ČR s integrací					•	•			•		•
Obohacování české společnosti o nové kultury	•										
Sociální služby a poradenství						•	•	•			
Charitativní činnost			•								
Humanitární pomoc					•		•				
Předcházení utrpení, ochrana života							•				
Psychologická pomoc emigrantům						•					
Asistované návraty						•					•
Osvětlení problémů migrace					•						
Prevence obchodu s lidmi											•

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 9: Cílové skupiny organizace

Cílová skupina	Menšiny	Uprchlíci v ČR	Potřební	Žadatelé o azyl	Migranti / cizinci v ČR	Uznání azylanté	Veřejnost	Oběti válek/katastrof
Organizace								
PPU				•	•			
PPI					•	•		
CIC					•			
COM				•	•			
CHČR			•					
AUČR		•						
ČČK			•					•
Člověk v tísní	•		•					
DČCE			•					
Intermundia				•	•	•		
MOST	•	•	•					
MKC Praha	•						•	
NESEHNUTÍ							•	
NROS	•						•	
OPU				•	•	•		
Svět dokořán			•		•		•	
SOZE					•			
ADRA	•	•	•				•	•
Konzorcium		•						
OPIM	•	•			•			
ČHV	•	•						
IOM		•			•			

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 10 / I.: Popis činnosti organizace

Organizace	PPU	PPI	CIC	COM	AI	CHČR	AUČR	ČČK	Čl. v tísni	DČCE	Inter- mundia	MOST
Popis činnosti												
Poradenství		•	•			•					•	
Právní porad	•			•							•	•
Sociál.pomoc	•			•					•	•	•	
Informace o právech a povinnostech žadatelům	•											
Ochrana občanských práv všech členů spol.											•	
Humanitární pomoc						•		•	•			
Sociální poradenství	•	•										•
Ochrana LP					•			•	•			•
Psychologická pomoc	•			•								
Rozvoj rasové snášenlivosti	•										•	
Působení na veřejnost směrem k otevřenosti				•								
Integrační programy	•	•										•
Materiální pomoc	•			•		•		•				
Spolupráce při zajištění ubytování		•										
Osvěta o prob. cizinců, zejm. žadatelů o azyl v ČR				•	•		•				•	
Zapojování uprchlíků do tvorby, připomínkování právních norem týkajících se integrace							•					
Platforma reprezentující uprchlíky ze všech zemí původu							•					
Rozvíjení národní identity uprchlíků	•						•					
Ekonomické poradenství											•	
Spolupráce s místní správou a samos.	•			•								
Pomoc azylantům s integrací v lokál.spol.		•										

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č. 10 / II.: Popis činnosti organizace

Organizace										
Popis činnosti	MKC	Nesehn utí	NROS	OPU	Svět dokořán	SOZE	ADRA	OPIM	ČHV	IOM
Poradenství	•				•				•	
Právní poradenství				•		•				
Sociál.pomoc				•		•			•	
Informace o právech a povinnostech žadatelům o azyl a dalším migrantům				•				•		
Ochrana občanských práv všech členů spol.	•							•	•	
Humanitární pomoc					•		•			
Sociální poradenství						•			•	
Ochrana LP		•	•	•						
Psychologická pomoc						•				
Rozvoj tolera nce a rasové snášenlivosti	•								•	
Působení na veřejnost směrem k otevřenosti k migrantům	•					•				
Integrační programy										•
Spolupráce při zajištění ubytování						•				
Osvěta veřej nosti v oblasti cizinců, zejm. žadatelů o azyl v ČR				•	•				•	
Zapojování uprchlíků do tvorby,připo mínkování právních no rem týkajících se integrace uprchlíků				•						
Spolupráce s místní sprá vou a samos.			•			•				•
Volnočasové aktivitty								•		
Výuka čj					•					

Zdroj: vlastní výzkum

Příloha č.2: Tabulky výsledků rozhovorů s azylanty

Tabulka č.13 A: Definice pojmu integrace

Definice pojmu integrace	Počet respondentů
Začlenění do života v nové/cizí zemi	9
Azylant zná jazyk, má práci, bydlení, přátele, orientuje se v hostitelské společnosti atd.	6
Adaptace na nový život v nové zemi	5
Zapojení do života v nové zemi.	3
Azylant žije normální život jako ostatní občané ČR	3
Zvyknutí si v nové zemi.	2
Zapadnutí mezi Čechy.	1
Nevím	5

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.13 B: Aspekty integrace, které respondenti považují za nezbytné

Aspekty integrace	Počet respondentů
Znalost jazyka majoritní společnosti	18
Respekt k hodnotám majoritní společnosti a dodržování jejích pravidel a zákonů	12
Zachování si vlastní kultury azylanta	10
Získání stálého zaměstnání	8
Získání vlastního bydlení	7
Vlastní iniciativa a aktivita azylanta	7
Sociální kontakty v hostitelské společnosti, azylant získá v nové zemi přátele, má zde svou rodinu	4
Oboustrannost integračního procesu, vůle azylanta integrovat se, stejně jako tolerance majoritní společnosti a ochota přijímat nové	2
Individuální přístup v integraci	2
Zavedení povinných kurzů českého jazyka	2
Pomoc od NNO v tomto procesu	1
Poskytnutí kvalitních informací azylantům o fungování společnosti, sociálně-právním a ekonomickém fungování společnosti	1
Pomoc již integrovaných azylantů v integračním procesu	1

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.14: Kýžený výsledek integrace

Kýžený výsledek integrace	Počet resp.
Azylant žije v nové zemi normální život jako ostatní občané ČR	14
Azylant má v ČR vlastní bydlení, zaměstnání a ovládá český jazyk	12
Spokojený život v nové zemi	8
Nezbytnost sociálních kontaktů v nové zemi	7
Azylant si vezme to nejlepší z české společnosti a naopak ji obohatí o svůj přínos	4
Život v souladu s českými normami a zákony	4
Azylant si uchová svou kulturu, nezapomene na své kořeny	2
Azylant se orientuje v hostitelské společnosti	2
Azylant stojí na vlastních nohou	1
Azylant se zde cítí jako doma	1
Děti azylanta mají možnost navštěvovat české školy	1

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.15 A: Důvody respondentů, proč se necítí být plnohodnotnými členy spol.

Důvody	Počet respondentů
Nemám zaměstnání, případně zaměstnání odpovídající mým schopnostem	7
Negativní postoj české společnosti k cizincům, xenofobie a diskriminace	5
Nebylo mi uděleno občanství	5
Nemám vlastní bydlení	4
Nedostatek sociálních kontaktů	2
Neznalost českého jazyka	2

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.15 B: Nejčastější důvody respondentů, proč se cítí být plnohodnot. členy spol.

Důvody	Počet resp.
Mám zde přátele	3
Mám vlastní byt	2
Mám zde zaměstnání	2
Mám českého partnera/českou partnerku	2
Studuji českou univerzitu	2
Ovládám český jazyk	1
Vidím jako reálné získat zde odpovídající zaměstnání	1
Zlepšuje se postoj veřejnosti k cizincům	1
Roste zájem o azylanty (veřejnosti, státu, NNO)	1
Máme zde budoucnost	1
Jsme zde již dlouho	1
Podářilo se mi dostat do Prahy, zde jsou pro azylanty větší možnosti	1

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.16: Hlavní překážky integrace

Překážky	Počet respondentů
Obtížnost češtiny	14
Xenofobní postoj české společnosti k cizincům	9
Náročnost zorientování se ve fungování české společnosti, úřadů, institucí atd.	5
Nevstřícný přístup českých úředníků a jejich neznalost	5
Nemožnost získání vlastního bydlení	4
Nedostatek informací.	3
Nemožnost získat stálé zaměstnání	2
Nedostatek přátel a sociálních kontaktů	2
Zdravotním handicapu	2
Stesk po domově	1

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.17: Kontakt s dalšími azylanty/cizinci

Udržujete kontakt s dalšími azylanty/cizinci?	Počet respondentů
Ano, zejména s krajany.	12
Ano, ale jen proto, že s nimi společně bydlím(e) v IAS. Cíleně společnost azylantů nevyhledávám(e).	5
S azylanty se nestýkám(e), kromě statusu s nimi nemám(e) nic společného.	4
Ne.	4
Ano, a to jak s azylanty, tak s cizinci ze všech možných zemí původu.	3
Rád(a) bych udržoval(a) vztahy se svým krajany, ale nemám k tomu příležitost.	2

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.18: Setkání s negativními reakcemi ze strany majority

Setkáváte se s negativními, xenofobními reakcemi ze strany české populace?	Počet respondentů
Ne	13
Ano, ve formě slovních narážek, nedůvěry, nikdy se však nejednalo o fyzické napadení.	7
Ano, a to především v důsledku toho, že bydlím(e) v malém městě/ na vesnici.	3
Ano, zejména při hledání práce.	2
Ano, zejména vůči mé osobě jako ruskému imigrantovi/imigrantce. Češi mají velmi nepřátelský přístup k Rusům.	2
Ano, velmi často a v nejrůznějších podobách (diskriminace při hledání bydlení, zaměstnání, slovní urážky aj.)	2

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.19: Nejčastěji zmíněné NNO zabývající se integrací azylantů

NNO	Počet respondentů
OPU	19
PPI	19
SOZE	16
PPU	11
CIC	9
AUČR	5
DČCE	3
Český helsinský výbor	2
CHČR	2
Berkat	2
Open society fund	1
Neznám žádnou NNO	4

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.20: Nejčastěji využitě služby NNO

Druh poskytnuté služby	Počet respondentů
Právní poradenství	16
Sociální poradenství	14
Pomoc při shánění ubytování (pomoc při psaní žádostí atd.)	14
Jazykové kurzy	14
Materiální pomoc	14
Pomoc s orientací v hostitelské společnosti (asistence, doprovod na úřady atd.)	14
Volnočasové aktivity	7
Psychologická pomoc	4
Ekonomické poradenství	3
Kurzy práce na PC	2
Výuka reálií	1
Pomoc při shánění zaměstnání	1
Aktivity podporující rozvoj národní identity a kultury azylantů	1

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.21: Bariéry bránící azylantům najít stálé zaměstnání

Bariéry	Počet respondentů
Pobyt v IAS a nedostatek pracovních příležitostí v okolí	6
Zdravotní stav	5
Mateřská dovolená	4
Studium VŠ	3
Jazykový handicap	2
Diskriminace cizinců v ČR	2
Nechuť získat stálé zaměstnání	1
Finanční náročnost rekvalifikace	1

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.22: Přehled profesí respondentů

Profese	Počet respondentů
Koordinátor projektů pro Člověka v tísni	1
Lektorka anglického jazyka	1
Zaměstnanec Ústavu jaderné fyziky (práce ve výzkumu)	1
Instalatér	1
Práce ve Svobodné Evropě – překlady, autor příspěvků	1
Podnikatel	1
Tiskař	1

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.23: Důvody, proč respondenti neabsolvovali rekvalifikační kurzy

Důvody	Počet respondentů
Rekvalifikační kurz nepotřebuji, případně ne takový, jež mi byl nabídnut	14
Zdravotní důvody	3
Rekvalifikační kurz mi nebyl nabídnut	2
Nedostatek času	2
Finanční náročnost kurzu, jež potřebuji	2
Mateřská dovolená	2

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.24: Druh a hodnocení absolvovaných rekvalifikačních kurzů

Druh kurzu	Poskytovatel	Hodnocení	Pomohl Vám kurz sehnat práci?	Počet respondentů
Práce na PC	SOZE	Výborný	Ne	1
Práce na PC	SOZE	Pouze základy	Ne	1
Grafické práce na PC	Soukromý kurz	Výborný	Ano	1

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.25: Způsob nabytí a spokojenost s bydlením

Resp.	Způsob nabytí bytu	Spokojenost	Hlavní výtky
1	Varianta 1 SIPu	Ne	Malé město/vesnice
2	Varianta 1 SIPu	Ano	-
3	Varianta 1 SIPu	Ano	-
4	Varianta 1 SIPu	Ne	Malé město /vesnice
5	Varianta 1 SIPu	Ano	-
6	Varianta 1 SIPu	částečně	Malé město/vesnice
7	Varianta 1 SIPu	Ano	-
8	Varianta 1 SIPu		Malé město /vesnice
9	Varianta 1 SIPu	Ne	Nedostačující velikost
10	Varianta 1 SIPu	částečně	Špatný stav bytu
11	Varianta 1 SIPu	částečně	Malé město /vesnice
12	Varianta 1 SIPu	Ano	-
13	Varianta 1 SIPu	částečně	Špatný stav bytu, malé město
14	Vlastní úsilí	Ano	-
15	Vlastní úsilí	Ne	Nedostačující velikost
16	Vlastní úsilí	Ano	-
17	Vlastní úsilí	Ano	-
18	Vlastní úsilí	Ano	-
19	Vlastní úsilí	částečně	Špatný stav bytu, nedostačující velikost

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.26: Hodnocení pomoci státu s integrací azylantů do společnosti

Hodnocení	Počet respondentů
Stát dělá pouze nutné minimum, měl by se snažit více	11
Nedostatečná	8
Výborná	4
Dobrá	2
Nevím	2

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.27: Hlavní výtky respondentů vůči přístupu státu k integraci azylantů

Hlavní výtky	Počet respondentů
Nedostatek integračních bytů	10
Chybí důstojné zabezpečení azylantů - když už ČR uprchlíky přijímá, měla by se o ně přiměřeně postarat. Jinak ať jim umožní žádat o azyl ve více hospodářsky vyspělých zemích.	3
Nedostatečné finanční zabezpečení azylantů	3
Byty jsou přidělovány v nevyhovujících lokalitách, v malých obcích a na vesnicích, se špatným dopravním spojením, dostupností, a minimem příležitostí k navazování sociálních kontaktů	2
Chybí páka na magistráty, jak je přimět k tomu, aby byly ochotné přidělovat azylantům integrační byty	2
Nemožnost vzít si v ČR úvěr / hypotéku	2
Nepřiměřeně dlouhá doba čekání na rozhodnutí o udělení azylu	2
Nedostatečná asistence při hledání zaměstnání	2
Nevybavenost integračních bytů	1
Přístup státních úředníků, mezi kterými panuje nezájem, velká neochota a často i neznalost problematiky	1
Nedostatek kvalitních rekvalifikačních kurzů	1
Chybí individuální přístup	1
Špatní tlumočníci v azylových zařízeních a absence kontroly jejich práce	1
Nedostatečné informování o právech a povinnostech azylanta v ČR a poskytování dalších klíčových informací	1
Větší pomoc rodinám s dětmi	1
Větší pozornost dětem azylantů a citlivost přístupu k nim	1
Státní úředníci nepodporují a často vůbec neumožní asistenci pracovníků NNO azylantům při jednání na úřadech	1
Chybí instituce, která by se zabývala jen problematikou integračních bytů	1
Materiální pomoc se vztahuje jen na rodiny s dětmi, nikoli na rodiny handicapovaných azylantů, o něž se příbuzní musí starat	1
Chybí podpora integrace ze strany majority. Větší informovanost o azylantech, osvěta, akce na podporu interkulturního setkávání	1
Nevím	7

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.28: Hodnocení pomoci NNO s integrací azylantů do společnosti

Hodnocení	Počet respondentů
Výborná	21
Níjak mi nepomohli	1
„Více mluví než pomáhají“	1
Nevím	4

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.29: Hlavní výtky respondentů vůči činnosti NNO v integraci azylantů

Hlavní výtky vůči činnosti NNO	Počet respondentů
NNO by měly více podporovat hlas azylanta	3
Nedostatečné lobby za bydlení azylantů	3
Chybí intenzivnější pomoc při hledání práce	2
Chybí pozitivní prezentace azylantů na veřejnosti, ne jako chudáků, kteří potřebují pomoc, ale je třeba azylanty zvat na konference, podporovat jejich hlas, vlastní aktivitu, naslouchat jejich názorům atd.	2
Chybí asistence azylantům při jednání na úřadech	2
Větší aktivita při prosazování varianty 2 SIPu. Dnes se NNO do toho moc nechce, je to pro ně více práce. Raději pomáhají psát žádosti v rámci varianty I.	1
Chybí integrace nejen uznaných azylantů ale určitým způsobem už žadatelů	1
Chybí kulturní integrace – seznamování azylantů s kulturou, historií, reáliemi atd.	1
Nedostačující pomoc s rekvalifikací azylantů (jazyková, odborná atd.)	1
Chybí aktivity, v oblasti informovanosti azylantů, je třeba jim zprostředkovat kvalitní informace, poradit jim	1
Rezervy v dobrovolnictví	1
Nedostatečné pokrytí lokalit mimo Prahu	1
NNO by měly zaměstnávat více cizinců a azylantů ve svých organizacích	1
NNO by měly více prosazovat a pozitivně prezentovat svou činnost	1
NNO by měly více kontaktovat cizinecké komunity	1
Chybí individuální přístup	1
NNO často věří azylantům příliš, bojují za něj, aniž by vždy objektivně posoudily jeho tvrzení a cíle	1

Zdroj: vlastní výzkum

Příloha č. 3: Tabulky výsledků rozhovorů se zástupci státní správy

Tabulka č.30: Definice pojmu integrace

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Definice										
„Začlenění do majoritní společnosti“				•	•	•		•	•	
„Scelení, spojování“	•	•	•							
„Samostatné fungování v nové zemi“										•
„Sžití se s novým prostředím“							•			

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.31: Kýžený výsledek integračního procesu

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Kýžený výsledek integrace										
Samostatný azylant				•		•	•	•	•	•
Azylant zapojený do interakce s majoritou, nezůstává izolován					•					•
Azylant v zemi spokojeně žije a funguje				•					•	
Získání občanství jako finální meta				•	•					
Azylant si uchová své náboženství, kulturu, přitom dodržuje české zákony					•					
Azylant má bydlení, práci, děti navštěvují školu						•				•
Azylant se cítí být rovnoprávným členem společnosti					•				•	
Bezproblémové začlenění do společnosti	•	•	•							
Zapojení do pracovního procesu v ČR	•	•	•							
Ztotožnění se se základními hodnotami majoritní společnosti										•

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.32: Názor respondentů na míru podpory poskytované státem nevládním organizacím

Je současná podpora NNO od státu podle Vás dostatečná?	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Ano					•	•			•	
Spíše slabší							•			
Objem peněz ano, ale systém rozdělování peněz je problémem				•						
Nevím	•	•	•					•		•

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.33: Které české NNO zabývající se integrací azylantů znáte?

Zmíněná NNO	Počet Respondentů
OPU	6
PPI	6
SOZE	5
CIC	5
PPU	4
CHČR	4
AUČR	2
Člověk v tísni	2
COM	1
ČHV	1
DČCE	1
Červený kříž	1
IOM	1
UNHCR	1
Žádná	2

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.34: Spolupráce s NNO

NNO	Počet respondentů	Forma spolupráce
SOZE	7	- zajištění výuky jazyka - spolupráce na projektu Integrace - výuka práce na PC, reálií - sociální pomoc v IAS
OPU	4	- spolupráce na projektu Integrace - výuka práce na PC, reálií
CIC	3	- sociální pomoc v IAS - spolupráce na projektu Integrace
PPI	3	- spolupráce na projektu Integrace - výuka práce na PC, reálií - volnočasové aktivity v IAS - projekt Doplnková čeština - poradenství azylantům
CHČR	3	- sociální pomoc v IAS - asistence klientům, doprovod na úřady, k lékaři apod. - výuka reálií - spolupráce na projektu Integrace
PPU	1	- financování projektů - spolupráce na projektech (např. EQUAL)
DČCE	1	- nebyla zmíněna forma spolupráce
Červený kříž	1	- nebyla zmíněna forma spolupráce

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.35: Přínos spolupráce s NNO

Přínos spolupráce	Počet respondentů
Rozšíření obzorů, sdílení a předávání informací a zkušeností	5
Komplexnější nabídka a kvalitnější služby azylantům	4
NNO zabezpečují služby, jež stát není schopen poskytovat	4
NNO mají důvěru klientů	3
Zpětná vazba	1
Vyrovnanost vlivů	1

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.36: Integrační aktivity institucí

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Služba										
dočasné ubytování v IAS						•	•	•	•	•
zajišťování a přidělování integračních bytů				•						
pomoc při zajištění vlastního bydlení				•		•	•	•	•	
tvorba koncepce integrace azylantů				•						
policy maker				•	•					
hledání možností financování projektů NNO					•					
zprostředkování kontaktu s OAMP, SUZ a dalšími institucemi, na které se azylanti obracejí						•	•	•	•	
zprostředkování pomoci od jiných subjektů				•		•	•	•	•	
asistence na úřadech, doprovod k lékaři						•	•	•	•	
provoz IAS				•						•
praktická práce přes NNO (dotace projektů, financování a udávání směru)					•					
pomoc při nostrifikaci diplomů						•	•	•	•	
publikace materiálů a studií, týkajících se integrace azylantů i				•	•					
psychologická pomoc						•	•	•	•	
poradenství (sociální, právní)				•	•	•	•	•	•	
pomoc při hledání zaměstnání	•	•	•			•	•	•	•	
rekvalifikační kurzy	•	•	•			•	•	•	•	
jazyková výuka						•	•	•	•	•
orientace ve společnosti						•	•	•	•	
volnočasové aktivity						•	•	•	•	
integrační kurzy						•	•	•	•	•
materiální pomoc				•		•	•	•	•	•
spolupráce se samosprávou při integraci				•		•	•	•	•	•
spolupráce s NNO v oblasti integrace a.				•	•	•	•	•	•	•
technická pomoc				•		•	•	•	•	•

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.37: Hlavní problémy institucí na poli integrace azylantů

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Hlavní problém										
Pasivita azylantů				•	•		•	•	•	•
Nedostatek zaměstnanců	•	•	•	•						
Neschopnost motivovat azylanty					•		•	•		•
Nedostatek integračních bytů				•	•	•	•	•	•	•
Nepružnost státní správy				•			•			
Nekooperativnost orgánů státní správy				•			•			
Neuropsychosociální IAS pro handicapované						•				
Mezery v systému výuky ČJ							•			•
Nedostatek financí					•					•
Dlouhá čekací doba na rozhodnutí o udělení azylu / zamítnutí žádosti					•		•			
Chybějící legislativní úpravy										•
Změna instituce odpovědné za integraci				•						
Přístup k cizincům v ČR				•						
Opatrovnický přístup NNO ke klientům				•						
Nedostatečná výuka reálií							•			

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.38: Jak velká je podle Vašeho názoru míra vlivu státních institucí na integraci azylantů v ČR?

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Míra vlivu										
Maximální				•		•		•	•	
50%					•		•			
Nevím	•	•	•							•

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.39: Jaké aktivity/služby poskytované státem na poli integrace azylantů v ČR postrádáte?

Instituce	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Chybějící aktivita							
Rekvalifikace azylantů	•	•			•		
Aktivity v bytové oblasti		•	•		•		
Výuka ČJ		•					•
Motivační mechanismus azylantů	•				•	•	•
Vzdělávací aktivity	•						
Práce s majoritou	•						
Proškolení personálu na úřadech				•			
Asistence při hledání zaměstnání		•					
Osobní asistence azylantům		•					
Volnočasové aktivity					•		

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.40: Chybějící aktivity ze strany NNO

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Chybějící aktivita										
Užší spolupráce mezi jednotlivými NNO						
Zprostředkování kontaktu s majoritou							.			
Rekvalifikace azylantů								.		
Volnočasové aktivity								.		
Užší kontakt s klienty, nejen pracovní vztah							.			
Motivace azylantů k vlastní iniciativě									.	
nevím						.				.

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.41: Hodnocení vývoje integrace azylantů ze strany státu

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Hodnocení										
Pozitivní			
Negativní										
Nevím		

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.42: Hodnocení vývoje integrace azylantů ze strany NNO

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Hodnocení										
Pozitivní			
Negativní										
Nevím		

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.43: Hodnocení současné integrační politiky ČR

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Hodnocení										
2					
3				.						
Špatné								.		
Nevím/ nebudu známkovat

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.44: Reakce na činnost NNO

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Reakce										
Velmi kladné					.	.	.			
Kladné				
Negativní	.	.	.							

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.45: Přínos NNO

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Přínos NNO										
Úzký kontakt s klienty	•	•	•	•	•		•			
Důvěra klientů								•		
Flexibilita	•	•	•	•						
Širší nabídka služeb	•	•	•	•		•		•	•	
Jiný pohled na problematiku										•
Entusiasmus							•	•		
Prostor věnovat se případům										•

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.46: Hodnocení významu činnosti NNO v integraci azylantů

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Hodnocení										
Velmi významná				•						
Významná					•		•			•
Spíše významná						•		•	•	
Nevím	•	•	•							

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.47: Nevyužitý potenciál NNO v integraci azylantů

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Nevyužitý potenciál v:										
Osobnější kontakt					•		•	•		
Aktivita azylantů				•	•		•			•
Dobrovolnictví				•	•	•		•		
Spolupráce mezi NNO	•	•	•	•	•		•			•

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.48: Integrační politika EU

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OA MP	MP SV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Hodnocení										
Jednotná integrační politika EU je nesmysl						•	•		•	
Dobře, že EU řeší tuto problematiku					•			•		
Pozitivní – příliv info, zkušeností				•	•	•			•	
Integrační politika EU je vágní				•						•
Nevím	•	•	•							

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.49: Integrovaná politika EU

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Pozorovaný dopad										
Informace z EU				•	•		•			•
Politická podpora					•					
Finanční zdroje				•						•
Spolupráce se zeměmi EU							•			•
Žádný	•	•	•			•		•	•	
Změna struktury azylantů				•						

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.50: Budoucí vývoj integrace azylantů v ČR prostřednictvím NNO

Instituce	ÚP 1	UP 2	UP 3	OAMP	MPSV	IAS 1	IAS 2	IAS 3	IAS 4	SUZ
Očekávané změny										
Růst významu NO				•	•	•	•	•	•	•
Profesionalizace NO					•					•
Převzetí provozu azylových zařízení				•						
Delegace dalších povinností na NO				•		•	•	•	•	
Spolupráce mezi NO									•	
Zlepšení fin. situace										•
Rozšíření dobrovolnictví					•					
Nevím	•	•	•							

Zdroj: vlastní výzkum

Příloha č.4: Tabulky výsledků rozhovorů s představiteli NNO

Tabulka č.51: Definice integrace

Definice	Adaptace na nové podmínky	Člověk vrostle do společnosti	Samostatnost v nové společnosti	Začlenění do nové společnosti
COM	•			
PPU	•			
OPU I		•	•	
OPU II			•	
CHČR				•
MOST I				•
MOST II				•
AUČR I	•			
AUČR II	•			
AUČR III	•			
CIC I				•
CIC II			•	•
CIC III			•	•
PPI				•
DČCE				•
SOZE	•			

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.52: Kýžený výsledek integrace

Výsledek	Samostatný azylant	Spokojený azylant	Azylant se tu cítí jako doma	Přátelská koexistence s majoritou - komunikace	Azylant plnohodnotným členem společnosti	Oboustranná integrace	Azylant si uchová svá specifika, přitom respektuje hodnoty spol.
COM	•						
PPU	•						
OPU I	•						
OPU II	•						
CHČR			•	•			•
MOST I					•		
MOST II				•			
AUČR I							•
AUČR II		•	•				
AUČR III					•	•	
CIC I	•				•		
CIC II	•	•					
CIC III	•					•	•
PPI					•		
DČCE							•
SOZE		•			•		

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.53: Jaké konkrétní integrační aktivity provádí Vámi zastupovaná organizace?

Organizace	OPU	CHČR	AUČR	CIC	PPI	DCCE	SOZE
Aktivita							
Právní poradenství	•	•••		•••	•••	•	•••
Sociální poradenství	•	•••		•••	•••		•••
Doprovod a asistence klientům	•	•		•	•	•	•
Kurzy ČJ	•	•	•	•	•		••
Výuka cizích jazyků (vyjma ČJ)			•				
Kurzy práce na PC	•	•	•	•	•		•
Kurzy pracovní integrace, motivační kurzy	•	•	•	•			•
Materiální pomoc	•	•		•	•	•	•
Psychologická pomoc	•	•				•	•
Pomoc při zajištění ubytování	•	•	•	•	•	•	•
Ochrana práv azylantů	•	•		•	•		•
Zprostředkování kontaktu s jinými organizacemi	•		•	•		•	
Asistence při vyhledávání zaměstnání	•	•		•	•	•	•
Rekvalifikační kurzy	•	•	•	•	•		•
Pomoc při sloučení rodiny	•	•			•		
Pomoc s orientací v hostitelské společnosti, asistence	•	•	•	•	•	•	•
Osvětlení problémů migrace	•	•	•	•	•	•	•
Osvěta v oblasti integrace cizinců	•	•	•	•	•		•
Obohacování české společnosti o jinou životní filosofii, nové hodnoty	•	•	•		•		•
Propagace tolerance a rasové snášenlivosti	•	•	•	•	•		•
Spolupráce se státní správou a samosprávou	•	•	•	•	•	•	•
Příprava, připomínkování a prosazování právních předpisů	•	•	•	•	•		•
Pomoc s integrací v místě bydliště	•	•	•	•	•	•	•
Zpětné hodnocení úspěšnosti integrace	•	•					•
Rozvíjení národní identity azylantů	•	•	•				•
Setkávání azylantů s majoritní společností, podpora interkulturního setkávání a komunikace	•		•				
Výuka reálií	•	•	•				
Technická pomoc	•				•		
Volnočasové aktivity	•	•	•		•	•	•
Vzdělávací aktivity	•	•	•	•			•

Zdroj: vlastní výzkum

- Pozn.: ••• priorita č. I.
 •• priorita č. II.
 • stejná důležitost jako ostatní činnosti

Tabulka č.54 : Hlavní problémy NNO na poli integrace azylantů

Organizace	OPU	PPU	CHČR	AUČR	CIC	PPI	DCCE	SOZE	MOST	COM
Problém										
Nedostatek financí	•	•	•	•		•	•	•		•
Nedostatek pracovníků	•	•		•				•		
Diskriminace cizinců v ČR					•	•				
Jazyková bariéra azylantů					•					
Problémy s uznáním kvalifikace azylantů					•					
Ztráta pracovních návyků azylantů					•					
Nedostatek motivace azylantů k integraci					•				•	
Neznalost svých práv a povinností mezi azylanty					•					
Přebujelá byrokracie			•		•					
Zvyk českých zaměstnavatelů využívat práci načerno					•					
Nestandardizované postupy cizinecké policie, ÚP atd.					•					
Legislativa				•	•				•	
Nastavení SIPu v oblasti bydlení				•	•					
Nedostatek integračních bytů	•			•	•					
Nezájem obcí				•						
Uzavřenost klientů									•	
Nezájem veřejnosti									•	
Systém financování projektů státem			•						•	
Nízká podpora NNO										•

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.55 : Míra vlivu NNO na integraci azylantů

Organizace	OPU	PPU	CHČR	AUČR	CIC	PPI	DCCE	SOZE	MOST	COM
Míra vlivu										
Velký – fungujeme již dlouho a vybudovali jsme si v oblasti významné postavení	•					•		•		
Děláme maximum v rámci svých sil a možností		•			•				•	•
Nejsme apriori integračně zaměřeni			•							
Pozvolný nárůst				•					•	
Nevím							•			

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.56: Chybějící aktivity na poli integrace azylantů ze strany NNO

Organizace	OPU	PPU	CHČR	AUČR	CIC	PPI	DCCE	SOZE	MOST	COM
Aktivita										
Regionální pokrytí mimo Prahu, Brno	•					•			•	
Využití dobrovolnictví	•					•				
Zapojení do řešení bytové otázky					•					
Asistence při hledání zaměstnání					•					
Asistence, doprovod				•						
Kulturní integrace				•						
Interkulturní komunikace									•	
Chybějící standardy kvality soc.služeb					•					
Nic nechybí			•				•	•		

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.57: Chybějící aktivity na poli integrace azylantů ze strany státu

Organizace	OPU	PPU	CHČR	AUČR	CIC	PPI	DCCE	SOZE	MOST	COM
Aktivita										
Individuální přístup		•			•			•		
Vybavenost integračních bytů	•						•			
Navýšení počtu hodin výuky čj	•	•					•			•
Povinná výuka čj							•			
Asistence při hledání zaměstnání	•			•	•	•				
Snaha o jiné řešení bytové problematiky		•		•	•	•				•
Řešení vyplácení starobních a invalidních důchodů						•				
Mezery v legislativě					•				•	
Větší pozornost dětem azylantů				•						
Odborné rekvalifikační kurzy				•						
Osvěta mezi veřejností o azylantech				•						
Kvalitní rekvalifikační kurzy	•	•								•
Kulturní integrace				•						
Školení úředníků	•									
Nic nechybí			•							

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.58: Hodnocení vývoje činnosti státu v integraci azylantů

Resp.	Hodnocení vývoje			Nejvýznamnější změny					
	Pozitivní	Žádný posun	Nevím	Vznik a vývoj SIPu	Spolupráce s NNO	Nové zkušenosti	Vývoj legislativy	Více služeb	Více hodin čj
COM	•			•	•	•			
PPU	•				•	•			
OPU I	•				•				
OPU II	•				•				
CHČR			•						
MOST I		•							
MOST II			•						
AUČR I		•							
AUČR II	•			•					
AUČR III	•			•			•		
CIC I	•			•					
CIC II	•			•	•	•			
CIC III	•			•	•				
PPI	•			•	•	•			•
DČCE	•								•
SOZE	•			•	•	•	•		

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.59: Hodnocení vývoje činnosti NNO v integraci azylantů

Resp.	Hodnocení vývoje			Nejvýznamnější změny				
	Pozitivní	Žádný posun	Nevím	Lepší finanční situace	Spolupráce se státem – posílení pozice	Profesní růst, zkušenosti	Širší nabídka služeb	Vzájemná spolupráce NNO
COM	•					•		
PPU	•				•			
OPU I	•			•	•	•	•	
OPU II	•				•	•	•	
CHČR			•					
MOST I			•					
MOST II			•					
AUČR I	•						•	
AUČR II	•					•		
AUČR III	•					•	•	
CIC I	•				•		•	
CIC II	•				•	•	•	
CIC III	•					•		
PPI	•					•	•	
DČCE			•					
SOZE	•			•	•	•	•	•

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.60: Hodnocení současné integrační politiky ČR

Respondent	Hodnocení		Hlavní kritika						
	3	nevím	Málo integračních bytů	Nevybavenost integrač. bytů	Výuka čj	Chybí integrace majority	Systém podporuje pasivitu azylantů	Chybí standardy práce	Zaměstnanost azylantů
COM		•							
PPU		•							
OPU I	•				•				
OPU II	•				•				
CHČR	•		•	•	•				
MOST I	•								
MOST II	•		•	•					
AUČR I	•		•	•					
AUČR II	•		•	•		•			
AUČR III	•		•				•		
CIC I	•								
CIC II	•		•	•					•
CIC III	•		•	•				•	•
PPI	•		•						
DČCE	•			•	•				
SOZE	•								

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.61: Spolupráce se státní správou a samosprávou

NNO	Spolupracující instituce						
	OAMP-MV	MPSV	MŠMT	MK	SUZ	Magistráty měst obcí, v nichž azylanti žijí	ÚP
COM	•	•	•	•		•	
PPU	•	•			•	•	
OPU	•	•			•	•	
CHČR	•				•	•	
MOST	•	•				•	•
AUČR	•	•		•		•	
CIC	•	•				•	
PPI	•	•		•	•	•	
DČCE	•					•	
SOZE	•	•	•	•	•	•	

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.62: Jak reaguje na činnost Vaší organizace v oblasti integrace azylantů česká veřejnost?

NNO	Reakce veřejnosti						
	Nulová – pasivní tolerance	Pozitivní	Účast na besedách, výstavách atd.	Finanční příspěvky	Dobrovolnická činnost	Členství v klubu příznivců	Materiální pomoc
COM		•	•				
PPU		•					
OPU		•	•	•		•	•
CHČR		•		•			•
MOST	•						
AUČR		•			•		
CIC		•			•		
PPI		•	•				
DČCE		•	•	•			
SOZE		•	•				

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.63: Jak významná je podle Vašeho názoru činnost NNO na poli integrace azylantů?

Respondent	Hodnocení		
	Velmi významná	Významná	Nevím
COM	•		
PPU	•		
OPU I	•		
OPU II	•		
CHČR	•		
MOST I		•	
MOST II	•		
AUČR I	•		
AUČR II	•		
AUČR III	•		
CIC I	•		
CIC II		•	
CIC III	•		
PPI	•		
DČCE			•
SOZE	•		

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.64: Nevyužitý potenciál NNO v oblasti integrace azylantů

Resp.	Nevyužitý potenciál									
	Dobrovolnictví	Spolupráce NNO	Spolupráce NNO – stát	Více projektů a služeb	Napojení na jiné instituce	Více aktivit pro děti	Plošné pokrytí po ČR	Kultur. integrace	Policy maker	Integrace a osvěta veřejnosti
OPU I				•						
OPU II				•						
CHČR	•	•								
MOST I		•					•			•
MOST II							•			
AUČR 1								•		
AUČR 2								•		
AUČR 3	•					•				
CIC I		•			•					
CIC II		•							•	
CIC III		•								
PPI		•								
DČCE		•	•							
SOZE	•									

Zdroj: vlastní výzkum

Pozn.: Respondenti, jež nejsou v tabulce uvedeni, odpověděli „nevím“.

Tabulka č.65: Hodnocení integrační politiky EU

Respondent	Hodnocení							
	Pozitivní	Negativní	Příviv zkušeností a informací	Příviv financí	Nelze sjednotit	Zohlednit specifika zemí	Pozitivní vliv na českou legislativu	Určité sjednocení v rámci EU je nutné
COM			•	•	•	•		
PPU			•	•				
OPU I			•		•	•		
OPU II			•		•	•		
CHČR	•					•		
MOST I	•		•			•		
MOST II	•		•				•	•
AUČR I	•		•					•
AUČR II		•	•					
AUČR III	•		•	•			•	
CIC I	•		•		•	•		
CIC II	•		•			•		•
CIC III	•		•	•		•		•
PPI	•		•	•			•	
DČCE			•	•		•		•
SOZE				•	•		•	

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.66: Dopad členství ČR v EU

Resp.	Dopad členství ČR v EU						
	Legislativa	Příliv financí	Účast na ev. projektech	Příliv informací	Partnerství s ev. NNO	Možnosti lobování na ev. úrovni	Úbytek žadatelů o azyl
OPU I	•	•	•		•		
OPU II	•	•	•		•		
CHČR	•	•		•		•	
MOST I	•	•	•				
MOST II	•	•	•				
AUČR 1		•					
AUČR 2		•					
AUČR 3		•					
CIC I		•					
CIC II		•					
CIC III		•					
PPI							
DČCE							•
SOZE		•					
COM		•		•			
PPU		•		•	•		

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka č.67: Předpokládaný vývoj NNO zabývajících se integrací azylantů

Resp.	Předpokládaný vývoj NNO						
	Další rozvoj, nové služby, růst kvality	Boj o klienty a zdroje	Orientace na cizince- pokles klientů azylantů	Více financí	Delegace povinností ze státu na NNO	Unifikace v rámci EU	Provázanost se státem
OPU I	•						
OPU II	•						
CHČR	•	•	•				
MOST I	•						
MOST II	•		•				
AUČR 1	•	•					
AUČR 2	•						
AUČR 3	•						
CIC I					•	•	
CIC II	•					•	
CIC III	•				•	•	
PPI	•				•		
SOZE	•		•	•			
COM	•			•		•	•
PPU					•		•

Zdroj: vlastní výzkum

Příloha č.5: Celkový seznam provedených rozhovorů

1) Rozhovory provedené s azylanty

Rozh. číslo	Pohlaví	Věk	Země původu	Bydliště	Vzdělání	Počet let v ČR
1	M už	37	Irák	IAS - Havířov	VŠ-elektrotechnika	8
2	Žena	50	Čečensko	IAS – Havířov	SŠ - ekonomické	3
3	Žena	33	Čečensko	IAS – Havířov	ZŠ - prodavačka	1,5
4	Žena	28	Rusko	IAS – Havířov	VŠ- lesní inženýrství	4,5
5	Muž	30	Súdán	IAS – Havířov	VŠ - zemědělská	4
6	M už	34	Bělorusko	SČ kraj – obec do50tis.o.	VŠ – IT	5
7	Žena	27	Arménie	SČ kraj – obec do50tis.o.	VŠ – PF UK	14
8	Žena	49	Arménie	SČ kraj – obec do50tis.o.	Vyučena - prodavačka	14
9	Žena	33	Bělorusko	Praha	VŠ - psychologie	3
10	M už	48	Rusko	Praha	SŠ – gymnázium	13
11	Žena	28	Bělorusko	Praha	SŠ – pečovatelka	3
12	M už	49	Rumunsko	Praha	Vyšší umělecká škola	16
13	M už	22	Rumunsko	Praha	VŠ - FF UK	16
14	M už	23	Bělorusko	SČ kraj – obec do50tis.o.	VŠ-MATFYZ	5
15	M už	43	Vietnam	Pardubice	SŠ - ekonomické	15
16	M už	30	Súdán	IAS – Předlice	SŠ-elektrotechnika	2
17	M už	28	Bělorusko	SČ kraj – obec do50tis.o.	VŠ - FF - Španělština	8,5
18	Žena	32	Etiopie	IAS - Zastávka	ZŠ	2
19	M už	40	Senegal	IAS – Zastávka	SŠ - elektrikář	9
20	M už	43	Arménie	IAS – Zastávka	VŠ- sportovní trenér	2,5
21	Žena	39	Arménie	IAS – Zastávka	VŠ-textilní technologie	2,5
22	Žena	23	Afghánistán	KH kraj – obec do50tis.o.	Studentka VŠ	6
23	M už	43	Afghánistán	KH kraj – obec do50tis.o.	VŠ - policejní škola	6
24	Žena	43	Afghánistán	KH kraj – obec do50tis.o.	VŠ- učitelka	6
25	Žena	46	Rumunsko	Praha	SŠ - ekonomické	16
26	M už	30	Srí Lanka	IAS – Zastávka	Vyučen	2
27	M už	28	Bělorusko	SČ kraj – obec do50tis.o.	SŠ - gymnázium	4

Zdroj: vlastní výzkum

2) Rozhovory provedené se zaměstnanci státní správy

Rozhovor č.28 – Úřad práce Praha I.

Rozhovor č.29 – Úřad práce Praha II.

Rozhovor č.30 – Úřad práce Praha III.

Rozhovor č.31 – MV ČR, Odbor azylové a migrační politiky I.

Rozhovor č.32 – MPSV – Odbor migrace a integrace cizinců

Rozhovor č.33 – IAS I.

Rozhovor č.34 – IAS II.

Rozhovor č.35 – IAS III.

Rozhovor č.36 – IAS IV.

Rozhovor č.37 – Správa uprchlických zařízení

Rozhovor č.38 – MV ČR, Odbor azylové a migrační politiky II.

3) *Rozhovory provedené se zástupci NNO*

Rozhovor č.40 – Centrum pro otázky migrace

Rozhovor č.41 – Poradna pro uprchlíky

Rozhovor č.42 – Organizace pro pomoc uprchlíkům I

Rozhovor č.43 – Organizace pro pomoc uprchlíkům II

Rozhovor č.44 – Charita Česká republika

Rozhovor č.45 – Most I

Rozhovor č.46 – Most II

Rozhovor č.47 – Asociace uprchlíků v ČR I

Rozhovor č.48 – Asociace uprchlíků v ČR II

Rozhovor č.49 – Asociace uprchlíků v ČR III

Rozhovor č.50 – Centrum pro integraci cizinců I

Rozhovor č.51 – Centrum pro integraci cizinců II

Rozhovor č.52 – Centrum pro integraci cizinců III

Rozhovor č.53 – Poradna pro integraci

Rozhovor č.54 – Diakonie českobratrské církve evangelické

Rozhovor č.55 – Sdružení občanů zabývajících se emigranty

Příloha č. 6: Dotazník polostandardizovaného rozhovoru se zástupci státní správy s legendou

**INTEGRACE AZYLANTŮ PROSTŘEDNICTVÍM
NEVLÁDNÍCH/NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ**

**Výzkum pro diplomovou práci a pro projekt
GAUK Katedry Občanského sektoru Univerzity Karlovy**

**PODKLAD PRO POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR – ZÁSTUPCI STÁTNÍCH
INSTITUCÍ**

Tento rozhovor bude sloužit pro účely mé diplomové práce, kterou píš v rámci výzkumu iniciovaného Katedrou Občanského sektoru Univerzity Karlovy, jež zkoumá roli organizací občanské společnosti v procesu integrace azylantů a dále pak pro účely onoho výzkumu.

Veškeré informace získané v tomto rozhovoru jsou důvěrné a budou použity jen v rámci uvedeného výzkumu.

Informace budou s Vaším souhlasem zaznamenávány na zvukové zařízení a následně bude vytvořen jejich přepis. Data budou dále použita pouze v souhrnné a anonymní podobě.

Děkuji mnohokrát za Vaši vstřícnost a účast na výzkumu.

Otázky:

1. Jak byste definoval pojem „integrace“?

- vize instituce
- Vaše osobní vize

2. Jste pro / proti integraci a v jaké podobě?

- Vaše osobní vize
- Vize instituce

3. Co je pro Vás kýžený výsledek integrace?

- Vaše osobní vize
- Vize instituce

4. V čem vidíte přínos migrace pro ČR?

5. Jaký je Váš postoj k NNO (obecně)? Prosím rozveďte a odůvodněte své tvrzení.

6. Měl by stát podle Vašeho názoru tyto instituce podporovat? (prosím odůvodněte)

7. Je podle Vás současná podpora těchto subjektů dostatečná?

8. Jaké NNO zabývající se integrací azylantů znáte? (jmenujte)

9. Spolupracuje Vaše instituce v oblasti integrace azylantů se NNO?

Ano/Ne

10. Jestliže ano, se kterými a jakým způsobem – můžete uvést konkrétní projekty?

11. Jaký přínos v této spolupráci vidíte?

12. Jaké konkrétní integrační aktivity provádí Vaše instituce?

(vyjmenujte a popište způsob a rozsah prováděné aktivity).

13. Seřad'te prosím výše jmenované druhy činností podle priority, jak je tomu v případě Vaší instituce.

14. Jaká je v provádění výše uvedených činností úspěšnost Vaší instituce / proč se Vám nedaří?

Klasifikujte jednotlivé aktivity od 1 – 5 (1 velmi úspěšná – 5 neúspěšná)

15. Poskytuje Vaše instituce integrační služby azylantům zdarma / za úplatu? (komu a které)

16. Pověřuje Vaše instituce prováděním některých z těchto aktivit NNO?

(Vyjmenujte činnosti a uveďte konkrétní organizaci a způsob provádění aktivity)

17. Jaké jsou hlavní problémy Vaší instituce na poli integrace azylantů?

(legislativní, finanční, fluktuace pracovní síly, atd.)

18. Co by se podle Vás mělo změnit (ve Vašem okolí, systému) aby Vaše instituce mohla integraci provádět úspěšněji ?

19. Jaký je vliv Vaší instituce, „jak moc integrujete“, jak hodnotíte svou činnost?

20. Jakým způsobem svou činnost vyhodnocujete? (statistiky, ..)

21. Vyvozujete z toho pro sebe nějaké důsledky? Co byste podle tohoto hodnocení měli ve své činnosti změnit?

22. Jak reaguje na Vaši činnost cílová skupina? (využívání služeb, návštěva kurzů atd.)

23. Jak reaguje na Vaši činnost veřejnost?

(prosím rozveďte, např. účast na seminářích, mítincích, finanční podpora apod.)

24. Jak reaguje na Vaši činnost neziskový sektor?

(žádost o granty, výzva ke spolupráci, návrhy změn, připomínkování zákonů atd.)

25. Jaké aktivity podle Vás na poli integrace azylantů chybí / co je třeba změnit ?

- ze strany státu

- ze strany NO celkově

26. Jak hodnotíte vývoj v integraci azylantů v ČR za posledních 10 let? Odůvodněte.

STÁT - pozitivní

- negativní

- nejvýznamnější změny

NO – pozitivní

- negativní

- nejvýznamnější změny

27. Jak hodnotíte současnou státní integrační politiku?

- Klasifikujte od 1 – 5 (1 velmi dobrá – 5 nedostatečná) a odůvodněte
- Co by se podle Vás mělo změnit proč? Jaké jsou podle Vás její největší nedostatky a její nejsilnější stránky?

28. Měly by být podle Vás jasně vymezeny povinnosti státních institucí a NNO v oblasti integrace azylantů?

29. Jestliže ano, Jak byste je vymezil? Kdo by měl být za co odpovědný?

30. Jestliže ne, jaká by podle Vás měla být ideální role státu a ideální role NNO v integraci azylantů?

31. Jak reaguje Vaše instituce na činnost neziskových organizací činných v oblasti integrace azylantů?

(např. schválení grantů, mediální reakce, výzva ke spolupráci, negativní reakce apod.)

32. Co je podle Vás největším přínosem/ výhodou neziskových organizací celkově oproti státu v integraci azylantů?

33. Jak hodnotíte činnost neziskového sektoru v oblasti integrace azylantů?

(škála 0 – 5)

0 – nulový výsledek

1 – spíše nevýznamná

2 - málo významná

3 – středně významná

4 - významná

5 – velmi významná

34. Je podle Vás potenciál NNO v integraci azylantů nevyužitý? Kde, v čem?

35. Jak nahlížíte na integrační politiku EU?

36. Jaký konkrétní dopad členství ČR v EU pozorujete na poli integrace azylantů?

37. Jak se stavíte k roli EU v integraci azylantů? (prosím odůvodněte)

38. Pokud ji považujete za přínos, v čem.

39. Jak vidíte budoucí vývoj integrace azylantů prostřednictvím NO v ČR?

To byla poslední otázka, DĚKUJI VÁM ZA VÁŠ ČAS A ODPOVĚDI!

Otázky - legenda:

Otázka 1 – 4

Otázky zkoumající postoj respondenta a instituce, k integraci a migraci.

Otázka 5 – 7

Otázky zjišťující názor respondenta na NNO obecně a jejich podporování státem.

Otázka 8 – 11

Otázky zkoumající respondentovu znalost a postoj k NnO zabývajícími se integrací azylantů v ČR.

Otázka 12 – 24

Otázky zjišťující konkrétní činnosti dané instituce na poli integrace azylantů, její úspěšnost v tom, hlavní problémy, překážky, hodnocení a sebereflexi instituce.

Otázka 25 – 27

Otázky zjišťující názor respondenta na současnou situaci a vývoj v oblasti integrace azylantů, a to jak ze strany NO, tak ze strany státu.

Otázka 28 – 31

Otázky zkoumající vztah stát – NO v oblasti integrace azylantů.

Otázka 32 – 34

Otázky zjišťující názor resp. na činnost NO v integraci azylantů, jejich přínos a potenciál.

Otázka 35 – 38

Otázky zjišťující názor respondenta na integrační politiku EU a dopad Členství v EU na poli integrace azylantů v ČR.

Otázka 41

Otázka vztahující se k vizi respondenta do budoucnosti, ohledně vývoje integrace zylantů prostřednictvím neziskových organizací v ČR.

Příloha č.7: Dotazník polostandardizovaného rozhovoru se zástupci NNO s legendou

**INTEGRACE AZYLANTŮ PROSTŘEDNICTVÍM
NEVLÁDNÍCH/NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ**

Výzkum Katedry Občanského sektoru Univerzity Karlovy

PODKLAD PRO POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR – ZÁSTUPCI NNO

Tento rozhovor bude sloužit pro účely výzkumu iniciovaného Katedrou Občanského sektoru Univerzity Karlovy, jež zkoumá roli organizací občanské společnosti v procesu integrace azylantů.

Veškeré informace získané v tomto rozhovoru jsou důvěrné a budou použity jen v rámci uvedeného výzkumu. Informace budou s Vaším souhlasem zaznamenávány na zvukové zařízení a následně bude vytvořen jejich přepis. Ve všech ostatních případech, kromě uvedených, budou data použita pouze na základě Vaší autorizace. Děkuji mnohokrát za Vaši vstřícnost a účast na výzkumu.

Otázky:

1. Název organizace:

2. Právní forma:

3. Datum vzniku:

4. Sídlo:

5. Oblast působnosti:

6. Partneři:

7. Cíl (vize organizace):

8. Hlavní náplň činnosti organizace:

9. Cílová skupina:

10. Počet klientů celkem (definujte prosím o jaké klienty se jedná: jimž byla poskytnuta služba, dlouhodobé klienty atd.), z toho azylantů za rok 2005:

11. Počet placených zaměstnanců (Definujte prosím druh pracovního poměru):

12. Kolik zaměstnanců z toho pracuje na plný nebo částečný úvazek na aktivitách, souvisejících s integrací azylantů?

13. Počet všech dobrovolníků:

14. Kolik dobrovolníků z toho pracuje na plný nebo částečný úvazek na aktivitách, souvisejících s integrací azylantů?

15. Počet členů:

16. Současné projekty vztahující se k činnosti integrace azylantů (prosím vyjmenujte a popište):

17. Jak byste definoval pojem „integrace“?

- vize organizace
- Vaše soukromá vize

18. Jste pro integraci / proti a v jaké podobě?

- Vaše osobní vize
- vize organizace

19. Co je pro Vás kýžený výsledek integrace?

- Vaše osobní vize
- vize organizace

20. V čem vidíte přínos migrace pro ČR?

21. Jaké konkrétní integrační aktivity dělá Vaše organizace?

(vyjmenujte a popište způsob a rozsah prováděné aktivity)

22. Seřadte prosím výše jmenované druhy činností podle priority, jak je tomu v případě Vaší organizace.

23. Jaká je v tom Vaše úspěšnost / proč se Vám nedaří?

Klasifikujte jednotlivé aktivity od 1 – 5 (1 velmi úspěšná – 5 neúspěšná)

24. Jaké jsou hlavní problémy Vaší organizace na poli integrace azylantů?

(legislativní, finanční, fluktuace pracovní síly, atd.)

25. Co by se podle Vás mělo změnit (ve Vašem okolí, systému), abyste mohla Vaše organizace realizovat své vize?

26. Jaký je vliv Vaší organizace, „jak moc integrujete“, jak hodnotíte svou činnost?

27. Jakým způsobem svou činnost vyhodnocujete? (statistiky apod.)

28. Vyvozujete z toho pro sebe nějaké důsledky? Co byste podle tohoto hodnocení měli ve své činnosti změnit?

29. Jak reaguje na Vaši činnost cílová skupina? (využívání služeb, návštěva kurzů atd.)

30. Jaké aktivity (obecně) podle Vás na poli integraci azylantů chybí/co je třeba změnit ?

- ze strany státu

- ze strany NO celkově

31. Jak hodnotíte vývoj v integraci azylantů v ČR za posledních 10 let? Odůvodněte.

STÁT – pozitivní

- negativní

- nejvýznamnější změny

NO – pozitivní

- negativní
- nejvýznamnější změny

32. Jak hodnotíte současnou integrační politiku státu?

- Klasifikujte od 1 – 5 (1 velmi dobrá – 5 nedostatečná) a odůvodněte
- Co by se podle Vás mělo změnit proč?

33. Spolupracujete v oblasti integrace azylantů se státní správou / samosprávou?

Ano/Ne

- instituce a forma spolupráce

34. Měly by být podle Vás jasně vymezeny povinnosti státních institucí a NNO v oblasti integrace azylantů? Proč?

35. Jestliže ano, Jak byste je vymezil? Kdo by měl být za co odpovědný?

**36. Jestliže ne, jaká by podle Vás měla být ideální role státu v integraci azylantů?
, jaká by podle Vás měla být ideální role NO v integraci azylantů?**

37. Jaký reaguje na Vaši činnost státní správa/samospráva?

(např. schválení grantů, mediální reakce, výzva ke spolupráci, negativní reakce apod.)

38. Co je podle Vás největším přínosem/ výhodou neziskových organizací celkově oproti státu v integraci azylantů?

39. Spolupracujete s dalšími NNO, případně nějakými zahraničními? Jaký v tom vidíte přínos?

- uveďte organizace a formu spolupráce, konkrétní popis (např.: lobbying, společné schůzky, konference, semináře, spolupráce na projektech atd.)

40. Je Vaše organizace členem nějaké zastřešující organizace NNO, věnující se azylantům/ integraci, jaké? V čem vidíte přínos?

41. Je Vaše organizace členem nějaké mezinárodní sítě, věnující se azylantům/ integraci, jaké? Pokud ne, proč?

42. Jak reaguje na Vaši činnost veřejnost?

(prosím rozveďte, např. účast na seminářích, meetincích, finanční podpora apod.)

43. Jak hodnotíte činnost neziskového sektoru v oblasti integrace azylantů?

Odůvodněte.

(škála 0 – 5)

0 – nulový výsledek

1 – spíše nevýznamná

2 - málo významná

3 – středně významná

4 - významná

5 – velmi významná

44. Je podle Vás potenciál neziskových organizací celkově v integraci azylantů nevyužitý? Kde, v čem?

45. Můžete prosím odhadnout velikost rozpočtu Vaší organizace v minulém roce (2005)?

46. Jaká část z něj byla použita na integraci azylantů?

47. Poskytujete služby zdarma / za úplatu? (Pro koho a které)

48. Uveďte prosím všechny finanční zdroje, z nichž čerpala Vaše organizace v minulém roce a uveďte kolik procent Vašich příjmů dané zdroje tvoří.

49. Má Vaše organizace fundraisera?

50. Vytváříte strategický plán?

51. Zajišťujete školení pracovníků? / jakým způsobem probíhá?

52. Spolupracujete s nějakými médii?

- jmenujte a uveďte formu spolupráce

53. Jak nahlížíte na integrační politiku EU?

54. Jaký konkrétní dopad členství ČR v EU pozorujete na poli integrace azylantů?

55. Jak se stavíte k roli EU v integraci azylantů – považujete ji za přínos/něco nuceného?

56. Pokud ji považujete za přínos, v čem.

57. Co přináší členství v EU konkrétně Vaší organizaci?

58. Jak jste úspěšní v získávání zdrojů z EU? Proč?

59. Jak vidíte budoucí vývoj integrace azylantů prostřednictvím NO v ČR?

To byla poslední otázka DĚKUJI VÁM ZA VÁŠ ČAS A ODPOVĚDI!

Otázky - legenda:

Otázka 1 – 16

Úvodní orientace v činnosti organizace.

Otázka 17 – 20

Otázky zkoumající postoj respondenta a organizace k integraci a migraci.

Otázka 21 – 29

Otázky zjišťující konkrétní činnosti organizace na poli integrace azylantů, její úspěšnost v tom, hlavní problémy, hodnocení a sebereflexi organizace.

Otázka 30 – 31

Otázky zjišťující názor respondenta na současnou situaci a vývoj v oblasti integrace azylantů, a to jak ze strany NO, tak ze strany státu.

Otázka 32 – 38

Otázky zjišťující názor respondenta na integrační politiku státu a vztah NNO – stát.

Otázka 39 – 41

Otázky vztahující se ke spolupráci dané NO s dalšími organizacemi občanské společnosti, členství v národních / mezinárodních sítích, výhody tohoto členství, případné důvody pro nezapojení.

Otázka 42

Otázka zaměřená na reakce veřejnosti na činnost organizace, zkoumající zda se veřejnost účastní aktivit pořádaných organizací, případně její neznalost, nezájem o organizaci a integraci azylantů, nesouhlas s činností.

Otázka 43 – 44

Otázka zjišťující názor respondenta na činnost NNO celkově v integraci azylantů a jejich potenciál.

Otázka 45 – 48

Otázka zkoumající finanční situaci organizace, velikost rozpočtu a objem prostředků použitých na integraci azylantů, diverzifikovanost zdrojů organizace a tím pádem její finanční stabilitu a nezávislost.

Otázka 49 – 52

Otázky zkoumající postoj organizace ke svému rozvoji, strategii a proaktivní přístup.

Otázka 53 – 58

Otázky zjišťující názor respondenta na integrační politiku EU a přínos členství v EU pro organizaci.

Otázka 59

Otázka vztahující se k vizi respondenta do budoucnosti, ohledně vývoje integrace azylantů prostřednictvím neziskových organizací v ČR.

**Příloha č. 8: Dotazník polostandardizovaného rozhovoru s azylanty
s legendou**

**INTEGRACE AZYLANTŮ PROSTŘEDNICTVÍM
NEVLÁDNÍCH/NEZISKOVÝCH ORGANIZACÍ**

**Výzkum pro diplomovou práci a pro projekt
GAUK Katedry Občanského sektoru Univerzity Karlovy**

PODKLAD PRO POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR – AZYLANTI

Tento rozhovor bude sloužit pro účely mé diplomové práce, kterou píš v rámci výzkumu iniciovaného Katedrou Občanského sektoru Univerzity Karlovy, jež zkoumá roli organizací občanské společnosti v procesu integrace azylantů a dále pak pro účely onoho výzkumu.

Veškeré informace získané v tomto rozhovoru jsou anonymní a budou použity jen v rámci uvedeného výzkumu.

Informace budou s Vaším souhlasem zaznamenávány na zvukové zařízení a následně bude vytvořen jejich přepis. Data budou dále použita pouze v souhrnné a anonymní podobě.

Děkuji mnohokrát za Vaši vstřícnost a účast na výzkumu.

Otázky:

- 1. Pohlaví**
- 2. Země původu**
- 3. Věk**
- 4. Vzdělání**
- 5. Počet let od příchodu do ČR**
- 6. Hodláte v ČR zůstat?**
- 7. Jaký je Váš postoj ke globalizaci?**
- 8. Jaký je Váš postoj k migraci? Jaký myslíte, že má /může mít přínos / negativní**

dopady pro ČR?

9. Jak byste definoval pojem „integrace“?

10. Jste pro / proti integraci a v jaké podobě?

11. Co je pro Vás kýžený výsledek integrace?

12. Cítíte se být plnohodnotným členem české společnosti? (rozviňte)

13. Jaké jsou Vaše hlavní překážky v začlenění do většinové společnosti?

14. Jakým způsobem a jak často se stýkáte s příslušníky majoritní společnosti? (jen na úřadech, v práci/ ve volném čase atd.) Jaké jsou Vaše vztahy s majoritou?

- při každodenním styku s většinovou populací
- vztahy se sousedy
- máte přátele z řad Čechů?

15. Udržujete styky s dalšími azylanty?

16. Upřednostňujete společnost ostatních azylantů/cizinců před většinovou populací?
(ve volném čase, v práci atd.)

17. Setkáváte se negativními reakcemi ze strany české populace vůči Vaší osobě jako cizince? (xenofobie, rasismus) Prosím uveďte příklady.

18. Znáte nějaké NNO zabývající se integrací azylantů? (prosím jmenujte)

19. Využil jste / využíváte služeb některých z českých NNO? Jakých? (Popište prosím využití služby a uveďte konkrétní NNO, kvalitu poskytnuté služby a přínos pro Vás.)

20. Jste Vy osobně členem nějaké NO, věnující se integraci azylantů?

21. Jste členem nějaké jiné NO v ČR?

22. Snažíte se Vy osobně aktivně ovlivňovat integrační proces obecně? (např. podpora činnosti organizací činných v dané oblasti, zapojení v organizacích bojujících proti rasismu, pomoc dalším azylantům atd.)

23. Znalost ČJ (stupeň znalosti ohodnotí sám tazatel, vyplyne z rozhovoru, zda respondent rozumí a je schopen vyjádřit se v Čj)

- **Absolvoval jste kurzy Čj?**

- Jestliže ano: **kým byly provozované a jak je hodnotíte?**

- Jestliže ne: **proč?**

24. Máte v ČR zaměstnání?

- Jestliže ano: **uved'te prosím druh zaměstnání / Vaši profesi a popište prosím, jak jste si je našel?** (Úřad práce, prostřednictvím NNO apod.)

- Jestliže ne, **z jakého důvodu, co je pro Vás největší překážkou v této oblasti?**

25. Absolvoval jste v ČR rekvalifikační kurz?

- Jestliže ano: **Jak jste se o této možnosti dozvěděl?**

- **Kým byl tento kurz poskytován a jak jej hodnotíte?**

- **Pomohla Vám tato zkušenost při získání práce v ČR?**

- Jestliže ne: **Proč ne?**

26. Jak jste získal své současné bydlení?

27. Mohl jste ovlivnit místo?

28. Jak jste s Vaším současným bydlením spokojen?

29. Jak hodnotíte pomoc státu s Vaší integrací do společnosti?

30. Jak hodnotíte pomoc NO s Vaší integrací do společnosti?

31. Co by se podle Vás mělo v této oblasti změnit? Jaké aktivity zde postrádáte?

- ze strany státu

- ze strany NNO

To byla poslední otázka, DĚKUJI VÁM ZA VÁŠ ČAS A ODPOVĚDI!

Legenda:

Otázka 1 – 6

Úvodní informace zjišťující základní údaje týkající se azylanta.

Otázka 7 - 11

Otázky zjišťující postoj azylanta k migraci, globalizaci a integraci.

Otázka 12 –17

Otázky zjišťující míru integrace azylanta do společnosti a jeho hlavní překážky v této oblasti, případně negativní zkušenosti s postojem /reakcemi majority na jeho osobu. Otázky se ptají na vztah azylanta s majoritní společností a míru jeho kontaktů s jejími příslušníky, což je jeden z nejdůležitějších ukazatelů míry integrace do společnosti.

Otázka 18 -21

Otázky zjišťují azylantovu znalost neziskových organizací věnujících se integraci azylantů a jeho zkušenost s nimi, případně jeho členství v těchto organizacích.

Otázka 22

Otázka zjišťující, zda se azylant osobně angažuje v problematice integrace azylantů a jeho aktivity v této oblasti.

Otázka 23 -28

Otázky zkoumající míru integrace azylanta při zaměření na hlavní priority vytyčené Státním integračním programem, tedy zvládnutí Čj, zajištění bydlení a zaměstnání. Otázky zjišťují kroky, které azylant v tomto procesu absolvoval, jeho úspěšnost a hodnocení poskytovaných služeb a programů v této oblasti.

Otázka 29-31

Závěrečné otázky zjišťující azylantovo hodnocení státu a neziskových organizací v pomoci s integrací azylantů do společnosti a jeho názor na potřebné změny a chybějící aktivity.

7. O autorce

Gabriela Románková narozena 30. 7. 1981 ve Zlíně, vystudovala tříletý bakalářský obor Jazyková a sociokulturní studia Fakulty humanitních studií Univerzity Pardubice. Bakalářskou práci s názvem „Českoslovenští Židé v kibucu Kfar Masaryk“ napsala na základě tříměsíčního pobytu v Izraeli, kde působila jako dobrovolník v kibucu Evron. V současné době ukončuje magisterské studium oboru Občanský sektor na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. V průběhu studia působila jako dobrovolník v občanských sdružení Poradna pro občanství, občanská a lidská práva a v Klubu Hurá Kamarád Pardubice. Jako diplomant se v roce 2005-2006 účastnila výzkumu GA UK Úloha organizací občanské společnosti v procesu integrace menšin, azylantů a migrantů, kdy zkoumala roli NNO v procesu integrace azylantů. Tématu se dále věnovala jako člen řešitelského týmu a koordinátor výzkumu mezi azylanty v projektu MPSV ČR Analýza přístupu imigrantů a imigrantek na trh práce a ke vzdělání v ČR (2007).

8. Slovník důležitých pojmů

- **azyl** - ochranný pobyt, který stát poskytuje příslušníku jiného státu nebo osobě bez státní příslušnosti v souvislosti s jejím pronásledováním zpravidla z důvodů politických (v ČR jsou důvody udělení azylu specifikovány v zákoně o azylu);
- **azylant** - cizinec, kterému byl udělen azyl;
- **azylové zařízení** - zařízení zřizovaná MV ČR, která slouží k ubytování žadatelů o azyl či azylantů. Podle účelu se rozlišují tři druhy: přijímací středisko, pobytové středisko a integrační azylové středisko;
- **bezpečná třetí země** - podle zákona o azylu se bezpečnou třetí zemí rozumí stát jiný než stát, jehož je cizinec státním občanem, ve kterém cizinec pobýval před vstupem na území, a do kterého se může tento cizinec vrátit a požádat o udělení postavení uprchlíka podle mezinárodní smlouvy, aniž by byl vystaven pronásledování, mučení, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. Přichází-li žadatel o azyl ze státu, který Česká republika považuje za bezpečnou třetí zemi, lze jeho žádost zamítnout jako zjevně nedůvodnou;
- **bezpečná země původu** - podle zákona o azylu se bezpečnou zemí původu rozumí stát, jehož je cizinec státním občanem, v němž státní moc dodržuje lidská práva a je způsobilá zajistit dodržování lidských práv a právních předpisů. Bezpečnou zemi původu neopouštějí její občané z důvodů pronásledování za uplatňování politických práv a svobod, nebo ze strachu z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro zastávání určitých politických názorů. Jedná se o stát, který ratifikoval a dodržuje mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách a který umožňuje činnost právníkům osobám, které dohlíží nad stavem dodržování lidských práv. Přichází-li žadatel o azyl ze státu, který Česká republika považuje za bezpečnou třetí zemi, lze jeho žádost zamítnout jako zjevně nedůvodnou;
- **dobrovolná repatriace** - dobrovolný návrat cizince do země původu nebo jiného státu. Stát může, je-li to ve veřejném zájmu, nést náklady spojené s návratem žadatele o azyl nebo cizince, s kterým je vedeno řízení o kasační stížnosti;
- **dočasná ochrana** - doplňující forma ochrany k institutu azylu. Dočasná ochrana má být poskytována osobám vyžadujícím pomoc mezinárodního společenství, a to v případě jejich hromadného přílivu na území jednotlivých států, kdy by hrozilo, že

stávající azylový systém by byl zahlcen velkým počtem žádostí o azyl. Dočasná ochrana je časově omezenější institut než právo azylu;

- **Dublinký systém** - označení používané pro mechanismus, kterým je určován stát odpovědný za posouzení žádosti o azyl podané na území členských států Evropských společenství státním příslušníkem třetího státu;
- **emigrace** - změna místa pobytu směrem z regionu;
- **emigrant** - osoba, opouštějící zemi za účelem vystěhování do ciziny;
- **imigrace** - změna místa pobytu směrem do regionu;
- **imigrant** - osoba, přicházející do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru;
- **integrace** - proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva. Jedná se o komplexní jev, který je přirozeným důsledkem migrace a který má své politické, právní, ekonomické, sociální, kulturní, psychologické a náboženské aspekty;
- **integrační azylové středisko** - azylové zařízení sloužící k přechodnému ubytování azylantů;
- **migrace** - přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje;
- **nestátní neziskové organizace** – organizace zabývající se obecně prospěšnou činností, avšak nezřizované státem a na státu nezávislé.
- **pobytové středisko** - azylové zařízení sloužící k ubytování žadatele o udělení azylu do doby nabytí právní moci rozhodnutí o jeho žádosti o azyl;
- **prohlášení o úmyslu žádat o azyl** - písemný nebo do protokolu učiněný projev vůle cizince, ze kterého je zřejmé, že cizinec hledá v České republice ochranu před pronásledováním. Pro účely poskytování zdravotní péče a bezplatného poskytování ubytování, stravy a dalších služeb se hledí na cizince jako na žadatele o azyl. Po tuto dobu rovněž nelze ukončit pobyt cizince na území;
- **překážky vycestování** - podle zákona o azylu se jedná o objektivní skutečnosti v zemi původu žadatele o azyl, při jejichž zjištění nelze ukončit jeho pobyt na území České republiky;

- **přijímací středisko** - azylové zařízení, ve kterém jsou podávány žádosti o udělení azylu a které slouží k ubytování cizince do doby provedení identifikačních a zdravotních úkonů;
- **Schengen** - lucemburské město, nalézající se na trojmezí států Beneluxu, ve kterém došlo dne 14.6. 1985 k podpisu "Schengenské dohody" a dne 19.6. 1990 i "Schengenské prováděcí úmluvy". Tento pojem se často používá jako zjednodušené označení schengenské spolupráce, která vytvořila chybějící instrument k naplnění volného pohybu osob a přepravy a pohybu zboží;
- **schengenské acquis** - rozumí se jím Schengenská dohoda, Schengenská prováděcí úmluva, Protokoly a úmluvy o přistoupení k Schengenské dohodě a Schengenské prováděcí úmluvě s příslušným Závěrečným aktem a prohlášeními a Rozhodnutí a prohlášení Výkonného výboru a akty k provedení úmluvy, které byly vydány orgány, na něž Výkonný výbor přenesl své rozhodovací pravomoci;
- **Schengenský informační systém** - společný informační systém států zapojených do schengenské spolupráce, umožňující orgánům určeným členskými státy přístup k záznamům o osobách a věcech při provádění hraničních kontrol a ověřování a jiných policejních a celních kontrol ve vnitrozemí a pro účely řízení o udělování víz, vydávání povolení k pobytu a řízení s cizinci;
- **státní příslušník třetí země** - osoba, která není občanem Evropské unie ve smyslu čl. 17 odst. 1 Smlouvy o založení Evropského společenství;
- **uprchlík** - státní příslušník třetí země, jemuž bylo přiznáno právní postavení uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy, a který je oprávněn pobývat na území členského státu. V ČR je osoba, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, označována jako azylant;
- **Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR)** - mezinárodní instituce v rámci OSN zaměřená na poskytování pomoci uprchlíkům;
- **vnější hranice** - na základě Schengenských dohod se vnější hranicí rozumí hranice smluvních stran na zemi a na moři, jakož i letiště a námořní přístavy, pokud nejsou vnitřními hranicemi;
- **vnitřně vysídlená osoba** - osoby nacházející se v obdobně nepříznivém postavení v zemi původu jako uprchlíci. Tyto osoby však na rozdíl od uprchlíků nehledají ochranu v jiném státě, ale zůstávají v zemi původu, aniž by překročily státní hranici do sousední země;

- **vnitřní hranice** - na základě Schengenských dohod se vnitřní hranicí rozumí společné pozemní hranice smluvních stran, jakož i jejich letiště pro vnitřní lety a jejich námořní přístavy pro pravidelná trajektová spojení výlučně z přístavů a do přístavů na území smluvních stran, bez přerušování plavby v přístavech mimo toto území;
- **zákon o azylu** - právní norma upravující azylovou problematiku v ČR v souladu s mezinárodními dokumenty, především vstup a pobyt cizince žádajícího Českou republiku o ochranu, průběh azylového řízení, práva a povinnosti žadatelů o udělení azylu a azylantů, péči o žadatele o udělení azylu, státní integrační program - zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu);
- **země původu** - země, jejímž je žadatel o azyl státním příslušníkem. V případě, že jde o osobu bez státní příslušnosti, je to stát jejího posledního trvalého bydliště. Tím se rozumí stát, kde osoba bez státního občanství před vstupem na naše území pobývala a vytvořila si k tomuto státu vazby trvalejší povahy;
- **zjevně nedůvodná žádost o udělení azylu** - žádost, která naplňuje znaky § 16 zákona o azylu (zejména v případě, kdy žadatel uvádí pouze ekonomické důvody, uvádí nesprávné údaje o své totožnosti, přichází z bezpečné země původu nebo ze třetí bezpečné země a jiné). Žádost je zamítnuta ve zkráceném řízení;
- **zpětvzetí žádosti o azyl** - úkony, jimiž žadatel o azyl ukončí řízení, které bylo zahájeno podáním jeho žádosti o azyl, v souladu s vnitrostátním právem buď výslovně, nebo konkludentně;
- **žadatel o udělení azylu** - podle zákona o azylu se jedná o cizince, který požádal Českou republiku o ochranu formou azylu. Postavení žadatele má od okamžiku podání žádosti o azyl po dobu správního řízení o udělení azylu a po dobu soudního řízení o žalobě proti rozhodnutí ministerstva;
- **žádost o udělení azylu** - formální akt žádosti o poskytnutí mezinárodní ochrany před pronásledováním; na tiskopise upraveném zákonem; okamžik zahájení azylového řízení;
- **Ženevská úmluva** - úmluva o právním postavení uprchlíků ze dne 28. července 1951 ve znění Newyorského protokolu ze dne 31. ledna 1967.